

e-ISSN: 2718-045X

TURİZM

Çalışmaları

Dergisi

Journal of Tourism Studies

CİLT 4, SAYI 1, TEMMUZ 2022

e-ISSN: 2718-045X

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
BEYPAZARI MESLEK YÜKSEKOKULU

TURİZM ÇALIŞMALARI DERGİSİ
JOURNAL OF TOURISM STUDIES

BİLİMSEL HAKEMLİ DERGİ

2022

CİLT / VOLUME: 4

SAYI / ISSIE: 1

Turizm Çalışmaları Dergisi (TUCADE), Ankara Üniversitesi Beypazarı Meslek Yüksekokulu tarafından yayımlanan bilimsel hakemli bir dergidir.

Yılda iki kez, yaz (Temmuz) ve güz (Aralık) döneminde yayımlanan derginin dili Türkçe ve İngilizce'dir.

Dergide yayımlanan yazıların bilimsel, etik ve hukuki sorumluluğu sorumluluğu yazar(lar)ına aittir.

Yazılardan kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

•••

Journal of Tourism Studies is a scientific refereed journal published in Turkish and English twice a year by The Beypazarı Vocational School of Ankara University.

All views expressed in this journal are those of authors and do not necessarily represent the views of and should not be attributed to The Beypazarı Vocational School of Ankara University.

Sahibi/Owner

Prof. Dr. Harun BAYRAKTAR

Ankara Üniversitesi Beypazarı Meslek Yüksekokulu Adına, Müdür V.

Editör/Editor

Dr.Öğr.Üyesi Özgür GÜLDÜ

Editör Yardımcıları/Assistant Editor

Dr.Öğr. Üyesi Filiz ÇETİNKAYA KARAFKI

Öğr. Gör. Zeynep Sıla ÖZŞEN

Yayın Kurulu / Editorial Board

Öğr. Gör. Dr. Azade Özlem ÇALIK

Öğr. Gör. İsmail KARAKUŞ

Öğr. Gör. Gül Seçil TAHMAZ

Öğr. Gör. Emir Hilmi ÜNER

Öğr. Gör. Behiyenur ÜNAL

Öğr. Gör. Fuat ATASOY

Öğr. Gör. Eda SELİMOĞLU

Danışma Kurulu/Advisory Board

Prof.Dr. Cevdet AVCIKURT (Balıkesir Üniversitesi)

Prof.Dr. Galip AKIN (Yozgat Bozok Üniversitesi)

Prof.Dr. Hüseyin ARASLI (Doğu Akdeniz Üniversitesi)

Prof.Dr. Kemal BİRDİR (Mersin Üniversitesi)

Prof.Dr. Mahmut DEMİR (Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi)

Prof.Dr. Pars ŞAHBAZ (Hacı Bayram Veli Üniversitesi)

Prof.Dr. Umut AVCI (Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi)

Prof.Dr. Zafer ÖTER (İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi)

Doç.Dr. Duygu EREN (Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi)

Doç.Dr. Emrah ÖZKUL (Kocaeli Üniversitesi)

Doç.Dr. Meryem BULUT (Ankara Üniversitesi)

Doç.Dr. Mustafa AKSOY (Hacı Bayram Veli Üniversitesi)

Doç.Dr. Sevda BİRDİR (Mersin Üniversitesi)

Doç.Dr. Tolga BOZKURT (Ankara Üniversitesi)

Dr.Öğr.Üyesi Afife Başak OK (Ankara Üniversitesi)

Dr.Öğr.Üyesi Georgina KARADAŞ (Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi)

Dr.Öğr.Üyesi Nehir VAROL (Ankara Üniversitesi)

Dr.Öğr.Üyesi Tolga UZUN (Karabük Üniversitesi)

Adres/Address

Milli Egemenlik Caddesi Gazi Paşa Mahallesi No: 226

06730 Beypazarı / ANKARA

İletişim/ Communication

tucade@ankara.edu.tr

<https://dergipark.org.tr/en/pub/tucade>

Hakemler/Reviewers

Turizm Çalışmaları Dergisi/ Journal of Tourism Studies

Yıl/Year: 2022 Cilt/Volume: 4 Sayı/Issue: 1

²Arzu GÜRDOĞAN, *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi*

³Cihan CANBOLAT, *Kahramanmaraş İstiklal Üniversitesi*

¹Çiğdem SABBAĞ, *Adıyaman Üniversitesi*

³Ece ZEYBEK YILMAZ, *Gelişim Üniversitesi*

⁵Efecan ANAZ, *Siirt Üniversitesi*

³Ezgi DEMİR ÖZER, *Kapadokya Üniversitesi*

³Kansu GENÇER, *Kütahya Dumlupınar Üniversitesi*

¹Meryem BULUT, *Ankara Üniversitesi*

³Nihat DEMİRTAŞ, *İskenderun Teknik Üniversitesi*

³Osman ÇAVUŞ, *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi*

⁶Yelda KÖKSAL, *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi*

⁴Zeynel KARACAGİL, *Sosyal Antropolog*

³Züleyhan BARAN, *Düzce Üniversitesi*

¹Prof.Dr., ²Doç.Dr., ³Dr.Öğr.Üyesi, ⁴Dr., ⁵Arş.Gör., ⁶Öğr.Gör.

İçindekiler/Contents

Makaleler/Articles

Araştırma Makalesi

Selim CAN
Begüm Dilara EMİROĞLU

1

Çanakkale Erenköy'ün Spor Turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi

Evaluation of Sports Tourism Potential of Canakkale Erenköy

İnceleme Makalesi

Elif CERRAHOĞLU

21

Edebi Eserlerde Kent İmgesi: Ankara Örneği

The Image of City in Literary Works: The Case of Ankara

Araştırma Makalesi

Murat TEKBALKAN
Ferhat KARATAŞ

31

Turizm İşletme Yöneticilerinin Meslek Yüksekokullarında Uygulanan 3+1 Eğitim Modelinden Beklentilerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma

A Research to Determine The Expectations of Tourism Business Managers from The 3+1 Training Applied in Vocational Schools

Araştırma Makalesi

Zeynel KARACAGİL

41

“Müslüman Kardeşler” Bağlamında Kimlik ve Aidiyet: Suriyeli Mülteciler Örneği

*Identity and Belonging in the Context of “Muslim Brotherhood”:
The Case of Syrian Refugees*

İnceleme Makalesi

Nurten ÇEKAL
Esradeniz DOĞAN

49

Sürdürülebilir Gastronomide Standart Reçete ve Coğrafi İşaretlerin Önemi

The Importance of Standard Recipe and Geographical Indications in Sustainable Gastronomy

Düzeltilme Yazısı

Yaşar ÖZRİLİ

61

Olmayan Müze: Kripto Sanat

Museum of Non: Crypto Art

Çanakkale Erenköy'ün Spor Turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi

Evaluation of Sports Tourism Potential of Canakkale Erenköy

Selim CAN¹, Begüm Dilara EMİROĞLU²

Öz: Bu makalenin amacı Çanakkale Erenköy'ün spor turizmi potansiyelini ortaya çıkarmak ve beldenin spor turizmi bağlamında sahip olduğu güçlü, zayıf yönler, fırsat ve tehditlerini belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda ikincil verilerden yararlanılarak, SWOT analizi ile değerlendirme yapılmıştır. Araştırma sonucunda Erenköy'ün izcilik, oryantiring ve kampçılık faaliyetleri, olta balıkçılığı, avcılık ve atıcılık, doğa yürüyüşü (trekking), bisiklet, su altı ve üstü sporları, avcılık ve atıcılık, su altı dalışı, rüzgâr ve uçurtma sörfü ve batık turizmi gibi sportif faaliyetler için elveriş olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Spor turizmi yönünden en güçsüz yönler bölgedeki konaklama imkânlarının kısıtlı olması, spor turizmine devlet otoriteleri tarafından yeterince destek verilmemesi, spor turizmi ile ilgili yeterli reklam ve pazarlama faaliyetlerinin yürütülmemesidir. Bölgenin en büyük fırsatları İstanbul-Çanakkale-İzmir'i birbirine bağlayan otoyol ve köprü projesi, Çanakkale Sıfır Atık Mavi Eylem Planı, Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından inşaatı yaptırılan Gençlik ve Sporcu Kamp Eğitim Merkezi ve oluşturulması planlanan uluslararası bisiklet ağının içerisinde yer almasıdır. Bölgedeki tehditler ise spor turizminin gelişimi ile hızlı nüfus artışı yaşanması ve buna bağlı olarak meydana çıkan plansız yapılaşma ve altyapı sorunları, etkin atık yönetim sistemi olmamasından kaynaklı hava, deniz ve toprak kirliliği ve kaçak avcılık faaliyetleri ile kara ve su av hayvanlarını risk altına girmesidir.

Anahtar Kelimeler: Alternatif turizm, Spor turizmi, Erenköy, İntepe, Çanakkale

Abstract: This article aims to reveal the sports tourism potential of Çanakkale Erenköy and to determine the strengths, weaknesses, opportunities and threats of the town in the context of sports tourism. For this purpose, evaluation was made with SWOT analysis by using secondary data. As a result of the research, It has been concluded that Erenköy is suitable for sports activities such as scouting, orienteering and camping activities, angling, hunting and shooting, trekking, cycling, underwater and above-water sports, hunting and shooting, underwater diving, wind and kite surfing and wreck tourism. The weakest aspects in terms of sports tourism are the limited accommodation opportunities in the region, the lack of sufficient support for sports tourism by the state authorities, and the lack of adequate advertising and marketing activities related to sports tourism. The biggest opportunities of the region are the highway and bridge project between Istanbul-Çanakkale-İzmir, Çanakkale Zero Waste Blue Action Plan, Youth and Athlete Camp Training Center built by the Ministry of Youth and Sports, and to be included the international bicycle network planned to be established. The threats in the region are the rapid population growth with the development of sports tourism, unplanned construction and infrastructure problems, air, sea and soil pollution due to the lack of an effective waste management system, and putting land and water game animals at risk with illegal hunting activities.

Keywords: Alternative tourism, sports tourism, Erenköy, İntepe, Canakkale

¹ Selim CAN, Şırnak Üniversitesi, Ekoturizm Rehberliği Anabilim Dalı Tezsiz Yüksek Lisans Programı Mezun Öğrencisi, selim_can@yahoo.com, ORCID No: 0000-0002-8761-1984

² İlgili yazar/Corresponding author: Dr. Öğr. Üyesi, Şırnak Üniversitesi, Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü, begum-88@outlook.com, ORCID No: 0000-0002-3668-1632

Geliş Tarihi/Received Date: 05.05.2022
Kabul Tarihi/Accepted Date: 15.07.2022
Yayımlanma Tarihi / Published Date: 31.07.2022

1. Giriş

Spor turizmi turizm endüstrisi içinde en hızlı büyüyen dallardan biridir. Amaçları spor olsun olmasın pek çok turist seyahatleri esnasında spor aktiviteleri ile ilgilenmektedir. Farklı çeşit ve büyüklüklerdeki spor olayları katılımcı veya izleyici olarak turistleri çekmekte, destinasyonlar da kendilerini farklılaştırmak ve otantik yerel deneyimler yaşatmak için bu turistlere yerel lezzetler sunmaktadır. Olimpiyatlar, dünya kupaları gibi çok büyük spor olayları destinasyon markalaşması, altyapı gelişimi, sosyal ve ekonomik yararlar açısından başarılı kullanılabilirse, turizm gelişimi için katalizör görevi görebilir (UNWTO, t.y.a).

Dünya Turizm Örgütü'ne göre sürdürülebilir turizm, tüm ilgili paydaşların bilgilendirilmiş katılımlarının yanı sıra geniş bir katılım ve uzlaşma için de güçlü bir siyasi liderliği gerektirir. Sürdürülebilir turizm için, etkilerinin izlenmesi ve gereğine göre önleyici veya düzeltici önlemler alınması gereklidir. Sürdürülebilir turizm turistlere yüksek bir tatmin ve anlamlı deneyimler yaşatarak onların sürdürülebilirlik konusu hakkındaki farkındalıkları ve sürdürülebilir turizm uygulamalarının tanınmasını arttırmalıdır (UNEP ve UWTO, 2005: 11)

Sportif faaliyetler ve etkinliklerle ilgili turist akışı, belirli bir bölgenin gelişimini sürdürülebilir bir şekilde teşvik edebilir (Radicchi, 2013: 45). Spor turizminin çekiciliği, yerel kaynakların düşük tüketimi ve az tahribat sayesinde ekolojik bütünlüğe saygı göstererek yerel topluluklara ekonomik yararlar sağlama potansiyelindedir (Singh vd., 2016: 237) Spor turizmi gelişiminin, turizm gelirlerinin artması, turizm kaynakları, altyapısı ve tanıtımının gelişmesi, artan yatırımlar, destinasyon ve ülke imajının gelişmesi, altyapının iyileşmesi, yerel şirketler için iş ve ihracat fırsatları, yeni iş fırsatları ve ekonomik sürdürülebilirlik gibi ekonomik faydaları bulunmaktadır (Kersulic vd., 2020: 7).

Spor turizmi bir bölgede yerel halkın hayatlarına sosyal sürdürülebilirlik katkısı, sosyo-kültürel miras, artan sosyo-kültürel etkileşim, spora olan ilginin artışı, aktif spora teşvik, sosyo-kültürel ve eğitsel olaylara katılım, yerel geleneklerin korunması, politik ve psikolojik yararlar (gurur, birliktelik ruhu, vb.) gibi sosyo-kültürel faydalara neden olmaktadır. Çevresel etkiler açısından ise altyapı ve şehir gelişimi, çekicilik artışı, ulaşım ve yeşil teknoloji konseptinin gelişimi gibi faydaları bulunmaktadır (Kersulic vd., 2020: 7-8). Bir destinasyonda spor turizminin büyümesi, yerel sakinler tarafından da kullanılabilir altyapının gelişimini teşvik edebilir. Büyük ölçekli spor etkinlikleri, yeni spor alanlarının geliştirilmesini teşvik etme eğilimindedir ve bunların uzun vadeli faydaları, yerel halkın yararına ne ölçüde etkin bir şekilde kullanılabilmesine bağlıdır (Fredline, 2005: 268).

Çanakkale ilinin merkez ilçesine bağlı Erenköy beldesi spor turizmi için önemli bir potansiyel taşımaktadır. Bu nedenle, bu araştırma Erenköy'ün spor turizmi potansiyelinin ortaya çıkarılarak, beldenin spor turizminde sahip olduğu güçlü, zayıf yönler ve fırsat ve tehditleri belirlemektir. Bu doğrultuda çalışma üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde spor turizmi ve spor turizminde sürdürülebilirlik ile ilgili literatür bilgilerine yer verilmiştir. İkinci bölümde Erenköy beldesi ile ilgili literatür taranmış ve beldenin tarihçesi, florası, faunası, sahip olduğu spor turizm potansiyeli ile ilgili bilgilere yer verilerek Erenköy'ün spor turizmine

yönelik SWOT analizi oluşturulmuştur. Son bölümde ise beldenin spor turizm potansiyeli ile ilgili sonuçlar ve spor turizm potansiyelinin geliştirilebilmesi açısından çeşitli öneriler sunulmuştur.

2. Kavramsal Çerçeve

Çalışmanın kavramsal çerçevesinde sırasıyla spor turizmi kavramı ve sürdürülebilirlik bağlamında spor turizminin etkilerine değinilmiştir.

2.1. Spor Turizmi Kavramı

Alternatif turizm türleri arasında bulunan spor turizmi son yıllarda hızla büyümekte ve gelişim göstermektedir. Bireylerin yaşam standartlarının yükselmesi boş zaman aktivitelerini alternatif etkinliklerle doldurmalarına yol açmış ve bu durum sportif faaliyetlerin de turizm hareketleri içerisinde yer almasına yol açmıştır. Spor turizmi en hızlı büyüyen alternatif turizm türlerinden biridir. Dünya Turizm Örgütü'nün 2030 yılı öngörüsüne göre spor turizmi talebin oldukça artacağı alternatif turizm türlerinden biri olacak ve turizm endüstrisinde belirleyici bir rol oynayacaktır (Akyol ve Akkaşoğlu, 2021: 178-180).

Spor turizmi, son derece dinamik, önemli, sosyo-kültürel ve ekonomik bir fenomendir. Bu segment, farklı hedef gruplara (çocuklar, kadınlar, gençler, yaşlılar, vb.) yönelik çok çeşitli aktiviteler sunarak turizm ve spor unsurlarını birleştirir. Bu yayılmanın çeşitli nedenleri vardır. Spor turizmi, sporun sunduğu fiziksel, duygusal ve sosyal fırsatları kültürel deneyimler, risk ve macera, bilgi fırsatları ve yeni şeylerin keşfi (insanlar, manzaralar, renkler, kokular) ile birleştirmektedir (Radicchi, 2013: 50).

1990'lı yılların ortalarından beri, akademik ilgi giderek spor ve turizm arasındaki bağlantılara çevrilmiş ve spor turizmi terimi, sporla ilgili seyahati tanımlamak için benimsenmiştir (Gibson, 2008: 24). Gibson (1998a: 49) spor turizmini "insanların fiziksel aktivitelere katılmaları, fiziksel aktiviteleri izlemeleri veya fiziksel aktivitelerle bağlantılı cazibe merkezlerine saygı göstermeleri için bireyleri geçici olarak buldukları yerlerin dışına çıkararak boş zaman temelli seyahat" olarak tanımlamıştır. Standeven ve De Knop (1999: 12) spor turizmi tanımını "evden ve iş yerinden uzaklaşmayı gerektiren, sportif faaliyetlere ticari/iş veya ticari olmayan nedenlerle tesadüfi veya organize bir şekilde katılım gösterilen her türlü aktif ve pasif katılım" olarak tanımlamıştır. Açıkça bu geniş tanım, stadyum takım sporları ve çok çeşitli gezici veya kendi kendine geliştirilen özel spor etkinliklerinin yanı sıra kırsal alanlarda yapılan düşük etkili kırsal faaliyetlerden (serbest kaya tırmanışı veya balık tutma gibi) kırsal alanlardaki kitlesel katılım faaliyetlerine, kentsel ortamda yapılan faaliyetlerden (Parkour gibi), Londra ve New York'un büyük şehir maratonlarına kadar çok geniş bir yelpazedeki spor türlerine her türlü katılımı kapsamaktadır (UNWTO, 2016: 2).

Spor turizmi "rekabetçi veya basit bir şekilde amatör spor aktiviteleri yapmak veya spor etkinliklerine seyirci, taraftar ve destekçi olarak katılmak için insanları az veya çok uzun süreler boyunca ikamet ettikleri yerlerden uzaklaştıran yolculuklar dizisidir". Spor pratiği veya spor etkinliği, yolculuğun ana nedeni veya en azından insanları seyahat etmeye iten önemli bir motivasyon kaynağı olabilir (Radicchi, 2013: 51). Su altı dalış, kuş gözlemciliği, dağcılık, atlı doğa yürüyüşü, akarsu, hava, kış, futbol, ay, golf ve olta balıkçılığı gibi aktiviteler spor turizmi aktiviteleri içerisinde girmektedir (Akyol ve Akkaşoğlu, 2021: 179).

Gammon ve Robinson (2003: 23-24) spor ve turizm modeli diye isimlendirdikleri bir sınıflandırma yayımlamışlardır:

- **Spor Turizmi:** Normal çevrelerinin dışındaki yerlere seyahat ederken veya bu yerlerde kalırken, rekabetçi (yarışmalara dayalı) veya eğlence amaçlı sportif faaliyetlere aktif veya pasif olarak katılan bireyleri veya insan gruplarını tanımlamaktadır. Burada seyahatin ana motivasyonu spordur. Spor turizmi sert ve yumuşak olarak ikiye ayrılmıştır. Sert spor turisti, rekabetçi bir spor etkinliğine aktif veya pasif katılım ile ölçülmektedir. Sert spor turisti, olağan çevrelerinin dışındaki yerlere rekabetçi bir sportif faaliyete aktif veya pasif katılım gerçekleştirmek özel olarak seyahat eden biri olarak tanımlanabilir. Bu nedenle spor, seyahat için en önemli motivasyon nedenidir. Bu durum Olimpiyat Oyunları, Wimbledon ve Londra Maratonu gibi büyük spor etkinliklerine katılan kişileri kapsamaktadır. Bu olayların rekabetçi doğası ayırt edici bir faktördür. Yumuşak spor turisti ise olağan çevrelerinin dışındaki yerlere özel olarak seyahat eden ve öncelikle bir spor ve eğlence aktivitesine aktif olarak rekreasyonel katılım gösteren kişidir (örn., kayak ve yürüyüş tatilleri vb.). Aktif rekreasyon yönleri burada ayırt edici faktörlerdir.

- **Turizm Sportu:** Normal (olağan) çevrelerinin dışında bulunan yerlere seyahat eden ve ikincil bir aktivite olarak rekabetçi veya eğlence amaçlı bir spora aktif veya pasif bir şekilde katılım gösteren kişilerden oluşur. Tatil veya ziyaret, seyahat için en önemli motivasyon nedenidir. Turizm sporu sert ve yumuşak turizm sporu olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Sert turizm sporunda aktif veya pasif olarak katılımı gerçekleştirilen sportif faaliyet, ziyaretçilerin tatillerini ikincil olarak zenginleştirmektedir. Sert turizm sporunda tatilciler rekabetçi ve rekabetçi olmayan bir spora aktif veya pasif bir şekilde katılabilirler. Sert turizm sporunda tatil ziyaretçilerin seyahat etmek için birincil motivasyonu olsa da, tatilciler bazı sporlara katılmayı da bekleyeceklerdir. Bu nedenle spor, tatilleri için ikincil bir takviye görevi görecektir. Yumuşak turizm sporu ise seyahatlerinin küçük bir parçası olarak tamamen tesadüfi bir şekilde bir tür spor veya boş zaman faaliyetiyle uğraşan ziyaretçileri içerir (örn., Skegness'ı ziyaret ederken gün içinde bowling oynayan ya da Cambridge'i ziyaret ederken nehirde bota binen ziyaretçiler vb.).

Gibson (2008: 29-31) spor turizmini aktif spor turizmi, etkinlik spor turizmi ve nostalji spor turizmi olarak 3 kategoriye ayırmıştır:

- **Aktif spor turizmi:** Sportif faaliyetlere bulunan yerden (evden) uzakta katılımı ifade eder (Gibson, 1998c). Özellikle golf, kayak ve tenise katılmak için seyahat eden bireylerden oluşur (Gibson, 1998b: 157).

- **Etkinlik spor turizmi:** Tüm spor turistleri spor yapmak için seyahat etmez; bazıları spor müsabakalarını izlemek için ve bazıları da her ikisini birden yapmak için seyahat eder. Olimpiyat Oyunları veya FIFA Dünya Kupası gibi etkinlikler, önemli turistik yerler haline gelen spor etkinliklerinin örnekleridir (Gibson, 1998c).

- **Nostalji spor turizmi:** Sporla ilgili ünlü cazibe merkezlerini ziyaret etmeyi içerir. Springeld, Massachusetts'teki Basketball Hall of Fame gibi ünlü spor salonlarına, Charlotte, North Carolina'daki

NASCAR Müzesi gibi spor müzelerine ve Barselona ve Atlanta'daki Olimpiyat Stadı gibi ünlü spor salonlarına yapılan ziyaretler bu kategoriye dahildir. Ünlü ve Nostalji Spor Turizminin son yıllarda ortaya çıkan bir diğer şekli de ünlü spor şahsiyetleriyle tatil bağlamında buluşmaktır. Kruvaziyer endüstrisi bu alanda çok ustalaşmıştır. Norveç Cruise Lines "Pro-am Golf Cruise" veya "NBA Basketball Cruise" gibi spor temalı yolculuklar, yolcuların gemideyken kendi sporlarından kişilerle tanışmalarını sağlamaktadır (Gibson, 1998b: 157).

Pitts (1999: 31) spor pazarlaması ve spor yönetimi perspektifinden bakıldığında, spor turizminin iki geniş ürün kategorisinden oluştuğunu belirtmiştir.

- **Spora katılım seyahati:** Bir spor, eğlence, boş zaman veya fitness aktivitesine katılmak amacıyla seyahat.
- **Spor seyirci seyahati:** Spor, eğlence, boş zaman veya fitness aktivitelerini veya etkinliklerini izlemek amacıyla seyahat.

Ritchie ve Adair (2002: 4) spor turizmi faaliyetlerini çekicilikler, tatil köyleri, gemi yolculukları, turlar, etkinlikler ve macera turizmi olmak üzere 6 kategoriye ayırmıştır:

- **Çekicilikler:** i) Himalayalar, ii) Mavi Dağlar (Avustralya), iii) spor mirası alanları (örn., ragbi birliğinin doğum yeri, Rugby, Birleşik Krallık), iv) şöhret salonları (örn., Beyzbol Onur Listesi, Cooperstown), v) spor müzeleri (örn., Lozan'daki Olimpiyat Müzesi), vi) spor stadyumları (örn., Lords, Twickenham), vii) spor temalı parklar (örn., Disney Wide World of Sports), viii) eşsiz spor tesisleri (örn., kapalı yaz kayak sahaları).
- **Tatil köyleri:** i) kış kayak merkezleri (örn., Whistler, Kanada), ii) yaz kayak merkezleri (örn., Thredbo Resort, Avustralya), iii) spor villaları, entegre tatil köyleri ve sağlık ve fitness kulüpleri, iv) spor eğlence tesisleri (örn. Thredbo Yüksek İrtifa Eğitim Tesisi).
- **Gemi yolculukları:** i) spor turizmine katılım için ulaşım (örn., şnorkelli yüzme için Great Barrier Reef'e yapılan seyahat), ii) araç-içi spor tesisleri ve iii) spor şahsiyetlerinin/konferanslarının düzenlenmesi.
- **Turlar:** i) spor stadyumları turu, ii) şöhret salonları, iii) spor tema parkları, iv) benzersiz spor tesisleri, v) spor karşılaşması (maç).
- **Etkinlikler:** i) mega, damgasını vuran, büyük veya yerel spor etkinlikleri, ii) Olimpiyat Oyunları, Wimbledon, Londra Maratonu, Dayanıklılık Yarışları, Ustalar Oyunları, Haftalık Rugby Birliği, Futbol ve Amerikan Futbolu fikstürleri.
- **Macera turizmi:** i) akarsu rafting, ii) bisiklet turları, iii) dağcılık ve yürüyüş, iv) kayak turizmi, v) golf turizmi, vi) tüplü dalış.

Aktif tatillerde en sevilen fiziksel aktiviteler kışın kayak ve snowboarddan, yaz aylarında yürüyüş, dağcılık, tırmanma, su sporları (tüplü dalış, şnorkelli yüzme, yüzme) ve bisiklete binmeye kadar değişmektedir. Ayrıca, aktif spor turizminin gerçekleştirebileceği ortamlar arasında cazibe merkezleri (kapalı yaz kayak alanları

gibi), tatil köyleri (kayak, golf ve fitness aktiviteleri için), deniz yolculukları (şnorkelli yüzme ve spor tesisleri için) ve macera turizmi (tırmanış ve snowboard gibi) bulunmaktadır. Nostalji spor turizmi örnekleri arasında ünlü spor salonları ve müzeler, ünlü spor stadyumu veya tesislerine yapılan spor turizmi turları (Rugby Union için Twickenham ve kriket için Lords gibi), yolcu gemilerinde veya spor profesyonelleri ile tatil köylerinde spor temalı tatiller (bazen fantezi kampları olarak anılır) bulunmaktadır (Ritchie, 2005:159).

Batman ve Eraslan (2007:5) ise spor turizmi çeşitlerini 5 grupta incelemişler: Doğa sporları turizmi, nostalji spor turizmi, su sporları turizmi, kış sporları turizmi ve pasif katılımlı spor turizmi.

2.2. Sürdürülebilirlik Bağlamında Spor Turizminin Etkileri

Sürdürülebilir turizm Dünya Turizm Örgütü tarafından "Ziyaretçilerin, endüstrinin, çevrenin ve ev sahibi toplulukların ihtiyaçlarını karşılayan, turizmin mevcut ve gelecekteki ekonomik, sosyal ve çevresel etkilerini tam olarak dikkate alan turizm" şekli olarak tanımlanmıştır (UNWTO, 2013: 17). Sürdürülebilir turizm, en temel olarak sürdürülebilir kalkınma fikrinin turizm sektörüne uygulanması olarak kabul edilebilir. Uzun vadeli varlıklarını sürdürmek için kaynakları akıllıca kullanan ve koruyan bir turizm çeşididir. Sürdürülebilir turizm, turizmin olumsuz etkilerinin en aza indirilmesi ve olumlu etkilerinin maksimize edilmesini ele almaktadır (Weaver, 2006: 10). Turizm ve diğer endüstriler için sürdürülebilirliğin ekonomik, çevresel ve sosyo-kültürel olmak üzere birbirine bağlı üç yönü bulunmaktadır. Sürdürülebilir turizm kaynakların (biyolojik çeşitlilik dahil) optimal kullanımı, turizmin sebep olduğu olumsuz, sosyo-kültürel ve ekolojik etkilerinin aza indirilmesi, yerel topluluklar, ulusal ekonomiler ve doğanın korunması üzerindeki faydaların maksimize edilmesini gerektirir (Todorut ve Cirnu 2012: 155).

Spor turizminde sürdürülebilirlik düşünüldüğünde özellikle doğal kaynaklar büyük önem taşımaktadır. Zira dağcılık, kayak, doğa yürüyüşü, su sporları gibi birçok spor aktivitesi için bu kaynaklar şarttır. Tam da bu sebepten birçok spor kompleksi ve tesisi turist destinasyonlarının sürdürülebilir gelişimi için tehdittir. Kayak merkezlerinde pist açılması ve konaklama tesisi yapımı erozyon ve ağaçsızlaşmaya yol açabilir, su sporları denizlerdeki vahşi yaşamı tehdit edip, suyu kirletip, kıyı vejetasyonunun bozulmasına yol açabilir (Glyptis, 1991).

Turizm endüstrisi içerisinde önemli bir niş pazar haline gelen spor turizmi, destinasyonlara sportif ve turistik açıdan katkılar sunmanın yanı sıra, destinasyonlarda turizm gelişimini ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel yönden etkilemektedir (Akyol ve Akkaşoğlu, 2021: 179). Spor turizminin etkileri alanında yayımlanan makalelerde spor turizminin etkileri genel olarak sürdürülebilirlik açısından çevresel, ekonomik ve sosyal olmak üç boyutta incelemiştir (Fredline, 2005, Kersulic vd., 2020, Singh vd., 2016).

Fredline (2005: 268) spor turizminin olumlu ekonomik etkilerinin turizmin genel olumlu ekonomik etkilerinden pek farklı olmamakla birlikte, spor turistinin genel turistten daha fazla harcama yaptığını ve özellikle kırsalda yapılan faaliyetlerin ekonomik gelişime ihtiyaç duyan kırsal kesim için daha faydalı olabileceğini belirtmiştir. Spor turizminin, turizm gelişimini teşvik etmek, turizm gelirlerinin artması, turizm kaynakları, altyapısı ve tanıtımının gelişmesi gibi olumlu ekonomik etkileri bulunmaktadır. Bunlar, destinasyon

ve ülke imajının gelişmesi, artan yatırımlar, altyapının iyileşmesi, yerel şirketler için iş ve ihracat fırsatları, yeni iş fırsatları, ekonomik sürdürülebilirlik gibi diğer ekonomik yararlarla ilişkilidir (Kersulic vd., 2020: 7). Spor turizmi kâr yaratılmasını, ekonomik fırsatların sağlanmasını ve yerel halka faydaları içerir. Turistlerin gelişi, diğer işletmeler (örn., ulaşım endüstrisi, gıda endüstrisi ve otel endüstrisi) için bir yan ürün işlevi görür ve yerel halk için gelir ve fayda sağlar. Spor turizmi, turistleri yerel halka, pazarlara ve etkinliklere yaklaştırdığından, yerel ve zanaatkarların ürünlerini pazarlaması ve satması için önemli bir düşük maliyetli mekanizma olabilir. Endüstri büyüdükçe, daha fazla insan istihdam fırsatları ve gelir kaynakları bulur. Bu nedenle spor turizmi, özellikle yerel sakinlerin yönetim ve etkinliklere dahil olduğu durumlarda yerel ekonomiye önemli ölçüde katkıda bulunur (Singh vd., 2015: 239-240).

Dünyanın pek çok bölgesinde spor turizmine yönelik her yıl milyonlarca dolar turist harcaması yapılmakta ve spor turizmine yönelik pek çok organizasyon ve aktive gerçekleştirilmektedir. Günümüzde birçok şehir ve bölge, ulusal ve uluslararası olarak gerçekleştirilen spor etkinliklerine ev sahipliği yapmakta ve Fransa, İngiltere, İspanya ve Kanada gibi bazı ülkeler spor turizmine yönelik faaliyetlerde bir katalizör görevi görmektedirler (Akyol ve Akkaşoğlu, 2021: 179). Bu bağlamda spor turizmi, yerel kaynakların, mesleklerin ve uzmanlıkların kullanılması yoluyla, şehirler, bölgeler, kırsal alanlar vb. destinasyonları itibar ve turist akışı açısından teşvik edebilir (Radicchi, 2013: 45). Spor turizmi özellikle kırsal ve kentsel alanlara sahip gelişmekte olan destinasyonlarda ekonomik ve sosyal açıdan yeniden yapılanmayı sağlayan önemli bir faktördür. Bu neden spor turizmi turizm endüstrisinin temel yapı taşlarından biri olarak görülmekte ve özellikle iç pazara önemli derece hareket kazandırmaktadır (Akyol ve Akkaşoğlu, 2021: 179).

Sportif faaliyetler ve etkinliklerle ilgili turist akışı, belirli bir bölgenin gelişimini “sürdürülebilir” bir şekilde teşvik edebilir. Turizm ortamı sadece doğal, tarihi ve mimari kaynaklardan değil, aynı zamanda yerel bağlamda yerleşik insan sermayesinden de oluşmaktadır. Spor turizminin gelişimi, bir bölgeyi ve çevresini içerir, yerel ekonomiyi sürdürebilecek ve geliştirilebilecek ekonomik faaliyetler yoluyla sunulan hizmetlerin geliştirilmesi için alanlar açar (kırsal pansiyonlar, sporda uzmanlaşmış acenteler ve tur operatörleri, spor turizmi yöneticileri, vb.) (Radicchi, 2013: 45). Özellikle kentsel bölgelerde gerçekleştirilen büyük ölçekli spor organizasyonları kentin kültürel gelişimini etkilemekte ve bu tür organizasyonlar nedeniyle kentsel bölgede gerçekleşen yatırımlar kentsel hayata büyük bir katkı sağlamaktadır. Gerçekleştirilen bu organizasyonlar tanıtım, kentsel peyzaj, altyapı olanaklarının gelişmesi, reklam ve kalkınma gibi pek çok konuda yerel ölçekte kente katkı sağlayarak kentte mevcut olan spor turizm potansiyelinin gelişimine de katkıda bulunmaktadır (Akyol ve Akkaşoğlu, 2021: 180). Spor turizminin olumsuz ekonomik etkileri ise genellikle yerel nüfus ile ilişkilidir. Örneğin artan yaşam maliyetleri, ev, ihtiyaç malzemeleri, hizmet fiyatlarının yükselmesi, gelirlerin hatalı kullanımı, stratejik planlama eksikliği olarak sıralanabilir (Kersulic vd., 2020: 7).

Sosyo-kültürel etkiler bakımından spor turizmi destinasyonda yaşayan yerel halkın hayatına sürdürülebilir olarak katkıda bulunur. Sosyo-kültürel mirasın gelişmesi, sermaye artışı ve gelişimi, sosyo-kültürel etkileşimin artması, spor ve etkinliklere ilginin artması, spor ve fiziksel aktivitelere katılımın artması, toplum odaklı yenilenme, sosyal, kültürel ve eğitimsel etkinliklere katılım, yerel geleneklerin korunması ve politik ve

psikolojik olarak pek çok fayda sağlar (örn., artan gurur ve topluluk ruhu) (Kersulic vd., 2020: 7-8). Fredline (2005: 268-273) spor turizminin sosyal etkileri olarak önemli spor olaylarına ev sahipliği yapan halkın bundan gurur duyduğunu ve kendini gerçekleştirme duygusuna sahip olduğunu belirtmiş ve yapılan spor aktivitelerinin eğlence ve topluluk veya aile birlikteliği için fırsatlar sağlayabileceğini vurgulamıştır. Spor aktivitesine ev sahipliği yapmanın gösterim etkisi, fitness seviyeleri ve sağlık üzerinde uzun vadeli etkileri olabilecek yerel topluluk arasında spor aktivitesini teşvik etmek için bir katalizör görevi görebilir. Yazar spor turizminin etkilerini belirlemek amacıyla gerçekleştirdiği çalışmasında Townsville bölgesinde yaşayan yerel halkın spor turizmi etkinliklerinin, artan gurur, eğlence fırsatları, bölgesel tanıtım ve ekonomik etki açısından topluluklarına yarar sağladığını düşündüklerini ortaya çıkarmıştır.

Spor turizminin olumsuz sosyo-kültürel etkileri arasında suç, terörizm, vandalizm, güvenlik eksiklikleri ve kültürel çatışmalar gösterilebilir (Kersulic vd., 2020: 7-8). Fredline (2005: 268-269) spor turizminin olumsuz sosyal etkileri olarak özellikle bazı spor olayları sırasında taraftarların kabadayı ve suçlu davranışlarının yerel topluluğun davranışlarına da olumsuz etki yapabileceğini, özellikle ülkelerarası karşılaşmalarda milli hassasiyetler ile artan tansiyonun olumsuz sonuçları olabileceğini ve bunun yanı sıra bireyler veya topluluk alt gruplarının özellikle çevreleri üzerinde bir kontrol kaybı ve turizm etkilerinin yönetilme biçiminde bir adaletsizlik algıladıklarında, psikolojik sağlıklarında azalmalar yaşayabileceklerini belirtmiştir.

Turizm insanları ve sosyal faaliyetleri etkiler ve dolayısıyla yerel toplulukların sosyal ve kültürel yapılarını parçalayabilir. Turistler uzak ve manzaralı doğal alanları ziyaret ettiğinde veya spor aktivitelerine katıldığında, turistler için heyecan verici bir deneyim olabilir, ancak yerel topluluklar ve kültür seyreltilme riski altında kalabilir (Singh vd., 2016: 240). Kültürün genellikle turizm yoluyla metalaştırılması yerel gruplar üzerindeki yıkıcı etkilerinden biridir (Brandon, 1996: 18). Ayrıca, turistlerin inançları, değerleri ve davranışları ev sahibi toplulukları etkiler, topluluk uyumunu, sosyal ilişkileri ve kültürel uygulamaları aşındırır. Bu nedenle, değer sistemlerindeki değişiklikler, geleneksel yaşam tarzı, aile ilişkileri ve bireysel davranış veya topluluk yapısı gibi spor turizminin sosyal etkisini etkileyen faktörler korunmalıdır (Singh vd., 2016: 240).

Spor turizminin altyapı ve şehir gelişimi, çekicilik artışı, ulaşım ve yeşil teknoloji konseptinin gelişimi gibi olumlu çevresel etkileri bulunmaktadır (Kersulic vd., 2020: 8). Bir destinasyonda spor turizminin büyümesi, yerel sakinler tarafından da kullanılabilir altyapının gelişimini teşvik edebilir. Büyük ölçekli spor etkinlikleri, yeni spor alanlarının geliştirilmesini teşvik etme eğilimindedir ve bunların uzun vadeli faydaları, yerel halkın yararına ne ölçüde etkin bir şekilde kullanılabilmesine bağlıdır (Fredline, 2005: 268).

Spor turizminin olumsuz çevresel etkileri ise etkilerinden trafik problemi, altyapı problemleri ve doğal çevrenin tahribatı olarak sıralanabilir (Kersulic vd., 2020: 8). Fiziksel ve çevresel etkiler, bir dereceye kadar aktiviteye ev sahipliği yapan bölgenin özelliklerine bağlı olacaktır. Potansiyel olarak hassas bir doğal alanda spor yapıldığında, çevresel hasar meydana gelebilir. Örneğin, trafik düşükse, doğada yürüyüş, at veya dağ bisikleti sürme ve bozulmamış doğal ortamlardaki diğer faaliyetler minimum etkiye sahip olabilir, ancak aktivite arttıkça kirlilik, erozyon ve flora ve fauna üzerindeki bozulma gibi etkilerin artması muhtemeldir. Kentsel ortamlarda çevresel ve fiziksel değişimi özellikle turizme bağlamak daha zor olabilir, ancak bir bölgenin

nüfusunu geçici olarak artıran herhangi bir faaliyetin (özellikle de büyük ölçekli bir spor müsabakası durumunda) yollar ve toplu taşıma gibi mevcut altyapı üzerinde artan baskı oluşturması muhtemeldir ve bu durum istenmeyen gürültü seviyeleri ve kalabalığa katkıda bulunabilir (Fredline, 2005: 268).

Turistler doğal ortamda unutulmaz bir deneyim yaşamayı severler. Spor turizminin geliştirilmesi çevreye ve doğal kaynaklara dayalıdır; ancak gelişiminin olumsuz çevresel etkileri de olabilir. Spor turizminde taşıma kapasitesinin aşılması hayvanların normal yaşamlarının bozabileceği bir vahşi yaşam alanı yaratarak çevre üzerinde yüke neden olabilir. Bazı ülkelerde yasadışı ağaç kesimi, çiftçilik, madencilik ve insan yerleşimi tropik ormanları şimdiden yok etmiştir (Singh vd., 2015: 241). "Dünya Doğayı Koruma Vakfı"na göre, pansiyon işletmecilerinin inşaat için ve trekking gruplarının yemek pişirmek, ısıtmak ve banyo yapmak için talep ettiği odun, kereste hattını birkaç yüz metre geriye itmiş ve yerel Nepallileri yakacak odun aramak için uzun mesafeler kat etmeye zorlamıştır. Bir zamanlar orman gülleriyle kaplı sırtlar artık çorak ve ormansızlaşma, nadir bulunan kar leoparı ve kırmızı pandaların doğal yaşam alanlarını yok etmektedir (Honey, 2008: 69-70).

Spor turizminin sürdürülebilir gelişimini konu alan bir makalede, Videira vd. (2006: 204-211) Portekiz'deki golf sahalarının çevreye, bölge ekonomisine ve iş hayatına etkilerini incelemişlerdir. Yazarlar golf sahalarının aşırı su tüketimi, aşırı elektrik tüketimi, gübre tüketimi ve katı atık üretimi gibi çevresel sorunlara yol açtığını bulmuşlardır. Buckley'in (2002: 419) ise Hint Pasifik Adaları'nda gerçekleştirilen sörf turizminin artan su tüketimi, içme suyu kaynaklarının kirletilmesi, mercanların ötrofikasyonu ve deniz ekosistemlerinin kirletilmesi gibi etkileri olduğunu belirtmiştir.

3. Metodoloji

Çalışmanın metodoloji kısmında araştırma amacı ve önemi, veri toplama yöntemi ve Çanakkale Erenköy beldesinin spor turizm potansiyeli ortaya konularak, Çanakkale Erenköy'ün spor turizmi konusunda güçlü ve zayıf yönleri, fırsat ve tehditleri SWOT yöntemiyle değerlendirilmiştir.

3.1. Araştırma Amacı ve Önemi: Bu araştırmanın amacı, Çanakkale'nin merkez ilçesine bağlı Erenköy beldesinin spor turizm potansiyelini ortaya çıkarmak ve beldenin spor turizmi bağlamında sahip olduğu güçlü, zayıf yönler, fırsat ve tehditlerini belirlemektir. Bu bağlamda çalışmanın önemi Erenköy beldesinin sahip olduğu spor turizm potansiyelinin ortaya konulmasıyla hem Erenköy hem de Çanakkale turizmine katkı sağlamak ve spor turizmine ilişkin gelecekte yapılacak çalışmalar için bilimsel bir zemin ortaya koymaktır.

3.2. Veri Toplama Yöntemi: Bölgelerdeki turizm potansiyelini belirlemeye yönelik yapılan daha önceki araştırmalarda SWOT analizinin ortaya konulabilmesinde literatür taramaları (Çoban vd., 2017; Donmez ve Topaloglu, 2016; Kızılaslan ve Ünal, 2014; Yasak ve Oğan, 2019; Yeşiltaş vd., 2009) ve hem literatür hem de saha gezilerinden yararlanılmıştır (Çuhadar; 2019; Ongun vd., 2016). Bu bağlamda çalışmada Erenköy spor turizm potansiyelinin ortaya çıkarılabilmesinde ilgili mevcut literatür taramalarından (ikincil verilerden) yararlanılarak SWOT analizi yöntemi ile Erenköy beldesinin spor turizminde sahip olduğu güçlü ve zayıf yönler ve fırsat ve tehditleri değerlendirilmiştir.

3.3. Çanakkale Erenköy'ün Spor Turizmi Potansiyeli

Avrupa Kıtası ile Asya Kıtası'nı birbirinden ayıran iki boğazdan birinde kurulu olan Çanakkale İli'nin her iki kıtada da toprakları mevcuttur. İçinden Çanakkale Boğazı geçen il, 25° 40'-27°30' doğu boylamları ve 39°27'-40°45' kuzey enlemleri arasında yer alıp 9.933 Km²'lik bir yüzölçümüne sahiptir. Komşuları Edirne, Tekirdağ ve Balıkesir'dir (T.C. Çanakkale İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, t.y.a). Erenköy, Çanakkale İli Merkez İlçe hudutları dahilinde Çanakkale-İzmir Karayolu üzerinde bulunmaktadır. 2020 yılı TÜİK verilerine göre Erenköy nüfusu 1490 kişidir (TÜİK, t.y.).

Erenköy sahip olduğu doğal ve kültürel çekicilikler bakımından turizm için büyük bir potansiyel teşkil etmektedir. Erenköy destinasyonunun genel turizm çekicilikleri Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Erenköy'ün Turizm Çekicilikleri

<p>Doğal Çekim Alanları</p>	<p>Karanlık Liman: 1915 Çanakkale Savaşı sırasında Nusrat Mayın Gemisi'nin döşediği mayınlarla adı tarihe nakşedilmiştir (T.C. Mersin İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, t.y.).</p> <p>Kepez Burnu ile Çanakkale Boğaz'ının Ege Denizi'ne açıldığı Kum Burnu kısmı arasında büyük bir koy yer almaktadır. Bu koyun kuzey kısmına Güzelyalı, Güney kısmına ise Karanlık Liman adı verilmektedir. Güzelyalı kıyıları su sporları parkuru bulunmakta ve Çanakkale ve çevresinin rekreasyon alanı olarak anılmaktadır (Yaşar, 2016: 15).</p> <p>İntepe Koyu Dalış Sahası: Çanakkale Turizm Envanteri Strateji Çalışmasında belirlenmiş 6 su altı dalış sahasından biridir (Atay vd., 2019: 12).</p>
<p>Kültürel Çekim Alanları</p>	<p>Troya Milli Parkı: Çanakkale iline yaklaşık 25 km mesafede bulunan bu antik kentin bağlı bulunduğu yer ve kalıntıları Çanakkale Boğazı'nın güney girişinde, Erenköy (İntepe) Beldesi Tevfikiye (Asarlık) köyü yakınında, Hisarlık (eski Pergamos) mevkiinde ovaya egemen bir tepelik üzerinde bulunmaktadır (Çanakkale İli Çevre Durum Raporu, 2019: 239).</p> <p>Ophryneion Antik Kenti: Çanakkale'nin merkez ilçesi İntepe beldesi sınırları içerisinde bulunmaktadır. Deniz kıyısında bulunan karanlık liman koyu, antik kentin limanıdır (Tombul, 2015: 73). Truva Savaşı'nda ölen Hektor'un mezarının burada olduğu iddia edilir (Gümüş ve Kaya Büyük, 2007: 12). Ophryneion Antik Kenti T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Çanakkale Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Kararı ile 2019 yılında 1. ve 3. derece arkeolojik sit alanı olarak tescil edilmiştir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2019).</p> <p>Rhoteion Antik Kenti: İntepe beldesinin Harap kale mevkiinde bulunmaktadır. Yerleşim alanının kuzey ve doğu bölümü sur duvarları ile çevrilmiştir. Bu sur duvarlarının üzeri toprakla kapanmış olup yalnızca yükselti olarak izlenebilmektedir. Kentin yerleşim alanı üzerinde yapılan kazılarda surlardan başka bir kalıntı izine rastlanamamıştır. Bunun yanı sıra tarla kenarlarında düzleştirilmiş bazı yapı taşları da görmek mümkündür (Tombul, 2015: 75).</p> <p>Topçamlar Tabyası: Çanakkale'nin Merkez İlçesi İntepe beldesinin bulunduğu mevkide bulunmaktadır. Bu tabya Osmanlı Sultanı Sultan Abdülaziz döneminde Boğaz tahkimatının güçlendirilmesi amacıyla topçu sınıfı için inşa ettirilmiştir. Topçamlar tabyası, İntepe tabyalarının biri olup, bu tabyanın yakınlarında Çanakkale ve karanlık boğaz tabyaları bulunmaktadır (Çanakkale İli Özel Web Sitesi, 2015a).</p> <p>Çataltepe Tabyası: Topçamlar tabyası ile benzer şekilde Çanakkale'nin Merkez İlçesi İntepe beldesinin bulunduğu mevkide bulunmaktadır. Bu tabya 1915 yılında gerçekleştirilen Çanakkale muharebeleri sırasında kullanılmıştır. İntepe tabyalarının biri olup, bu tabyanın yakınlarında Çanakkale ve karanlık boğaz tabyaları bulunmaktadır (Çanakkale İli Özel Web Sitesi 2015b).</p> <p>Çakaltepe Bataryası: Çanakkale'nin merkez ilçesine bağlı İntepe beldesinin yaklaşık 2km güneyinde, boğaza tamamen hakim bir konumda bulunan 117m rakımlı Çakaltepe üzerinde bulunmaktadır. Bu batarya sultan Abdülaziz döneminde boğazın güvenliğini sağlamak amacıyla inşa ettirilmiştir (Tombul, 2015: 71).</p> <p>İntepe Hava Şehitliği: Çanakkale'ye 20km uzaklıkta bulunan İntepe Hava Şehitliği, Merkez ilçe İntepe ilçesinde bulunmaktadır. 22 Ekim 1934 yılında görev uçuşu gerçekleştirirken şehit düşen Yüzbaşı Bedri Uçkun adına yaptırılmıştır bir şehitlik. İlk düşman uçağını düşüren Türk pilotu Teğmen Ali Rıza Bey'in büstü de daha sonra da bu şehitlik içerisine konulmuştur. Teğmen Ali Rıza Bey, 30 Kasım 1915 günü, Çanakkale muharebeleri sırasında Raşit yedek subay Teğmen Orhan ile birlikte Ak-1 Albatros isimli uçağı ile Fransız Ferman-20 isimli uçağı Seddülbahir kuzeyinde, Karatepe üzerinde İntepe ve Helles Burnuna düşürmüşlerdir (Çanakkale İli Özel Web Sitesi, 2009).</p> <p>Erenköy Kültür Evi: Erenköy Belediyesi döneminde eski bir Rum evi restore edilerek müze haline dönüştürülmüştür. İçinde Rumlar'dan kalan eski eşyalar sergilenerek, köyün eski sakinlerinin yaşamlarına dair</p>

	<p>izler bulunabilmektedir. Kültür evinin müze olmayan kısmı Erenköy Muhtarlığı tarafından Erenköy İlköğretim Okulu Okul Aile Birliği'ne tahsis edilerek öğrencilerin yararlanabileceği bir kütüphane haline getirilmiştir (Gazete Vitamin, 2019).</p> <p>Rum evleri: Çanakkale'nin Merkez İlçesi'ne Bağlı İntepe beldesinde bulunan Arnavut kaldırımli dar sokaklar ve Rumlardan kalan taş evler beldeye gelen ziyaretçilere iki kültürü birden yaşama imkanı sunmaktadır (Cumhuriyet.com, 2010).</p> <p>İntepe Etnografya Galerisi: İntepe beldesinde 1851 yılında inşa edilen ve bakımsızlık nedeniyle harabe hale dönen iki katlı ev belediye ve il özel idaresinin iş birliğiyle restore ettirilip etneografya galerisi adı verilen bir müze haline dönüştürülmüştür (Hürriyet, 2010).</p>
Etkinlikler	<p>Erenköy Bağbozumu Festivali: Eylül ayında Erenköy'ün şarap geleneğini yaşatmak üzere yapılan festival, bilimsel sempozyumlar (Troas Değerleri Sempozyumu), spor etkinliği (koşu) ve şarap tadımları ile zenginleştirilmekteydi (Sondakika.com, 2007). Ancak günümüzde festival devam etmemekte ve Çanakkale İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nün festivaller ve yerel etkinlikler listesinde yer almamaktadır (T.C. Çanakkale İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, t.y.b).</p> <p>Bisiklet etkinlikleri: Çanakkale bisiklet formu Erenköy beldesini, bisiklet rotalarının içine de almaktadır (Çanakkale Bisiklet Platformu, t.y.). Bunun yanı sıra 2019 yılında gerçekleşen 2019 Çanakkale Bisiklet Festivali ise Troy AVM önünden başlayarak Dardanos, Güzelyalı, Şehitler Abidesi ve Gelibolu Tarihi Alan, Karanlık Liman-Troya güzergahlarını takiben Arkeo Köy-Tevfikiye Köyü'nde son bulmuştur. Güzergahın içinde İntepe beldesi de yer almaktadır (T.C. Çanakkale Valiliği, 2019b).</p>
Projeler	<p>Çanakkale Gençlik ve Sporcu Kampı Projesi: İntepe İzcilik ve Kamp Eğitim ile Gençlik ve Spor Bakanlığı'na ait olan Güzelyalı Sporcu Kamp Eğitim Merkezi birleştirilerek Çanakkale Gençlik ve Sporcu Kampı adı altında yeniden inşa edilecektir (Rehber Çanakkale, t.y.). İnşası bittiğinde Türkiye'nin en büyük gençlik ve spor merkezi olacak olan Çanakkale Gençlik ve Sporcu Kamp Eğitim Merkezinde toplamda 500 yatak kapasiteli iki adet konaklama yeri ve açık spor salonları yer alacaktır (T.C. Çanakkale Valiliği, 2019a).</p> <p>Troya Tarihi Milli Parkı Karanlık Liman Bisiklet Yolu ve Çevre Düzenlemesi Projesi: Karanlık limanın tarihi ve rekreasyonel özellikleri ile ön plana çıkan bir bölgeye dönüştürülmesi beklenmektedir. Karanlık liman koyunda oluşturulması planlanan bisiklet yolunun uluslararası bisiklet yoluna eklenerek bölgenin dünyaya tanıtılması planlanmaktadır. Antik tarih, tabyalar ve kıyı şeridini içerisine alan bu güzergahın bu projeye birlikte alandaki tarımsal üretimin tanıtımına ve agroturizm gelişimine katkı sağlayarak bölge halkın ekonomik olarak kalkınmasına da katkı da bulunacaktır (GMKA, 2020).</p> <p>Sıfır Atık Mavi Hareketi: Çanakkale'de "Denizler Hep Mavi Kalsın" sloganı ile bir plan hazırlanmış ve "Sıfır Atık Mavi Hareketi" projesi kapsamında deniz dibi ve yüzeyinden 50 ton deniz çöprü toplanmıştır (T.C. Çanakkale Valiliği, 2020).</p>
Ulaşım	<p>Çanakkale Havalimanı: Çanakkale il merkezinde olup, İstanbul ve Ankara doğrudan, diğer illere aktarmalı seferlerle ulaşılabilir. Seferler mevsimsel planlamayla değişmektedir (Atay vd., 2019: 17).</p> <p>Karayolları: D550 karayolu ile İstanbul ve İzmir'e duble yollar ile bağlıdır (T.C. Karayolları Genel Müdürlüğü, t.y.a). İnşaatı sürmekte olan Çanakkale Köprüsü ve bağlantılı otoyolları tamamlandığında Marmara Bölgesi Ege Bölgesi'ne büyük bir otoyol ağıyla bağlanmış olacaktır (T.C. Karayolları Genel Müdürlüğü, t.y.b).</p> <p>Deniz ulaşımı: Gestaş tarafından düzenlenen Çanakkale-Eceabat ve Çanakkale- Kilitbahir arası feribot seferleri ile araç ve yolcu geçişi sağlanmaktadır (Atay vd., 2019: 17).</p>
Arz Verileri	<p>Konaklama: İntepe Poseidon Butik Hotel & Restaurant 4 odalı minik bir hotel olarak hizmet vermektedir (Otelz.com, t.y.).</p> <p>Yeme içme: Toplamda 16 restoran ve kafe Erenköy halkı ve ziyaretçilerine hizmet etmektedir (Menuburada, t.y.).</p>
Talep Verileri	<p>Çanakkale İl Kültür Turizm Müdürlüğü verilerine göre 2020 yılında 270.189 yerli ve 35.855 yabancı turistin Çanakkale'de konakladığı belirtilmiştir. Fakat bu istatistikler Erenköy özelinde veri sunmamaktadır (T.C. Çanakkale İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, t.y.c).</p>

3.3.1. Doğa Yürüyüşü (trekking)

İntepe bölgesi ve civarında doğa yürüyüşü turları için oldukça farklı rotalar bulunmaktadır (wikiloc, t.y.a). Erenköy'ün de dahil olduğu, kolay ve orta zorlukta olan 52 adet doğa yürüyüşü rotası amatör yürüyüşçüler tarafından haritaları, mesafeleri ve zorluk dereceleri de belirtilmiş olarak wikiloc platformuna yüklenmiştir. Bu rotalar Ophryneion kalıntıları, Karanlık Liman, kızılçam ormanları, şehitlik, tabyalar, seyir terası gibi farklı yerlerden geçip, farklı güzellikler sunmaktadır (Wikiloc, t.y.b).

3.3.2. Bisiklet Sürüşü

İntepe bölgesi ve civarında bisiklet turu ve dağ bisikleti turları için oldukça farklı rotalar bulunmaktadır (wikiloc, t.y.c; wikiloc, t.y.d). Bisiklet turu için mesafeleri en kısası 34,08 en uzununu ise 109,86 km arasında olan, orta zorlukta 11 bisiklet rotası wikiloc platformunda görülmektedir (Wikiloc, t.y.e). Çanakkale bisiklet formu Erenköy beldesini, bisiklet rotalarının içine de almaktadır (Çanakkale Bisiklet Platformu, t.y.). Bunun yanı sıra 2019 yılında gerçekleşen Çanakkale Bisiklet Festivali ise Troy AVM önünden başlayarak Dardanos, Güzelyalı, Şehitler Abidesi ve Gelibolu Tarihi Alan, Karanlık Liman-Troya güzergahlarını takiben Arkeo Köy-Tevfikiye Köyü'nde son bulmuştur. Güzergahın içinde İntepe beldesi de yer almaktadır (T.C. Çanakkale Valiliği, 2019b).

Karanlık limanın tarihi ve rekreasyonel özellikleri ile ön plana çıkan bir bölgeye dönüştürülmesi beklenmektedir. Karanlık liman koyunda oluşturulması planlanan bisiklet yolunun uluslararası bisiklet yoluna eklenerek bölgenin dünyaya tanıtılması planlanmaktadır. Antik tarih, tabyalar ve kıyı şeridini içerisine alan bu güzergahın bu projeye birlikte alandaki tarımsal üretimin tanıtımına ve agroturizm gelişimine katkı sağlayarak bölge halkın ekonomik olarak kalkınmasına da katkı da bulunacaktır (GMKA, 2020).

3.3.3. Avcılık ve Atıcılık

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı kayıtlarına göre Çanakkale İli'nde toplamda 4 tane avcılık ve atıcılık kulübü bulunmaktadır (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü, t.y.). Erenköy'ü dahil eden merkez kulüp olan Çanakkale Avcılık-Atıcılık İhtisas Kulübü bünyesinde iki çeşit avcılık yapılmaktadır. Keklik, tavşan ve sürek avı (yaban avı). Sürek avı yapılabilmesi için Jandarma izni gerekmektedir. Bu izin yapılan tarım faaliyetine yaban hayvanlarının zarar vermesi durumunda alınabilmektedir. Yıvsız silah kullanımı mecburidir. Otomatik, çift veya tek kırma silahlar kullanılır (İlgar, 2020:126). T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı avlak haritasında Erenköy "devlet avlağı" olarak görünmektedir. (T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, t.y.).

3.3.4. Sportif Olta Balıkçılığı

Çanakkale Boğazı'ndan her yıl birçok balık göç yapmaktadır. Lüfer, Çupra, İstavrit, Palamut vs. Çanakkale'nin coğrafi şansı hem Ege Denizi'nin hem de Marmara Denizi'nin balık çeşitliliğine aynı anda sahip olmasını sağlar. Çanakkale kıyıları jeolojik açıdan da balıkların kıyılmasına müsait bir yapıya sahiptir ve Türkiye'de en çok at-çek olta balık avcılığı yapılan yerlerin başında gelmektedir (Avlakyeri.com, t.y.). Çanakkale'de sportif olta balıkçılığı da yapılabilir. Sportif balıkçılığın yıl içinde dağılımı balığın bulunabilirliği ile olduğu kadar iklim koşullarıyla da ilişkilidir. Çanakkale'de yıllık ortalama fırtınalı gün sayısı 47.1, yıllık ortalama kuvvetli rüzgarlı gün sayısı 171.6'dır. Böylece yılda ortalama toplam 218.7 gün rüzgar sebebiyle sportif balıkçılık yapılamamaktadır (özellikle Aralık, Ocak, Şubat, Mart ayları). Çanakkale Boğazı'nda en fazla tutulan balık türleri karagöz, sardalye, lüfer, sarıgöz, kofana, izmarit gibi balıklardır, ayrıca istavrit, uskumru, kolyoz tüm yıl avlanılabilmektedir (Çalışkan ve Olcay, 2008: 257-258). Çanakkale sahillerinde en çok ahtapot, yılan balığı, sardalye ve sazan gibi balık çeşitleri gözlenmektedir (GMKA, t.y.: 41).

Çalışkan ve Olcay (2008:259) sportif balıkçılık için Çanakkale’de uygun alanların araştırılması, altyapı ve tur programlarının hazırlanması gerektiğini ve bu alanlar arasında İntepe ve çevresinin de yer aldığını belirtmiştir.

3.3.5. Su Altı Dalış

Çanakkale 18 Mart Üniversitesi’nin hazırladığı Çanakkale Turizm Envanteri Strateji Çalışması’nda İntepe Koyu Dalış Sahası Çanakkale’de belirlenmiş 6 dalış sahasından biri olarak yer almaktadır (Atay vd., 2019: 12). Çanakkale il merkezindeki muhtelif su sporları kulüpleri dalış eğitimi vermektedir (Türkiye Sualtı Sporları Federasyonu, t.y.). Ancak Çanakkale’de yapılan su sporlarının ulusal boyutta reklamları yapılamamakta, su sporlarına yerel yönetim ve kamu kurumları tarafından yeterli destek verilmemekte, bu sporlar ile ilgili yeterli pazarlama faaliyetleri yapılamadığından su sporları sezonu kısa olarak algılanmaktadır. Bunun yanı sıra sporla ilgili gerekli eğitim altyapısının bulunmaması, su sporları etkinliklerinde kullanılabilen arsa ve tesislerin atıl kapasitede beklemesi ve tarihi batıkların bulunmasının bahane edilerek dalış izinlerinin verilememesi en büyük problemler arasında bulunmaktadır (GMKA, t.y.: 34-41).

3.3.6. Rüzgar ve Uçurtma Sörfü

Çanakkale yılın 280 günü kuzey rüzgarına sahiptir (GMKA, t.y.: 35). Türkiye’nin en çok rüzgar alan illerinden biri olması itibarı ile rüzgar ve uçurtma sörfü için oldukça elverişlidir. Çanakkale Boğaz kıyıları Mayıs-Ekim döneminde rüzgar şiddetinin pek değişmeden homojen olarak estiği kıyıları özelliğini göstermektedir. Bu nedenle bölgede kıyıya bağlı ve kıyıya paralel sörf yapma imkânı bulunmaktadır (Yaşar, 2016: 9-25). Çanakkale merkez bölgesi Çanakkale Turizm Envanteri Strateji Çalışmasında sörf turizmi gelişim potansiyeli yüksek olarak tespit edilmiştir (Atay vd., 2019: 19). Güzelyalı kıyılarında hem rüzgâr hem de uçurtma sörfü yapılabilir. Güzelyalı ve bağlı bulunduğu kıyıları kuzeyden esen rüzgârlar sebebiyle bölgede rüzgâr sörfünün yapılabilmesine elverişli bir saha haline gelmektedir (Yaşar, 2016: 9-21). Erenköy-Güzel yalı arası ise yaklaşık 5, 47km olup toplamda 9 dakikadır (www.arasickackm.com). Erenköy’ün Güzelyalı ile birlikte kıyı şeridinde bu spor Troya Yelken Kulübü ve İda Windsurf gibi sörf okulları öncülüğünde yapılmaktadır (Yaşar, 2016: 22-24). Ancak Çanakkale’de bulunan sörf okulları oldukça yetersizdir. Rüzgar ve uçurtma sörfü de dahil olmak üzere Çanakkale’de yapılan pek çok su sporu yeterli olarak desteklenmemekte ve reklamları yapılamamaktadır (GMKA, t.y.: 34).

3.3.7. Batık Turizmi

Dalgıçlık tarihin çeşitli dönemlerinde batmış olan gemiz ve denizaltıların araştırılıp keşfedilmesini sağlayan batık turizmi olarak adlandırılan alternatif turizm türlerinden birini de beraberinde getirmektedir (GMKA, 2012: 11-12). Ancak yerel yönetimler dalışa destek vermemekte, uluslararası batık reklamları yapılamamakta, batık dalışı için mevcut batıklar bakımsızdır (GMKA, t.y.: 40).

3.3.8. İzcilik, Orienterring ve Kampçılık faaliyetleri

Güzelyalı - İntepe arasındaki ormanlık alanlar izcilik, kampçılık ve oryantiring gibi sportif faaliyetler gerçekleştirilmesi için uygundur (T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, t.y.: 59).

3.4. Erenköy'ün Spor Turizmi Açısından SWOT Analizi

Adı, İngilizce'de Strengths (Güçlü Yönler), Weaknesses (Zayıf Yönler), Opportunities (Fırsatlar) ve Threats (Tehditler) terimlerinin ilk harflerinden meydana gelen SWOT analizi, işletmenin sahip olduğu iç ve dış çevreyi bir sistem olarak ele almakta ve karar vermeye destek olmaktadır. Stratejik faktörler olarak yer alan iç ve dış faktörler örgütün geleceğiyle ilgilidir ve SWOT analizi içerisinde maddeler halinde gösterilirler (Kahraman vd., 2007: 285).

Erenköy'ün SWOT Analizi

Güçlü Yönler

- Erenköy (İntepe) doğa yürüyüşü (trekking), bisiklet sürüşü, izcilik, oryantiring ve kampçılık gibi sportif faaliyetler için uygun bir potansiyel teşkil etmektedir.
- Çanakkale sahilinde oldukça fazla balık çeşitliliği gözlenmekte ve bu durum Erenköy kıyılarında sportif olta balıkçılığının gelişmesi için potansiyel barındırmaktadır.
- Erenköy Beldesi'nin de dahil olduğu Çanakkale'de avcılık ve atıcılık kulüpleri bulunmakta ve belde sportif kara avcılığı için uygun bir potansiyel teşkil etmektedir. Erenköy bölgesi devlet avlağı olup, Tarım Orman Bakanlığı'nın belirlediği koşullarda sportif kara avcılığına uygundur.
- Çanakkale yılın 280 günü kuzey rüzgârına sahiptir. Erenköy bölgesinde Mayıs-Ekim döneminde homojen rüzgâr sayesinde hem kıyıya bağlı ve kıyıya paralel rüzgâr ve uçurtma sörfü yapılabilmektedir.
- Erenköy bölgesi su altı dalış sahasına sahiptir ve Çanakkale Turizm Envanteri Strateji Çalışması'nda Erenköy'de yapılan su altı ve üstü sporlar gelişim potansiyeli yüksek olarak tespit edilmiştir.
- Erenköy beldesi açıklarında Çanakkale Savaşlarından kalmış bir batık bulunmakta ve bu durum dalgıçlık ve batık turizmi için önem taşımaktadır.

Zayıf Yönler

- Konaklama olanakları çok kısıtlı olup, sadece 4 odalı bir butik otel mevcuttur. Çadır kampı için ayrılmış bir alan veya asgari gerekli tesisler yoktur.
- Su sporları ve su altı dalışlarına kamu ve devlet otoriteleri tarafından yeterince destek verilmemektedir.
- Su sporları ile ilgili yeterli reklam ve pazarlama faaliyetleri yürütülememektedir.
- Doğa yürüyüşü ve bisiklet tur rotaları sporseverler tarafından hazırlanmış olup, haritalama ve yönlendirme işaretlerinde eksikler vardır.
- Erenköy sahilinde su sporları ve sportif balıkçılık için tesis (giyinme kabinleri, duş, tuvalet, vs) bulunmamaktadır.
- Erenköy'ün spor turizmi açısından tanıtımı hiç yapılmamıştır.

Fırsatlar

- İstanbul-Çanakkale-İzmir'i birbirine otoyol ve köprü ile bağlayacak mega proje 2023 yılında hizmete açılınca Çanakkale'ye ulaşım çok hızlı ve kolay olması beklenmektedir. Çanakkale'ye artacak turist talebinden Erenköy de yararlanabilir.
- Mevcut Çanakkale Doğa Turizmi Master Planı diğer ilçe ve köyler gibi Erenköy için de turizm talebi yaratabilir.
- Çanakkale Sıfır Atık Mavi Eylem Planı deniz kirliliği ile mücadelede önemli bir fırsattır.
- Erenköy'ün spor turizmi olanakları Çanakkale tanıtımlarında daha fazla yer alma şansı yakalayabilir.
- Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından inşaatı yaptırılan Gençlik ve Sporcu Kamp Eğitim Merkezi Projesi Erenköy'e spor turizmi talebini artırabilir.
- Erenköy beldesi Çanakkale'de gerçekleştirilen bisiklet etkinliklerinin rotaları ve oluşturulması planlanan uluslararası bisiklet ağının içerisinde yer alması bisiklet faaliyetlerini arttırabilir.

Tehditler

- Ulaşım olanakları gelişmesiyle yeni yatırımlar artabilir, hızlı nüfus artışı yaşanması ile plansız yapılaşma ve bunla ilişkili altyapı sorunları ortaya çıkabilir.
- Çevre Durum Raporu'nda hava, su kaynakları, deniz ve doğanın kirletilmiş olduğuna, etkin atık yönetim sistemi olmadığına ilişkin saptamalar olup, yeterli önlemlerin alınmaması önemli tehdittir.
- Kaçak avcılık faaliyetleri kara ve su av hayvanlarını risk altına sokabilir.

4. Sonuç ve Öneriler

Erenköy MÖ. 2700'e dek izi sürülebilen, yakın tarihimizdeki Çanakkale Savaşı'nda kahramanlık destanına adını yazdırmış, Çanakkale Boğazı'nın seyir terası diye de anılan, nüfusu 2000'e yaklaşan bir merkez köyüdür.

Erenköy flora ve faunası incelendiğinde endemik zenginliği, ormanları, kuş ve balık göç yolları üzerinde olması, yaban hayatı zenginliği ile ön plana çıkmaktadır.

Erenköy turizm altyapısı gelişmemiş, bugüne dek çoğunlukla günübirlik ziyaretçileri ağırlamıştır. Spor turizmi ekoturistleri Erenköy'e çekebilecek önemli faktör olarak gözükmektedir. Gammon ve Robinson'un (2003) tanımındaki yumuşak spor turizmi Erenköy'e çok uygun düşmektedir. Halihazırda yürüyüş ve bisiklet rotaları, sportif kara avcılığı ve balık avcılığı, rüzgar ve uçurtma sörfü, su altı dalışı yapılmaktadır. Öte yandan bu faaliyetler bireysel ve amatör bazı girişimlerden ibaret olup, herhangi bir yönetimi bulunmamaktadır. Doğal ekolojinin kurallarını takip ederek, bilimsel temelde yükselecek stratejik bir spor turizmi planlamasına ihtiyaç vardır. Sosyal, kültürel ve ekonomik olarak doğrudan etkilenecek olan Erenköy halkının önemli bir paydaş olarak bu planlama içine dahil edilmesi sürdürülebilirliğin anahtarlarından biridir.

Erenköy'de spor turizmini geliştirmek için bazı öneriler şöyle sıralanabilir:

- Erenköy Spor Turizmi Yönetim Planı'nın tüm paydaşların katılımı ile oluşturulması gerekmektedir. Spor turizmi sertifikasyon şema ve standartlarının temin edilip, yerleştirilerek kullanılması gerekmektedir.
- Oluşturulacak Erenköy Spor Turizmi Yönetim Planı çerçevesinde;
 - o Erenköy halkına spor turizmi eğitimi verilmesi, okullarda küçük yaşlardan itibaren spor faaliyetlerine yönlendirilmelidir.
 - o Erenköy halkı yerel kültürün korunması ve yaşatılması, ziyaretçilerle ilişki yönetimi konularında bilgilendirilmedi.
 - o Spor turizminde özellikle su sporları için sponsor olacak büyük firmaların bulunması gerekmektedir.
 - o Su altı arkeolojik çalışmalarına önem verilmelidir
 - o Su altında bulunan milli değerlerin sergilenebileceği bir sualtı arkeoloji müzesi oluşturulmalıdır.
 - o Sörf ve diğer su sporları alanında hizmet veren özel işletmelerin faaliyetleri kolaylaştırılmalı ve desteklenmelidir.
 - o Spor turizmine resmi otoriteler tarafından daha fazla destek sağlanmalıdır.
 - o Spor turizmi için gerekli altyapı yatırımlarının yapılmalıdır.
 - Kamp alanları ve tesislerin kurulması,
 - Ev pansiyonculuğu ile yatak sayısının artırılması,
 - Ziyaretçilerin ihtiyaç duyacağı yeme içme imkanları oluşturulması,
 - Spor faaliyetleri için gerekli ekipmanın temini (kiralınması, satılması, vs),
 - Yerel doğa sporları rehberlerinin yetiştirilmesi,
 - Doğa ve su sporları okulları kurulması,
 - Yürüyüş ve bisiklet rotalarının haritalama ve işaretlemelerinin uluslararası kurallar ve uzman kişilerce yapılması,
 - Kara ve deniz sportif avcılığı için gerekli kontrol mekanizmalarının kurulması ve yasal düzenlemelerin yapılması.
 - o Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından inşaatı yaptırılan Gençlik ve Sporcu Kamp Eğitim Merkezi Projesi ile Erenköy spor turizmi planları entegre edilebilir. Proje içinde kamp merkezleri, kayıkhanesi, açık spor salonu, çok amaçlı spor salonu, sporcu soyunma birimi, 500 yatak kapasiteli misafirhane ve otel yer alacaktır. Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın spor eğitimindeki bilgi ve deneyim birikiminden yararlanılmalıdır.

- Erenköy için spor turizmi tanıtım faaliyetleri hayata geçirilmelidir Çanakkale'nin yeni köprü ve otoyollarla özellikle İstanbul'a bağlantısının güçlenmesi ile nüfus artışı da beklenebilir. Erenköy Çanakkale'nin batıya doğru büyüme istikametinde olması sebebiyle önümüzdeki yıllarda imar planları ile doğal alanların işgal edilmesi riski taşımaktadır. Oluşturulacak koruma planları ile Erenköy'de yapılaşmanın sınırlanması ve doğal hayatın korunması sürdürülebilirlik için önemlidir.

Kaynakça

- Akyol, C. ve Akkaşoğlu, S. (2021). Alternatif turizm türlerinin destinasyonlara katkısı: Artvin ve spor turizmi. *Journal of Humanities and Tourism Research*, 11(1), 177-194.
- Arasıkackm (t.y.). http://www.arasikackm.com/m/canakkale-erenkoy_canakkale-guzelyali (19.08.2021).
- Atay L., Aksu M., Yıldırım H. M. ve Korkmaz H. (2019). Turizm envanteri ve strateji çalışması çanakkale destinasyonu. *T.C Çanakkale 18 Mart Üniversitesi, Turizm Fakültesi*.
- Avlakyeri.com. (t.y.) Çanakkale amatör balık avı meraları. http://www.avlakyeri.com/avlak_yerleri/canakkale/canakkale_amator_balik_avi_meralari.html (05.10.2021).
- Batman, O. ve Eraslan, İ. H. (2007). Sürdürülebilir rekabet avantajı elde etmede turizm sektörü: Sektörel stratejiler ve uygulamalar. M. Bulu, H. Eraslan (Ed.), *Spor Turizmi* içinde (197-220. ss.). Uluslararası rekabet araştırmaları kurumu derneği (URAK) yayınları, Yayın no: 2007/1, İstanbul. [file:///C:/Users/user/Downloads/SporTurizmi%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/SporTurizmi%20(1).pdf)
- Brandon, K. (1996). Ecotourism and conservation: A review of key issues. *World Bank Environment Department Papers*, No. 33, Washington, DC: Worldbank.
- Buckley, R. (2002). Surf tourism and sustainable development in Indo-Pacific Islands. I. The industry and the islands. *Journal of Sustainable Tourism*, 10(5), 405-424.
- Cumhuriyet.com. (2010, 22 Ocak).Türk ve Rum kültürünün yaşatıldığı yer: İtepe. Erişim adresi <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turk-ve-rum-kulturunun-yasatildiği-yer-intepe-114346>. (02.10.2021).
- Çalışkan, V. ve Olcay, E. (2008). Boğazın balıkları: Çanakkale'de ekonomik, mekânsal, kültürel etkiler ve yeni olanaklar. *Çanakkale Merkezi Değerleri Sempozyumu* içinde (251-261 ss). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Yayınları, No:76, ISBN 978-975-8100-82-8.
- Çanakkale Bisiklet Platformu (t.y.). İtepe Erenköy Akşam Turu. Erişim adresi <https://www.canakkalebisikletplatformu.org/intepe-erenkoy-aksam-turu/> (15.08.2021).
- Çanakkale İli Çevre Durum Raporu. (2019). Çanakkale İli 2019 Yılı Çevre Durum Raporu. T.C. Çanakkale Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü. Erişim adresi https://webdosya.csb.gov.tr/db/ced/icerikler/canakkale_-cdr219-20201221092718.pdf (18.08.2021).
- Çanakkale İli Özel Web Sitesi. (2009). İtepe Hava Şehitliği. Erişim adresi <https://www.canakkaleili.com/intepe-hava-sehitligi.html> (18.08.2021).
- Çanakkale İli Özel Web Sitesi. (2015a). Çataltepe Tabyası (Çanakkale-İtepe Bölgesi). Erişim adresi <https://www.canakkaleili.com/cataltepe-tabyasi.html> (18.08.2021).
- Çanakkale İli Özel Web Sitesi. (2015b) Topçamlar Tabyası (Çanakkale-İtepe Bölgesi). Erişim adresi <https://www.canakkaleili.com/topcamlar-tabyasi.html> (18.08.2021).
- Çoban, Ö., Dilek, S. E. ve Harman, S. (2017). Batman ilinde turizm gelişiminin değerlendirilmesi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 56, 437-455.
- Çuhadar, Y. (2019). SWOT analizi ile Osmaneli ilçesi'nin kırsal turizm potansiyelinin değerlendirilmesi. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(4), 1-10.
- Donmez, F. G. and Topaloglu, C. (2016). Swot analysis of plateau tourism potential of karabađlar plateau with its authentic environment. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (58), 223-238.

- Fredline, E. (2005). Host and guest relations and sport tourism. *Sport in Society*, 8(2), 263-279: <https://doi.org/10.1080/17430430500087328>
- Gammon, S. and Robinson, T. (2003). Sports and tourism: A conceptual framework. *Journal of Sport Tourism*, 8(1), 21-26.
- Gazete Vitamin. (2019, 8 Aralık). Erenköy İlkokulu Öğrencileri Gönüllüleri Bekliyor. Erişim adresi <https://www.gazetevitamin.com/haber/21112-erenkoy-ilkokulu-ogrencileri-gonulluleri-bekliyor%20%20class> (03.10.2021).
- Gibson, H. J. (1998a). Sport tourism: A critical analysis of research. *Sport Management Review*, 1(1), 45-76.
- Gibson, H. J. (1998b). Active sport tourism: who participates?. *Leisure Studies*, 17(2), 155-170.
- Gibson H. J. (1998c). The wide world of sport tourism. *Parks & Recreation* <https://indexarticles.com/reference/parks-recreation/the-wide-world-of-sport-tourism/>
- Gibson. H. J. (2008). Sport tourism at a crossroad? Considerations for the future. M. Weed (Ed.), *Sport & Tourism A Reader* içinde (24-39. ss.). Newyork: Routledge.
- Glyptis, S. A. (1991). Sport and Tourism. C.P. Copper (Ed.), *Progress in Tourism Recreation and Hospitality Management* içinde (165-183. ss.), Vol.3, Belhaven Press.
- GMKA. (t.y.). Çanakkale turizmde yeni markasını ve değerlerini ortaya çıkarıyor, *Güney Marmara Kalkınma Ajansı*. Erişim adresi <https://www.gmka.gov.tr/dokumanlar/yayinlar/Canakkale-Turizmde-Yeni-Degerlerini-Markasini-Ortaya-Cikariyor.pdf> (20.08.2021).
- GMKA. (2012). Çanakkale turizm çalıştay raporu. *Güney Marmara Kalkınma Ajansı*. Erişim adresi <https://www.gmka.gov.tr/dokumanlar/yayinlar/Canakkalede-Turizmin-Bugunu-ve-Gelecegi.pdf> (20.08.2021).
- GMKA. (2020, 22 Mayıs). Kültürel Miras Troya Tarihi Milli Parkı Karanlık Liman – Bisiklet Yolu ve Çevre Düzenlemesi Projesi ile Keşfedilecek. Güney Marmara Kalkınma Ajansı, Erişim adresi <https://www.gmka.gov.tr/haber/kulturel-miras-troya-tarihi-milli-parki-karanlik-liman-bisiklet-yolu-ve-cevre-duzenlemesi-projesi-ile-kesfedilecek> (20.08.2021).
- Gümüş, M. ve Kaya Büyük, Ö. (2007). İntepe'de Şarap Turizmi İşletmeciliği, 2. Troas Bölgesi Değerleri Sempozyumu, Çanakkale.
- Honey, M. (2008). *Ecotourism and sustainable development*, 2th Press, Washington: Island Press.
- Hürriyet. (2010, 13 Ekim). 159 yıllık ev müze oldu. Erişim adresi <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/159-yillik-ev-muze-oldu-16035371> (20.08.2021).
- İlgar, R. (2020). Çanakkale ilinde kara avcılığı ve yöre ekosistemine etkileri. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, 2020 (Özel Sayı), 116-132, DOI: 10.21733/ibad.784837
- Kahraman, C., Demirel, N. Ç. and Demirel, T. (2007). Prioritization of e-government strategies using a SWOT-AHP analysis: The case of Turkey. *European Journal of Information Systems*, 16(3), 284-298.
- Kersulic, A., Peric, M. and Wise, N. (2020). Assessing and considering the wider impacts of sport-tourism events: a research agenda review of sustainability and strategic planning elements. *Sustainability*, 12(11), 1-18.
- Kızılaslan, N. ve Ünal, T. (2014). Tokat ilinin ekoturizm/kırsal turizm potansiyeli ve swot analizi. *Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi*, (9), 45-61.
- Menuburada (t.y.). Erenköy bucağı restoranları. Erişim adresi <https://menuburada.com/restoranlar/canakkale-canakkale-merkez-erenkoy-bucagi-restoranlari> (01.09.2021).
- Ongun, U., Gövdere, B. ve Çiçek, U. (2016). Yeşilova'nın kırsal turizm potansiyelinin swot analizi ile değerlendirilmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 7(16), 75-88.
- Otelz.com. (t.y.). Intepe Poseidon, Erişim adresi https://www.otelz.com/hotel/intepe-poseidon?to=1570&gclid=CjwKCAjwzaSLBhBJEiwAJSRokiVUC8wWLLe-h2Pp_BySn1UGsM5cTA-t6zs3aDE3ASMow1OJVMuqhhoC0JEQAvD_BwE, (01.09.2021).
- Pitts, B. G. (1999). Sports tourism and niche markets: Identification and analysis of the growing lesbian and gay sports tourism industry. *Journal of Vacation Marketing*, 5(1), 31-50.
- Radicchi, E. (2013). Tourism and sport: Strategic synergies to enhance the sustainable development of a local context. *Physical Culture and Sport: Studies and Research*, 57(1), 44-57.

- Rehber Çanakkale. (t.y.). Çanakkale'nin Gençlik Kampı İşte Böyle Olcak. Erişim adresi <https://www.rehbercanakkale.com/foto-galeri/canakkalenin-yeni-genclik-kampi-iste-boyle-olacak-fotograflar-icin-tiklayin/78/> (01.09.2021).
- Ritchie, B. and Adair, D. (2002). The growing recognition of sport tourism. *Current Issues in Tourism*, 5(1): 1-6.
- Ritchie, B. (2005). Sport tourism small-scale sport event tourism: the changing dynamics of the New Zealand masters games. M. Novelli (Ed.), *Niche Tourism içinde* (157-170. ss.), Elsevier Butterworth-Heinemann.
- Singh S., Dash T. R. and Vash, I (2016). Tourism, ecotourism and sport tourism: The framework for certification. *Marketing Intelligence & Planning*, 34(2), 236-255, DOI 10.1108/MIP-09-2014-0180
- Sondakika. (2007). 5. Erenköy Bağbozumu Festivali Başladı. Erişim adresi <https://www.sondakika.com/haber/haber-5-erenkoy-bagbozumu-festivali-basladi/> (16.08.2021).
- Standeven, J. and Knop, P. D. (1998). *Sport tourism*. Human Kinetics Publishers.
- T.C. Çanakkale İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (t.y.a). Coğrafya. Erişim adresi <https://canakkale.ktb.gov.tr/TR-70467/cografya.html> (16.08.2021).
- T.C. Çanakkale İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (t.y.b). Festivaller ve Yerel Etkinlikler. Erişim adresi <https://canakkale.ktb.gov.tr/TR-70543/festivaller--yerel-etkinlikler.html> (16.08.2021).
- T.C. Çanakkale İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (t.y.c). Konaklama İstatistikleri. Erişim adresi <https://canakkale.ktb.gov.tr/TR-70507/bakanligimizdan-belgeli-konaklama-tesisi-istatistikleri.html> (16.08.2021).
- T.C. Çanakkale Valiliği. (2019a, 24 Mayıs). Güzelyalı Gençlik ve Sporcu Kamp Eğitim Merkeziyle Sporun Kalbi Çanakkale'de Atacak. Erişim adresi <http://www.canakkale.gov.tr/guzelyali-genclik-ve-sporcu-kamp-egitim-merkeziyle-sporun-kalbi-canakkalede-atacak> (16.08.2021).
- T.C. Çanakkale Valiliği. (2019b, 9 Mayıs). Kale Çanakkale Bisiklet Festivali ile Tarihe Yolculuk. Erişim adresi <http://canakkale.gov.tr/kale-canakkale-bisiklet-festivali-ile-tarihe-yolculuk> (16.08.2021).
- T.C. Çanakkale Valiliği. (2020, 6 Haziran). Sıfır Atık Projesiyle Çanakkale'de Doğaya ve Çevreye Yapılan Yatırımlar ve Çalışmalar, Geleceğimize Nefes Olacaktır. Erişim adresi <http://www.canakkale.gov.tr/sifir-atik-projesiyle-canakkalede-dogaya-ve-cevreye-yapilan-yatirimlar-ve-calismalar-gelecegimize-nefes-olacaktır> (16.08.2021).
- T.C. Karayolları Genel Müdürlüğü. (t.y.a). Erişim adresi <https://www.kgm.gov.tr/SiteCollectionImages/KGMImages/Haritalar/turistik.jpg> (04.10.2021).
- T.C. Karayolları Genel Müdürlüğü. (t.y.b). Kınalı - Tekirdağ - Çanakkale - Savaştepe Otoyolu Malkara - Çanakkale(1915 Çanakkale Köprüsü Dahil) Otoyolu Kesim Yap - İşlet Devret Projesi. Erişim adresi <https://www.kgm.gov.tr/Sayfalar/KGM/SiteTr/Projeler/OtoyolProjeleri/KinaliTekirdag.aspx>, (04.10.2021).
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2019, 25 Aralık). Çanakkale Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Kararı. Erişim adresi <https://korumakurullari.ktb.gov.tr/Eklenti/68208,canakkale-ili-merkez-intepe-koyu-oprhyleneion-antik-kenti-.pdf?0> (21.08.2021).
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü. (t.y.). Avcılık ve Atıcılık kulüpleri. Erişim adresi <https://yigm.ktb.gov.tr/TR-9878/avcilik-ve-atcilik-kulupleri.html> (21.08.2021).
- T.C. Mersin İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (t.y.). Nusret mayın gemisi. Erişim adresi <https://mersin.ktb.gov.tr/TR-73457/nusrat-mayin-gemisi.html> (21.08.2021).
- T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı. (t.y.). Çanakkale Doğa Turizmi Master Planı 2013-2023, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü 3. Bölge Müdürlüğü Çanakkale Şube Müdürlüğü. (21.08.2021).
- T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı (t.y.). Erişim adresi <https://avlakharitalari.tarimorman.gov.tr/AvlakHaritalari/17.pdf> (03.10.2021).
- Todorut, A.V. and Cirnu, D. (2012).The effects of sustainable tourism management for local communities. *Annals of The Constantin Brancusi University of Targu Jiu Economy Series*, (2), 155-160.
- Tombul, M. (2015). Çanakkale Kültür Envanteri Arkeolojik Yerleşim Alanları ve Sanat Tarihi Yapıları, T.C Çanakkale Valiliği. Erişim adresi <https://canakkale.ktb.gov.tr/Eklenti/56256,canakkale-kultur-envanteripdf.pdf?0> (30.08.2021).

- TÜİK. (t.y.). İlçe nüfusu. Erişim adresi https://www.tuik.gov.tr/indir/duyuru/favori_raporlar.xlsx (16.08.2021).
- Türkiye Sualtı Sporları Federasyonu. (t.y.). Dalış/Cankurtarma, Uzman Eğitim Merkezleri. Erişim adresi <https://tssf.gov.tr/dalis-cankurtarma-uzman-egitim-merkezleri/> (30.08.2021).
- UNEP and UNWTO. (2005). Making Tourism More Sustainable: A Guide For Policy Makers, United Nations Environment Programme and World Tourism Organization, Paris and Madrid. Erişim adresi https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/8741/-Making%20Tourism%20More%20Sustainable_%20A%20Guide%20for%20Policy%20Makers-2005445.pdf?sequence=3&isAllowed=y (03.10.2021).
- UNWTO. (t.y.a). Sports Tourism. Erişim adresi <https://www.unwto.org/sport-tourism> (03.10.2021).
- UNWTO. (2013). Sustainable Tourism For Development Guidebook. Erişim adresi <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284415496> (03.10.2021).
- UNWTO. (2016, 24 September) Unwto International Conference On Tourism And Sports. Technical Note, , Da Nang, Vietnam. Erişim adresi https://webunwto.s3-eu-west-1.amazonaws.com/imported_images/45930/technical_note_8.pdf (03.10.2021).
- Videira, N., Correia, A., Alves, I., Ramires, C., Subtil, R. and Martins, V. (2006). Environmental and Economic Tools to Support Sustainable Golf Tourism: The Algarve Experience, Portugal. *Tourism and Hospitality Research*, 6(3), 204-217.
- Weaver, D. (2006). *Sustainable tourism: theory and practice*. Oxford: Elsevier Butterworth-Heinemann.
- Wikiloc. (t.y.a). 52 Rota. Erişim adresi <https://tr.wikiloc.com/wikiloc/map.do?sw=39.96811150945381%2C26.273829176919648&ne=40.058548490546194%2C26.39191082308035&act=1&place=%C4%B0ntepe&page=1> (05.10.2021).
- Wikiloc. (t.y.b). İntepe, Çanakkale (Türkiye) İçindeki En İyi Doğa Yürüyüşü Rotaları. Erişim adresi <https://tr.wikiloc.com/rotalari/gezi-yuruyus/turkiye/canakkale/intepe> (05.10.2021).
- Wikiloc. (t.y.c). Çanakkale (Türkiye) İçindeki En İyi Bisiklet Turu Rotaları. Erişim adresi <https://tr.wikiloc.com/rotalari/bisiklet-turu/turkiye/canakkale/intepe>; (05.10.2021).
- Wikiloc. (t.y.d). İntepe, Çanakkale (Türkiye) İçindeki En İyi Dağ Bisikleti Rotaları. Erişim adresi <https://tr.wikiloc.com/rotalari/dag-bisikleti/turkiye/canakkale/intepe> (05.10.2021).
- Wikiloc. (t.y.e). 11 Rota. Erişim adresi <https://tr.wikiloc.com/wikiloc/map.do?sw=39.96811150945381%2C26.273829176919648&ne=40.058548490546194%2C26.39191082308035&act=47&place=%C4%B0ntepe&page=1> (05.10.2021).
- Yasak, Ü. ve Oğan, O. (2019). Foça'da (İzmir) turizm potansiyelinin swot analizi yöntemiyle değerlendirilmesi. *USOBAK 4. International Research Congress on Social Sciences* içinde (74-85. ss.), 11-13 September 2019.
- Yaşar, O. (2016). Çanakkale boğazı doğu kıyılarında su sporlarından rüzgar ve uçurtma sörfünün gelişimi ve yaşanan sorunlar. *Kesit Akademi Dergisi (The Journal of Kesit Academy)*, Yıl: 2, Sayı:4, 9-30.
- Yeşiltaş, M., Çeken, H. ve Öztürk, İ. (2009). Karadeniz bölgesindeki turizm olanaklarının swot analizi ile değerlendirilmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl: 2, Sayı: 3, 250-269.

Edebi Eserlerde Kent İmgesi: Ankara Örneği

The Image of City in Literary Works: The Case of Ankara

Elif CERRAHOĞLU¹

Öz: Bu makalede, insanın tekil yahut topluluk olarak imgelem gücünü doğrudan veya dolaylı bir biçimde ortaya koyabildiği, geniş alan kaplayan mekânsal niteliği ile 'kent' tanımı tarihsel bağlamda incelenmektedir. İlk Çağ'dan itibaren yazılı edebi eserler üzerinden, bir yeni değerler üretim, tüketim alanı olarak "kent" tanımı ele alınacak ve geri dönüş olarak toplum yaşamında imge dünyalarımızdaki etkisi, iktidar türleri ve devlet biçimleri çerçevesinde edebi eserler aracılığıyla kuramsal bir incelemeye tabi tutulacaktır. Bu bağlamda kent tanımı; Antik Çağ'dan 21. yüzyıla kadar geçen süreçte Gilgames, İlyada, Odysseia Destanları ve devam eden yüzyıllarda ortaya konan komedy ve tragedya eserleri üzerinden incelenecektir. Tarihsel süreçte kent kavramının oluşumu, yazarların kent kavramını eserlerinde ele alış biçimleri incelenecek son olarak edebi eserlerin, edebi niteliğinin yanı sıra "kente birer kimlik ve imge kazandırmakta mıdır veya kent kimliğinin içeriğini zenginleştirmekte midir?" sorularına Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Beş Şehir adlı eserindeki Ankara örneği üzerinden Kentsel Kimlik ve İmge bağlamında bir cevap aranacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kent, kentsel kimlik, kent imgesi, beş şehir, Ankara

Abstract: This article examines, the definition of 'city', with its spatial extensive attributes which people can directly or indirectly reveal their imagination as a individually or as a society, in a historical context. The definition of "city" as a field of production and consumption of new values will be discussed through written literary works since the First Age and as a return, its effect on our image worlds in social life will be subjected to a theoretical examination through literary works within the framework of power types and state forms. In this context, the definition of the city will be examined through the epics of Gilgamesh, the Iliad, the Odyssey which written from the Antiquity to the twenty-first century and the comedy and tragedy works of the following centuries. The formation of the city in the historical process and the way the authors handle the concept of the city in their works will be examined and finally besides the literary quality of literary works, questions of "do they give the city an identity and image? or "Does it enrich the content of the urban identity?" will be sought through the example of Ankara in Ahmet Hamdi Tanpınar's Five Cities in the context of urban identity and image.

Keywords: City, urban identity, the image of the city, five cities, Ankara

Giriş

İnsan tarih boyunca çeşitli alet edevat vb. araçlarla yaşadıklarını, gördüklerini gelecek kuşaklara aktarma, tecrübenin güvenli limanlarını inşa ederek huzurla yaşama eğiliminde olmuştur. Bu eğilim kimi zaman somut bir biçimde mimari eserlerle kimi zaman da tüm bunları bizlere edebi bir dille aktaran edebi eserlerle karşımıza çıkmaktadır. 'Kent' kavramı insanın; birbirinin ürettiklerine, sahip olduklarına, tecrübesine simbiyoz bir

¹ İlgili yazar/Corresponding author: Yüksek Lisans Öğrencisi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Çevre Bilimleri Anabilim Dalı. elifcerrahoglu06@gmail.com, ORCID No: 0000-0002-4365-7999

biçimde ihtiyaç duyuyor olması ve bir araya gelip beraber yaşamayı icat etmesiyle başlayan bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Zaman içinde geliştirilen bu sosyal birliktelik ve mekân formları; ulaşım ağı, savaşlar, göçler ile birbirlerine aktardıkları ve zihinlerinde yeni bağlantılar yaratan yeni bilgiler öğrendikleri bir ağa dönüştürerek toplulukları tanımlamada kullanılan bir kelime haline almaktadır. Belli bir mekânda, organize olmuş insan toplulukları örgütlü bir yapı ile doğada var olmaya, ilişkiler geliştirmeye başlamıştır. Başlarda bu örgütlü mekânsal yapının adı kent devletidir. Bu yazıda incelenecek olan; kent devletlerini bizlere ilkelden aktaran bilinen yazılı ilk metinler Gilgameş Destanı ve ardından Homeros'un İlyada ve Odysseia Destanları'dır. Sonraları oluşan toplumsal yapı, yeni aktarım aktivitelerini yaratmakta böylece komedyalar, tragedyalar ortaya çıkmaktadır. Tarih boyunca bu metinleri okuyarak şimdiki kendimiz ile türlü benzerlikler kurarak yahut anlatılan mekânları birebir ziyaret ederek geçmişteki insan formları ile bir bağ yakalamaya çalışmaktayız. Bu aktarım güncel olarak her an sürmektedir.

Bu makalede ele alınacak olan diğer edebi eser olarak Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Beş Şehir adlı eseri mekâna dair kimliksel ve imgesel betimlemeleri sonucunda insanda, bahsedilen mekâna dair bir imgelem dünyası yaratması açısından yazıldığı dönem ile günümüz arasındaki farklılıklara, edebi bir metin penceresinden bakılarak mekânın kişileştirilmesini göreceğiz. Ankara'nın veya herhangi bir şehrin geçmişinde yaşanan tüm olaylar, inşa edilen tüm mimari unsurlar bu şekilde bir kişileştirilme ile insanın imge dünyasında bir şehir ideası ve yazar sempatisi yaratmakta ve o mekânı görme arzusunu tetiklemektedir. Bu kişileştirme sonucunda o kente dair yaratılmış olan imgelerin okuyucuya edebi bir dille aktarımı sonucunda tekrar bir reklam niteliği taşımakta ve o mekân ile ilgili yeniden yeni imgelemeler yaratılmakta ve tarihin akışına teslim edilmekte yahut tüm bu bağlamın dışındaki örnekler mimari olarak inşa edilmekte ve kente yeni, suni bir değer kazandırılmaya çalışılmaktadır. Kısacası edebi eserlerle anlatılan mekânsal tasvirler insanları oralara çekmekte ve bunun nedeni olarak günümüzden geçmişe bakıldığında her kentin, o kenti ruhunu katarak betimlediği bir sanatçısının olduğu görülmektedir. Buna ilk örnek teşkil eden Gilgameş ve Sümer kentinin özdeşleşmesidir. Okuduğumuz destan her ne kadar anonim olsa da Gilgameş'in gördüğü Sümer kenti anlatıldığı için Gilgameş'in Sümer'ini okumaktayız. Günümüze yaklaştıkça Dostoyevski'nin Saint Petersburg'u, James Joyce'un Dublin'i, Kafka'nın Prag'ı, Charles Dickens'ın Londra'sı, Halikarnas Balıkcısı'nın Bodrum'u, Yahya Kemal'in İstanbul'u, Murathan Mungan'ın Mardin'i ile halihazırda var olan kentleri insanların akıllarında kendi benlikleri ile harmanlayarak yeni birer imgelem dünyası oluşturmaktadırlar. Bunun sonucunda edebiyat turizmi adı altında bir turizm şekli dahi oluşmaktadır diyebiliriz. Bunun edebi anlamda örneğini bir otobiyografik roman olan 'Yaşamın Ucuna Yolculuk' adlı eserinde Tezer Özlü özelinde görmekteyiz. Bu eserinde sevdiği yazarların kentlerine yaptığı yolculuklarda içsel ve dışsal olarak deneyimlediklerini edebi bir dille aktararak okuyucuya sunmakta olan yazar kendi düşünce dünyasını da gezdiği mekân boyutuyla tepkimeye sokarak ortaya o mekanlara eklenmiş yeni bir imge bırakmakta ve bu döngü bu şekilde sürüp gitmektedir. Kent kimliğinin oluşumundan bahsedebilmemiz için öncelikli olarak kent ve kimlik kavramlarını incelemeliyiz. Ahmet Hamdi Tanpınar'da Ankara'ya değinilecektir.

Kent

İnsan, yararlı araçları geliştirmesi sayesinde yeryüzünde varlığını sürdürmeyi ve çoğalmayı başarmış, uygarlığın temel adımlarından biri sayılan kentleşmeye doğru bir adım atmıştır (Childe, 2005; akt: Bulut ve Sezener, 2019.). Kent, kültürün en somut görüngülerinden birisidir. 'Kent', bir mekânı çağrıştırmakla birlikte, kültürel anlamı da olan bir kavramdır. Bu nedenle kent, 'uygarlık' olgusunun ortaya çıktığı mekân olarak nitelenebilir. Nitekim Antik Yunan'da kent, barbarlıkla karşıt, uygarlıkla eşanlamlı bir olgu olarak algılanmıştır. Ünlü kent bilimci Mumford için de kültür aktarımı perspektifinden uygarlık tarihinde kolektif olarak ilk en önemli keşif dil hemen ardından 'kent'dir (Mumford, 2013). Bu bağlamda insanlık tarihinde kent'in belirleyici konumu nedeniyle uygarlık tarihi ile kent tarihinin özdeş kabul edilebileceğini de söyleyebilmekteyiz (Mutlu, Reyhan, & Doğan, 2016). Nasıl ki dil iki kişi arasındaki içsel değer ve hisleri birbirine aktarım aracı ise uygarlık da bir mekâna yayılı olarak kentteki insanların içsel değerlerini dışarıya çıkarması yoluyla herkese mâl olması,

böylece ortak bir davranışa dönüşerek topluluğun mekanla ilişkisel karakterinin oluşmasıdır. Ayrıca Bauman'a (1998) göre grup kendi dışındakiler karşı simgelerle beraberliklerini gösterir. Simgelerin anlamları toplulukça paylaşılan ve toplum içindeki bireyselliklerin üzerini örterek dışarıya karşı topluluğun birliğini sağlar. Bu özellik „biz“ kategorisi için de geçerlidir (akt: Bulut, 2019).

“Uygarlık toplumsal ve kişisel farklılıkların bütünlüğün içine nasıl sığdırılacağıyla ilgili bir görüşür. Uygar insan kişi dışılığa bir değer yükler ve konuşmacıların kimliğine değinmekten kaçınan kişi dışı bir dil bulur. Uygarlık kuralları değeri dışarıya boşaltmanın bir yoludur, rahatsız edici içsellikten Aydınlanma Çağına kadar bir kurtuluşur.” (Sennett, 1992).

Gilgameş Destanında Kent

Gilgameş Destanı'nda ele alınan ve tarihin kent anlamında bilinen ilk uygar, medenî topluluğu Sümerlerdir. ‘Medeniyet’ kelime anlamı olarak uygarlık demektir ve uygarlık ise kentsel gelişime paralel olarak ortaya çıkmaktadır. Yani Mezopotamya’da çıkan sayısız medeniyetin/uygarlığın temelini Sümerler atmıştır denilebilmektedir. Yazı ile iletişim ve bilgi aktarımı ilk Sümerlerde ortaya çıkmıştır. Sümerlerden günümüze kalan tabletler incelendiğinde ortaya çıkan birkaç temel bilgiden biri yaratılış destanlarındaki ormanda yaban hayatı yaşamakta olan daha sonra Lir çalan, şarkı söyleyen kadın figürü Şamhat tarafından uygarlaştırılan Enkidu örneğidir. İlk ormanda hayvanlarla dört ayağı üstünde yaşayan, avlanan bir insan türü iken Sümer kentine girebilmesi için saç, sakalı kesilip, pınarda yıkanır. Daha sonra “Enkidu güçlü bir şehir erkeği gibi olur. Şamhat, Enkidu’ya önce insan gibi yemek yemeyi, su içmeyi, sevmeyi, sevişmeyi öğretmekle eğitime başlar. Bu arada konuşmayı da öğretmek için ona kırsal alana ait özelliklerini kente uygun hale getirmeyi öğretir (Çığ, 2000). Burada kentleri kapatma ve yalnızca koşulları sağlayanların içeri alınması durumu ortaya çıkmaktadır (Bulut ve Sezener, 2019).

Buradan hareketle kır-kent karşıtlığında kente atfedilen değerlerin kırdan başka bir boyutta olduğu üstü kapalı bir biçimde tüm topluma aktarılmış olur. Tarihte yazı ile bilebildiğimiz ilk kent örneği olan Sümerlerin uygarlığı inşa etmesi çeşitli koşullara bağlı tutulmuştur. Bunlar yukarıda da bahsedildiği gibi sağlık için kişisel bakım, sosyalleşmek için konuşma, çoğalmak için sağlıklı üreme şekilleridir. Tüm bunlar insan türünün belirli bir mekân üzerinde uzun vadede sorunsuz ve beraberce yaşayabilmesi için gereken unsurlardır. Bu unsurların sağlanması ile insan kendine, mekânı değiştirerek, dönüştürerek, manipüle ederek kendine uygun hale getirir ve bunu yaparken estetik yani algısal yetisini kullanarak dünyaya yeni bir değer katabilecek bir ortam yaratır. Bu ortam üzerinde günlük yaşantısını, ilişkilerini kurar, inancını yaşar ve yine bu mekânda ölür. Tüm bunlar gerçekleşirken mekânda birçok kalıcı yahut geçici izler bırakır bu izler çerçevesinde imgelem dünyası oluşur ve düşüncelerini bu imgelemler üzerinden kurarak daha sonra bir diğer insana aktarım yolları ile o mekânda ortak bir yaşam formu oluşturarak orayı hem fiziksel hem sosyal anlamda kültürlendirir. Ayrıca Ekşi ve Bulut’a (2020:1-13) göre kavramlar aracılığıyla algılama düşünmenin dönüşmesine ve paylaşılabilir bir hale gelmesine neden olmaktadır.

Homeros- İlyada ve Odysseia Destanlarında Kent

İlk Çağ Eski Yunan coğrafyası, günümüze kalmış destanlar aracılığıyla bizlere insanın sosyal bir varlık olarak doğada yapılaşmış, kurumsallaştığı ve tarihin akışı çerçevesinde bir aktör olarak işlevsellik kazandığı ilk dönemlerin izlerini sunmaktadır. Bu izlerden en önemlisi kurumsal yapı olarak anılması bakımından Polis’dir (kent, şehir-devlet). Polislerin varlığı bizlere güçlü bir merkezi otoriteden uzak, bölgelere ayrılmış kendi içlerinde bir yönetim birimi barındıran farklı birçok erkin farklı bölgelerde etkin/hâkim olduğu bölge bir coğrafya modeli, ortak din, dil ve bağlılık hissinin olduğu bir ülke formuna ulaşmamış topluluklar ağı olduğunu göstermektedir. Homeros’un destanlarında bu durum; birbiriyle çatışma halinde olan, birbirine hükmetme niyeti güden zaman zaman ortak düşmana karşı beraber hareket edebildikleri ama daha sonra tekrar birbirleriyle savaştıkları bir yapıda olduğunu göstermektedir (Homeros, İlyada, 2014). Genel itibarıyla etrafı surlarla çevrili, yüksek bir yerinde (akropolis) tanrısallık bir tapınağın bulunduğu ve bu tapınağın amaçlarından

birinin artı ürün olan tarım üretimini muhafaza etmede işlevsellik kazandığı bir niteliği barındırmakta olduğunu, Polis'e ait bir Yaşlılar Heyeti'nin olduğunu ve Polis'in kaderini etkileyecek durumlarda onlara başvurulduğunu, onların deneyim, kehanet ve bakış açılarından faydalandığını görmekteyiz (Homeros, Odysseia, 2012). Tüm polislerin genel ve tek bir yönetim biçimini benimsediğini söyleyememekteyiz. Bunu askeri bir yönetim birimi olarak, oligarşi olarak, erken demokrasi örnekleri olarak, monarşi olarak yahut tiranlıklar olarak karşımıza çıktığını söyleyebiliriz.

Kutsalın insan ve dolaylı olarak polis bakımından önemi ve işlevselliği yadsınamayacak kadar büyüktür. Bu yüzden Polislerde en dikkat çeken özellik; dinin/kutsalın şehrin yönetimindeki yeridir. Tanrılar adına yapılan tapınaklar, heykeller, tanrı ve tanrıçaların başrolde oynadığı hikâyeler; günlük yaşamlarında herhangi bir durum için bir atıfta bulunma aracı olarak tanrılar, onların adlarına düzenlenen sunaklar, şölenler gibi toplumsal hareketliliği sağlayan ortak bir üst bilinç yaratma girişimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu üst bilinç herkesin bilinirliğine ulaşmış ve ortak bir kutsal değerler üretimi/tüketimi erki, polisli taraftan önemli bir meşruiyet sağlama aracı haline getirilmiş ilk kutsal örneklerindendir. Polisin bu özelliği aşağıdakilere sebep olmaktadır:

1. Halk ve yönetici sınıf ayrımı; yönetim meşruiyetini Tanrı Zeus'un asası ile sağlayan bir kral ve ona biat eden halk;
2. Tanrı ve Tanrıçalara yakınlıkları sayesinde bir yönetici soylu/aristokrat sınıf;
3. Üretim fazlasının Kutsal'ın koruma ve gözetiminde olması ve bu korumanın tapınak rahiplerine bırakılması sonucu gelecekte (özellikle Orta Çağ'da) etkinliğini arttıracak olan ruhban sınıfının erken örneklerinin doğuşu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kent; kutsalın tüm bu hakimiyet mekanizması ve yanında askeri güç, tarım, iş bölümü gibi nitelikleri barındırması ile dünya tarihindeki kalıcı ve dönüştürücü olma rolünü almaya başlar.

Homeros'tan sonra devam eden tarihsel süreçte Aristophanes ve Sophokles eserlerinde kentte demokrasinin (aristokrasi demokrasisi) oluştuğunu görmekteyiz (Aristophanes, 2006). Soylu sınıfın yönetim erki elinde bulunduruyor olması yine soylu sınıfa ait ozanlarca eleştirel bir şekilde komedyalarda yahut ders verici/ didaktik bir şekilde tragedyalarda dile getirilmiştir (Sophokles, 2016). Bu süreçte Tragedyalarda/Komedyalarda Yunan Kent devletlerinin büyük çoğunluğunu oluşturan birliği olan Atina kent devletinin içinde bulunduğu zor durumdan çıkamaması, Perslerle savaşı, kent içi adaletsizlikler, rüşvet, yozlaşma gibi sorunlar kentin dinamiklerini temelden sarsmış olup kutsalın edebiyattaki komedyaya eserleriyle alay konusu, değişmesi gereken eski bir düzen olarak işlenmesi Polisin siyasi, dini özelliklerinin nasıl bir dönüşüm geçirdiğini göstermektedir. Bu komedyaya-tragedya eserlerine geçildiği dönemlerde Polis üstü bir düzenleme vardır, artık kurulmaya çalışılan bir Helen birliği vardır.

Platon'un yaşadığı döneme (MÖ.428-348) ve eserlerine gelindiğinde ise (ki tarihsel olarak Sophokles ile aynı zamanlara denk düşer) Platon; Homeros'un ortaya koyduğu gibi bir tanrı düşüncesinin ortaya konmamasını, kent-devlet kralının bilge kral olması gerektiğini ve eski Homeros'un değerlerinin terk edilmesi gerektiğini söylediğini görmekteyiz.

Platon'un eserleri ve çağdaşlarının eserleri genel bir okumaya tabi tutulduğunda bu dönemde ideal kent devleti kurulmaya çalışılırken toplumun üçe ayrılmakta olduğu görülmektedir:

1. Yönetici sınıf: En önemli erdemi bilgidir.
2. Koruyucu sınıf: Kahramanlık yapması için özel olarak yetiştirilmiştir.
3. Ticaret, zanaat sınıfı: Kentin otarşik bir kent olamayacağını belirtilerek nüfusunun artması istenmiyor. Şehirde üretilmeyecek ürünlerin başka kentlerden ticaret yoluyla getirmesi isteniyor ve bu ticaret sınıfını yukarılara taşıyor tam tersi hiyerarşinin altında konumlandırıyor.

Platon'un, genel felsefi yaklaşım olarak ortaya koyduğu bu durum; değişime çok açık olmayan bir toplum düzeni kurarak, çöküşe doğru gittiğini düşündüğü polisi ideal kurumlarla ayakta tutma niyeti güdüyor diyebiliriz.

Yunan kent devletlerinin geçirdiği tarihsel dönüşüm sonucunda gördüğümüz son örneklerine göre topluma dair net bir sınıflandırma yapacak olursak Yunan kent devletlerinde toplu;

1.Soylular

2.Burjuva

3.Köleler ve metekler² olarak son haliyle karşımıza çıkmaktadır.

“Atina'da belli bir zümreye tanınan yurttaşlık etrafında şekillenen demokrasi, kadınları, metekleri ve köleleri yönetimin dışında bırakmış olması nedeniyle eleştirilmektedir. Şüphesiz modern demokrasiyle karşılaştırıldığında tüm nüfusu kapsayıcı olmaması nedeniyle başarısızdır. Ancak günümüzde bile hala kusursuz bir şekilde uygulanamayan ve idealize edilen demokrasinin Antik Yunan'daki uygulamasını, kendi çağının özellikleri ile değerlendirmeliyiz.” (Dinçkol, 2017)

Yunan kent devlet demokrasisi günümüz hukuk kuralları ile açıklanamayacak anti demokratik uygulamalara sahiptir. Bu bölümde anlatılmak istenilen düşünceleri kısaca özetleyecek olursak Yunan polisinin öznitelikleri M.Ö.9. yüzyıldan M.Ö. 4. yüzyıla kadar değişim dönüşüm geçirmiştir. Çok tanrılı inanış ile toplumun; tanrıların, soyluların ve en güçlü savaşçıların bir tarihi olarak karşımıza çıkarken zamanla bu durum neden olduğu yozlaşma ile terk edilmeye yüz tutmuş ve yalnızca iyiliğin ve erdemın temsilcisi olan tek tanrılı inanca geçiş başlamıştır. Bu durum teogonik toplum durumundan kozmogoniye bir geçiş olarak nitelendirilir ve merkezinde insan olan Polis'in, yine insan alışkanlıklarının değişmesi ve dönüşmesiyle nasıl bir yol izlediğini açık bir şekilde göstermektedir.

Yunanca 'Polis' ve aynı mekânsal, siyasal ve kültürel varlığı betimleyen Latince 'civitas' kelimesi, ilerleyen dönemlerde soyut birer olgu olarak karşımıza çıkmaktadır: Polis; politics, polity, civitas: civil, civilization. Bu kelimeler bazen kent devletlerini, bazen milletler topluluğunu betimleseler de anlam dünyamızda kentsel mekânı tasvir ederek kentsel yaşam biçimi ve uygarlaşma arasında bir bağıntı olarak yerlerini aldılar. Antik Yunan'da çok tanrılı yaşam, zaman ilerledikçe ve farklı coğrafyalarda kentsel mekanlar değişip dönüştükçe türlü sonuçlara yol açmış ve çok tanrılı görüş yerini tek tanrılığa bırakmıştır. Bu durum elbette ki bir anda olmamıştır. İncelenen komedyalar, tragedyaalar bizlere o dönemde çok tanrılı inancın pragmatik bir getirisi olmadığını ve o dönemki filozofların görüşleri çerçevesinde yeni öğretilerin ortaya çıktığını göstermektedir. Bu öğretilerin ortaya çıkmasındaki temel etkenin ise yönetsel ve dinsel bir yozlaşmanın toplumda seyretmesi, bununla birlikte artı ürünün korunmasının bizzat rahiplere devrinin bu yozlaşmayı toplumda görünür kılınmasını göstermektedir. Eserlerde bu öğretilerin kenti hem mekânsal hem siyasal olarak şekillendiren insan faktörünü etkisi altında bırakmaya başladığını görmekteyiz. Bunlardan en etkin olanı Stoacı görüş olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu görüş o dönem için Roma'nın kurucu düşüncesi olmuştur ve Roma'nın mekânsal olarak iyi örgütlenerek, çalışkan bir toplum modelinin yaratılmasına neden olmuştur. Her yere yollar ve dikey yapılanma gibi mekânsal kazanımlar getiren Roma, dünyada yeni bir kentsel süreci başlatmıştır. Stoacı öğretinin her şeyin "bir" ve "tanrısal" olduğuna olan inancı yönetimde de teklık esasının benimsenmesine ve böylece Antik Yunan'daki dağınık kent devletleri gibi değil tek bir çatı altında toplanmış ve siyasi bir kimlik kazanmış bir Roma toplumunun doğmasına neden olmuştur. Roma Yunan'dan farklı olarak tanrı buyruğu üzerine kurulmaktadır ve Romalı bilinci olarak yönetsel manada bir üst bilinç yaratılmaktadır ve bu bilinç, dürüstlük, hile yapmamak gibi niteliklerin stoacı öğretisi ile harmanlanarak "Romalı" sıfatlarını kazanmasıyla son haline ulaşmıştır. Yurttaş kavramı ortaya çıkmakta ve Roma düşünsel sınırını dünya yurttaşlığında çizmektedir.

² "Özgür ama siyasal özne olmayan" (Dinçkol, 2017), kentteki yabancılar için kullanılan bir tanım.

İlerleyen dönemde imparatorluk olarak anılan Roma Hristiyanlığı benimsemiştir. Roma toplumu hiyerarşik bir yapıya sahiptir. Toplumun en alt kesiminde köleler, onların üstünde azledilmişler ve en üstte de özgür doğmuş vatandaşlar vardı. Özgür vatandaşlar da kendi aralarında sınıflara ayrılmıştır. En net ve eski ayırım kökenlerini 100 kurucu ataya dayandıran patriciler ve bunu yapamayan plebler arasındaydı. Siyasi, adli, iktisadi ve dini sahada imtiyazlı olan patriciler, devletin yüksek memuriyetlerine ve rahipliklere seçilebiliyor; yazılı olmayan örf ve adete göre iş gören toprakların bir kısmını işliyor, Roma mahkemelerinde yargıçlık vazifesini yine yalnız onlar görüyordu.

Roma uygarlığı yaklaşık 1200 yıl boyunca varlığını sürdürerek çeşitli yönetim biçimlerini deneyimlemiştir. Bunlar başta bir monarşi ardından oligarşi daha sonra cumhuriyetin bileşimi bir demokrasi ve daha sonra da otokratik bir imparatorluğa dönüşerek sürecini tamamlamıştır. Fetihler ve asimilasyon sonucunda Batı Avrupa ve Akdeniz'i çevreleyen bölgede egemen olan Roma İmparatorluğu, iç istikrarsızlıkların ve özellikle göçebe toplulukların akınlarıyla yıpranmaya başlamıştır. Bu etkiler sonucunda Batı Roma İmparatorluğu 5. yüzyılda bağımsız krallıklara bölünmüştür. İmparatorluğun batı kesiminin dağılması, tarihçiler tarafından Antik Çağlar'ın sonu, Orta Çağ'ın, aynı zamanda Karanlık Çağ'ın da başlangıç tarihi olarak kabul edilmektedir. Öte yandan Doğu Roma İmparatorluğu, Osmanlı padişahı Fatih Sultan Mehmet'in 1453 yılında İstanbul'u fethetmesiyle son bulmuştur. Hakimiyet alanı Akdeniz'in sınırlarına ulaşan Roma için daha sonra bu geniş hakimiyet iç çekişmelere yol açan bir etmen olacaktır. Savaş ganimetleri, yeni bölgelerdeki merkantilizm ve tımar sistemi zenginler için yeni ekonomik fırsatlar yaratmış ve yeni bir tüccar sınıfı olan atlı sınıfını ortaya çıkarmıştır.

Görüldüğü üzere Roma'nın çöküşü ve Orta Çağ'ın başlangıcı sürecinde kentten artık tekil bir öge olarak değil, bir imparatorluğun yapıtaşı olarak bahsetmekteyiz. Fakat Orta Çağ'a gelindiği vakit durum var olan yapının bozulması şeklinde gerçekleşip, akınlarla yıkılan Roma birliği feodal beylerin yönetim alanlarına ev sahipliği yapmıştır. Feodal devletlerin her biri kırsal bir arazi ya da surla çevrili bir kent ve mülk egemenliği potasında eriten bir yapıya sahiptir (Katznelson, 1992).

Gintis ve Bowles'a göre "Avrupa feodalizmi, (a) mülk temelli bir üretim ve çıkarım, (b) bir devlet biçimi ve (c) bu ikisinin özel bir ifadesi olarak tasvir edilebilir." Komplike feodal devlet, feodalizmin çerçevesini iki rakip ama karşılıklı bağımlı, hukuki prensip üzerinden bir kırsal ve kentsel üretim sistemi olarak kurar. Feodal devletler, eskiden otonom olan ev halkını ve akrabalık sistemlerini tutarlı bir otorite modeli içinde birleştiren, ne kadar gevşek olsa da yönetimin esnek merkezleşmiş örgütlenme araçlarıdır. Feodal devletin kralı, bu nedenle, farklı olarak "parsellenmiş egemenlik" tarzında ve içinde "sosyal ilişkilerin çoğunun yüksek derecede bölgesel, yoğun derece bir ya da birden fazla hücre tipi topluluklarda- manastır, köy, manor, şato, kasaba, lonca, camia vb- odaklanmış olarak betimlenen sosyal örgütlenme biçimi içindeki bir öge olarak görülebilir der.³

Feodal beyler (lordlar) topraklarını surlarla çevirerek kendi yönetim alanlarını içeride inşa etmişlerdir. Ticaretle uğraşan kişilere başlarda sınırlı bir alanda izin tanınarak feodal devletin ekonomik anlamda canlanması amaçlanmıştır (bu ticaret sınıfı geleceğin burjuva sınıfı olarak karşımıza çıkacaktır). Daha sonra ekonominin canlanması ile ekonomiyi canlandıranların eli güçlenmiş ve yönetim ile din bu ekonomik sınıfın çıkarları doğrultusunda şekil almaya başlamış ve yeni ihtiyaçlar doğrultusunda feodal devletler son şeklini almaya başlamıştır. Bu bakımdan;

"...kentlerin tabiatı şu özellikleri ile feodaldi: Savunmaları, hukuki ayrıcalıkları, kesişme noktası ve alışveriş için aktarım noktası olarak ekonomik işlevleri. Feodal toplumun diğer birimleri gibi, kentler de feodalizmin yetki verilmiş otorite ve mülk ile iktidar birleşimi özelliklerini taşıyan toplu tüzel kişiliklerdi. "Zorla alınmış olsa da kentin otonomi ayrıcalıkları hiyerarşik sözleşme imtiyazları tarafından güvenceye alınmış, parsellenmiş bir sistem olarak feodalizmin mantık ve işleyişi ile korunmaktaydı ve kentin bölgesel otoriteler ile ilişkisi her zaman "otonom ve bağımlılığın kırılğan dengesi" olarak kaldı. Dahası kentlerin Orta Çağ dünyası içinde ekonomik

³ Katznelson, I. (1992), *Marksizm ve Kent*, Ayrıntı Yayınları, s.191

birimler olarak işleme becerisi, doğası gereği, krallıkların parçalanmış birimlere feodal bir şekilde bölünmesine bağlıydı. Dolayısıyla, kentsel temelli ticaret, feodalizmin çatlakları içinde var oldu.”⁴

Yeniçağa geldiğimiz vakit kentlere dair şunları söyleyebiliriz: Yönetim feodal devletlerden merkezi krallıklara bir dönüşüm geçirmekte ve millet isimleri belirgin olmasına karşın ulus bilinci henüz oluşmamıştır ve yeni oluşan bu yönetim yapısını iki temel öge oluşturmaktadır, askeri güç ve sivil bürokrasi.

Kentlerde gelişen ekonominin sanatı, bilimi, mimariyi geliştirmesi ile özgür düşünce ortamının da kapıları açılmış ve Avrupa'yı Rönesans'ın merkezi konumuna getirmiştir. O dönemde kaleme alınan eserlerde de Avrupa'da oluşmuş olan devletler kozmopolit bir çizgide çizilmiş olup Avrupa kentleri de edebiyatın, resmin, heykelin, mimarinin, felsefenin doğduğu yerler olarak yansımaktadır. Orta Çağ skolastik düşüncesinden, dini kilise düşüncesinden tamamen bir kopuş sonucunda seküler bir toplum yapısı oluşmuştur.

Orta Çağ'ın skolastik düşünce yapısında henüz birey olamamış ve kendini kutsal ile açıklayan insanın Aydınlanma Çağında, önceden her şeyin belirleyicisi olarak görülen referans noktası 'kutsal'ı (Sarfati, 2010) terk etmesinden sonra akıllı ile bir bütün olarak kendini yani ferdi/bireyi inşa etme süreci başlamaktadır. Birey olma, 'ben'lik, akıl, rasyonalite gibi kavramlar ile Modern Çağ'ın düşünsel ve fiziki yapılarının (mimari ve teknolojik) ortaya çıkmasıyla ve gelişen ekonomik koşullar sonucunda kırdan kentlere göç ile yeni bir kent ve kentli tanımı oluşmaya başlamaktadır.

Modern döneme ait “Sanayi Kentleri ise; bir yönetsel ve dinsel merkezin değil, fakat daha çok bir ticaret ve sanayi merkezinin çevresinde gelişir. Bu kentlerde hem toplumsal yaşamın örgütlenmesinde, hem de toprağın kullanımında yüksek derecede bir uzmanlaşma ve işbölümü açıkça gözlemlenebilir.” (Keleş, 2005)

Bu iş bölümü kente kısa zamanda daha çok mekânsal unsurun (ev, fabrika vb.) eklenmesi ile sonuçlanır.

Kent Kimliği ve Kent İmgesi Bağlamında Ankara

Aydınlanma Çağı'nda Descartes'çı bakış ile rasyonel akla ulaşan insan kendisine 'kim' olduğu ile ilgili soruları sormaya başlamıştır. Bu girişim Orta Çağ'ın kapanıp Aydınlanma Çağı'nın başlangıcı niteliğindedir. Aydınlanma Çağı'nın temel nitelikleri olan akla güven, akılcı düşünce, özgürlüklerin engellenmesi düşüncesi ile siyasi ve dini otoritelere karşı geliş, burjuva sınıfının gelişmesi sonucunda sanat, felsefe ve edebiyatın kilisenin tekelinden çıkıp gelişmesi, Fransız İhtilali ve sanayi devriminin gerçekleşmesi tüm bunlar kentte hem mekânsal hem de insan beyninde meydana gelen dönüşümler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bireyin hiçbir siyasi, dini düşünceye mecbur olmadan özgür olması fikri daha sonrasında her bir kişinin maddi manevi tanımlamalar ile kendini tanımlaması sonucunda kimlikleri oluşturmuştur. Modern kentlerin oluş aşamasında bireyin hem birey olarak hem de kolektif olarak kentteki duruşu ile görünüm kazanmıştır. İnsan kim olduğu ile ilgili farklı düzlemlerde farklı cevaplar almıştır. Bu cevaplar üzerine yaşadığı mekânı, sosyal çevreyi, siyasi konjonktürü, ekonomik eğilimi, küresel değerleri yaratmış daha sonra da yarattığı değerler üzerinden yaşamını sürdürmüştür. Kimlik kavramı “mekânsal kimlik, sosyo-kültürel kimlik, küresel kimlik, kent kimliği” (Bozan, 2019) vb. şekillerde karşımıza çıkmaktadır fakat bu makalede kent kimliği üzerinde durulmaktadır.

Kent kimliği, Aydınlanma Çağı'nın insanı merkeze alan paradigması ile ortaya çıkan 'kimlik' kavramından önce var olan bir olgudur. Kent kimliği her bir bireyin aktif rol oynadığı fakat bireye indirgenemeyecek ölçüde kapsamlı ve girift bir yapıdadır. Kent paradoksal bir zeminde kültürün, mimarinin, mekânın, insanın zamanlar arası bir sarmalıdır. Kent içerisinde zamana, mekâna ve bilince ait her bir veriyi işler ve verilerin reaksiyona girmesine zemin hazırlayan bir performans ve üretim alanı olarak somut/soyut algı dünyamızda kullandığımız ve buna karşılık temel belirleyicimiz olarak etkin rol oynar.

⁴ Katznelson, I. (1992), *a.g.e.*

“Bir kentin kimliğini oluşturan onun kültür varlığı; kültürüne katkıda bulunan da kentin kimliğidir.”

(Keleş, 2005)

Kentin kimliğini oluşturan insanın anlam dünyası ve insana dair her olgu, olaydır; savaş, mimari, edebiyat, siyaset, resim vb. Kentin kimliği, daha çok bir idea olarak kurulmaktadır. Bir kentin ne olduğu, nasıl görüldüğü onun kimliğini yansıtmaktadır. Kentin kimliğini, içinde yaşanan zaman, insanların doğrudan maddi manevi etkileri oluşturmaktadır. Kentin kimliğini sahip olduğu her şey sınırlar ve kimlik de kentin varlığının gelişimini yönlendirmiş olur. Bir kentin kimliğinden söz edildiğinde, kentte yaşayanların onda buldukları bir değerler kümesinden, kente yüklenen bir idealleştirmeden söz etmiş olunur. Böylece kimlik ona yakıştırılan bir şey haline gelir. Gelecekte gerçekleşecek veya gerçekleşmeyecek potansiyel bir proje olarak anılır (Tekeli, 1990). Kentsel imge ise kent yaşantısının kişilerde bıraktığı duysal ve düşünsel izlerdir ve bu izler de kent kimliğinin tanınmasındaki en önemli adımdır (Lynch, 1960). Kentsel imge ile kentsel kimlik kavramları yazılı kaynaklarda çoğunlukla birbirine karıştırılmaktadır. Kentsel imge, kentin görülmesiyle elde edilen zihinsel bir süreci ifade ederken; kent kimliği kentin kişilere gösterdiği sosyal, kültürel ve mekânsal öyküye işaret etmektedir. (Topçu, 2011)

Kent kimliği bağlamında Cumhuriyet Dönemi’nden öncelere gidildikçe Ankara üzerine yazılı eserlerin az olması halihazırda var olanların değerini arttırmaktadır. Bunlardan biri Şairi Razi’dir ve Râzî, Ankara için Divan’ında sık sık “belde-i ma’mûr” yani imar edilmiş, bayındır, gelişmiş yer tabirini kullanmaktadır (Erdoğan, 2016).

Ankara tarihi ve kültürü açısından Râzî Divanı’nın bir hazine değerinde olduğu söylenilebilir. Razi Divanı’nda doğrudan Ankara’yla ilgili olduğu tespit edilen toplam 42 manzume bulunmaktadır. Bu haliyle eser sanki bir Ankara şiirleri antolojisi gibi görünmektedir. Râzî, bilindiği kadarıyla tek eseri olan Divan’ında neredeyse tek mekân olarak Ankara’dan bahsetmiştir. Şair fırsat buldukça çok sevdiği ve sık sık “belde-i mamure” yani bayındır, gelişmiş yer diye bahsettiği Ankara’ya övgüler yazmış, onun maddi ve manevi kültüründen söz etmiş, bir anlamda şiirleriyle Ankara’nın XVIII. asırdaki sosyal ve kültürel tarihini ortaya koymuş, fotoğrafını çekmiştir. Bu bağlamda Râzî; Ankara’nın manevi mimarı ve hâmîsi Hacı Bayram-ı Veli’den, Hacı Bayram evlâdından, Hacı Bayram Camii ve çevresinin tamirlerinden, Hacı Bayram Dergâhı şeyhlerinden, Ankara müftü ve kadılarında, Ankara Mevlevihânesi’nden, Ankara eşrafının sürgün edilmesinden, Ankara’yla ilgili çeşitli paşalardan, valilerden, yangınlardan, tamirlerden, Ankara’nın cami, han hatta köyünden ve şiddetli kışından bile söz etmektedir.⁵

Ankara, köklü bir geçmişi olmasına karşın Osmanlı Devleti’nin diğer şehirleri kadar ilgi görmeyişi Cumhuriyet Dönemi’nde başkent ilan edilmesiyle son bulmaktadır. Cumhuriyet Dönemi’nde hak ettiği ilgiyi hem kentleşme bağlamında hem de edebi eserlere konu olması bakımından görmektedir. Hızlı bir kentleşme süreci yaşamış ve hala yaşamaya devam eden Ankara Cumhuriyet Dönemi itibarıyla yazarlar aracılığıyla insanların zihinlerinde bir karaktere bürünmeye başlamıştır. Buna bir örnek olarak Beş Şehir kitabında Ahmet Hamdi Tanpınar Cumhuriyet Dönemi Ankara’sı ile ilgili izlenimlerini öncelikle kentin şekli unsurlarını ele alarak şu sözlerle ifade etmiştir.

“Ankara, bana daima destani ve muharip göründü. Daha uzaktan gözümüze çarpan şey, iki yassı tepenin arasındaki geçidiyle tabii bir istihkam manzarasıdır. Bazen geniş sarısını rüzgâra vermiş bir harp gemisi gibi, zaman ve hadiselerin denizinde çevik ve kudretli yüzer, bazen bir iç kale, bütün ümitlerin kendisinde toplandığı son sığınak olur, bazen bir kartal yuvası gibi erişilmesi imkânsız yükselir. Şehrin tarihi bu çehreyi yalanlamaz. O bütün Orta Anadolu’ya bir iç kale vazifesini görmüş, eteklerinde daima tarihin büyük düğümleri çözülüp bağlanmıştır. Etilerin, Frikyalıların, Lidyalıların, Roma ve Bizans’ın, Selçuk ve Osmanlı Türklerinin zamanlarında bu hep böyle olmuştur.” (Tanpınar, 1946)

⁵ (Erdoğan, 2016)

Kentin tarihsel bağlamında çeşitli uygarlıklar için bir savaş alanı olarak seçilmesindeki temel unsurların Anadolu'nun ortasında yer almasına, düz ve iki taraftan korunaklı bir görüntüsünün olmasına bağlamıştır. Ankara'daki memuriyeti esnasında yaşamış olduğu yıllar içerisinde şehrin üzerine kurulduğu tarihi imgelem unsurlarını kitabında şu şekilde aktarıyor.

“Burada tek bir vak'a, tek bir zaman, tek bir adam muhayyileye hükmediyor. Bu şehir kendisini o kadar ona vermiş ve onun olmuş. Eti arslanı, Roma sütunu, Bizans bazikilasından kalma taş, Timurlenk ve Yıldırım muharebesi, hepsi sizi dönüp dolaşıp yirmi yıl evvelin çetin günlerine ve şifali ağrılarına götürüyor, onun tabii neticesi olan büyük meselelerle karşılaşıyor. Bu o kadar böyle ki Ankara, İstiklal mücadelesi yıllarından bütün mazisini yıkarak çıkmış denebilir.” (Tanpınar, 1946)

Ahmet Hamdi Tanpınar bu sözleri ile güzel tasarlanmış mimari bir çevre, doğayla kurulmuş başarılı bir ilişki ve insanların birbirleriyle kurduğu ilişkilerin niteliğinin o yere bir kimlik kazandırmaya yeterli olabileceğini edebi bir dille bizlere aktarmaktadır. Kentin, herhangi bir yerleşim biriminde ya da merkezinde, kentin sembolü haline gelen bir anıt yapısında ya da kente hizmet eden mahallelerinde bir kimlik oluşturduğunu ve çevre ile insan etkinliklerinin tamamlayıcılığı ile çok farklı nitelikler kazanabildiğinden bahseder (Kaypak, 2010). Bunun sonucunda Ahmet Hamdi Tanpınar yüzyıllar içerisinde oluşan kent kimliğinin, kentsel imge bağlamında tekrar bir okumasını yapıyor ve kendi edebi üslubuyla Ankara'ya zamanlar arası bir nitelik atfederek adeta yaşayan bir insan gibi kişileştirerek okuyucuya aktarıyor.

Sonuç

Bu çalışmada Antik Çağ'dan itibaren, zamana ve mekâna yayılı bir insan oluşumu olarak kent kavramı; Gılgamesh, İlyada, Odysseia Destanları'nda ve komedy-tragedya eserlerinde ayrıntılı olarak incelenerek devam eden tarihsel süreçte kentin ne tür değişimler geçirdiğine, hangi kapsayıcı öğelerin yapıtaşları olduğuna değinilmiştir. Ardından Kentin, insan ile olan ilişkisi karşılıklı bir politik, ekonomik, kültürel, imge alışverişi olması bağlamında kimlik inşa unsuru olarak ele alınmış ve son olarak Ankara özelinde, Ankara'yı anlatan edebi metinlerden biri olan Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Beş Şehir eserindeki Ankara tasvirleri ile kentsel kimlik ve kent imgesi arasındaki ilişkiye değinilerek birbirlerini etkileyerek birbirini var eden iki terim olduğu sonucuna varılmıştır.

Çalışmada anlatılmak istenen temel düşünce kentsel kimlik ve kent imgesi bağlamında edebi eserlerde kent kavramının nasıl ele alındığı ve bu eserlerin kente kültürel bir değer olarak geri dönen imgelem gücüdür. Edebi metinlerle yeniden yaratılan bu kentsel imge kentin sınırlarını aşmakta, birçok okuyucu ile zamanlar ve mekanlar arası yeni bir iletişim ağına dönüşmektedir. Böylece bir kentten mekânsal bağlamda, o kentte yaşayan insanların genel özelliklerinden yahut o kent için yapılan savaşlardan, o kente bir başkasının yüklediği anlamdan söz etmek, yeni bir kültürel değer olarak kentin niteliğine eklenmekte ve bir başka insanın zihninde yeni bir bağlam yaratılarak kentin cazibesini arttıran bir unsur haline gelmektedir.

Kaynakça

- Aristophanes. (2006). *Eşekarıları, Kadınlar Savaşı ve Diğer Oyunlar*. (S. Eyüboğlu, & E. Azra, Çev.) İş Bankası Kültür Yayınları.
- Bozan, H. (2019). *Kent Kültürü ve Kent Kimliğinin Küreselleşme Bağlamında Bir Analizi: Van İli Örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Bölümü Kamu Yönetimi Bilim Dalı.
- Bulut, M., Sezener, A. (2019). Dumuzi-Enkimdu'dan, Kabil-Habil'e Yerleşik Hayatın Serüveni. *Turkish Studies*. (14)6, 3071-3081.
- Bulut, M.(2019). *Göç, Kimlik ve Ritüel*. Ankara:Gece Kitaplığı.
- Çığ, M. İ. (2000). *Gilgameş,Tarihte İlk Kral Kahraman*. Kaynak Yayınları.
- Dinçkol, B. (2017). Atina Demokrasısından Roma Cumhuriyetine - "Demos"tan "Populus Romanus"a. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 23(3).
- Erdoğan, M. (2016). Ankara'nın Bilinmeyen Tarihi: XVİII. Asır Şairi Râzî'nin. *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 108.
- Ekşi, S., Bulut, M. (2020). Cemaat izinde bir görme biçimi arayışı: "İhsan Hala" belgeseli. *Antropoloji*, (40) .1-13.
- Hmeros. (2012). *Odyseia*. (P. A. Ersoy, Çev.) Panama Yayıncılık.
- Hmeros. (2014). *İlyada*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Katznelson, I. (1992). *Marksizm ve Kent*. (C. Göğüş, Çev.) Ayrıntı Yayınları.
- Kaypak, Ş. (2010). Antakya'nın Kent Kimliği Açısından İncelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(14), 380.
- Keleş, R. (1990). *Kentleşme Politikası*. İmge Kitabevi Yayınları.
- Keleş, R. (2005). *Kent ve Kültür Üzerine*. Mülkiye Dergisi, 29(246), 246.
- Lynch, K. (1960). *Kent İmgesi*. (İ. Başaran, Çev.) İş Bankası Yayınları.
- Mumford, L. (2013). *Tarih Boyunca Kent - Kökenleri Geçirdiği Dönüşümler ve Geleceği*. (T. Tosun, ve G. Koca, Çev.) Ayrıntı Yayınları.
- Mutlu, A., Reyhan, H., ve Doğan, H. H. (2016). *Kentleşme*. Palme Yayıncılık.
- Sarfati, M. (2010). *Ekonomi Politikin İnsanı Kimdir?* Derin Yayınları.
- Sennett, R. (1992). *Gözün Vicdanı, Kentin Tasarımı ve Toplumsal Yaşam*. (S. Sertabiboğlu, & C. Kurultay, Çev.) Ayrıntı Yayıncılık.
- Sophokles. (2016). *Antigone*. (A. Çokona, Çev.) İş Bankası Kültür Yayınları.
- Tanpınar, A. H. (1946). *Beş Şehir*. Dergâh Yayınları.
- Tekeli, İ. (1990). Bir Kentin Kimliği Üzerine Düşünceler. *Marmara Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(1,2), 251-259.
- Topçu, K. D. (2011). Kent Kimliği Üzerine Bir Araştırma: Konya Örneği. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(2).

Turizm İşletme Yöneticilerinin Meslek Yüksekokullarında Uygulanan 3+1 Eğitim Modelinden Beklentilerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma

A Research to Determine The Expectations of Tourism Business Managers from The 3+1 Training Applied in Vocational Schools

Murat TEKBALKAN¹, Ferhat KARATAŞ²

Öz: Çalışmanın amacı; henüz Türkiye’de yaygınlaşmamış 3+1 eğitim modelinden turizm işletmelerin beklentilerini, tereddütlerini ve uygulama ile ilgili düşüncelerini belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda 2018-2019 eğitim-öğretim döneminde 3+1 eğitim modelini uygulamaya başlayan Ondokuz Mayıs Üniversitesi’nin bulunduğu şehir olan Samsun, çalışmanın evrenini oluşturmaktadır. Samsun’da faaliyet gösteren 56 adet turizm işletme yöneticilerine 3+1 eğitim modeli ile ilgili beklenti anketi uygulanmıştır. Anket formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde katılımcıların demografik özelliklerini belirlemeye yönelik sorular yer almaktadır. İkinci bölümde ise; turizm işletme yöneticilerinin 3+1 eğitim modeli ile ilgili olarak beklenti ölçeği yer almaktadır. Araştırmada elde edilen bulgulara göre; 3+1 Eğitim Modeli hakkında katılımcıların sadece %7’sinin bilgi sahibi olduğu belirlenmiştir. Ayrıca işletme yöneticileri MYO’larda verilen eğitimleri yeterli görmemektedir.

Anahtar Kelimeler: 3+1 eğitim modeli, üniversite-sanayi işbirliği, mesleki uygulama

Abstract: The aim of the study; The aim is to determine the expectations, hesitations and thoughts of tourism enterprises from the 3+1 education model that has not yet become widespread in Turkey. For this purpose, Samsun, the city of Ondokuz Mayıs University, which started to implement the 3+1 education model in the 2018-2019 academic year, constitutes the universe of the study. An expectation survey about the 3+1 education model was applied to 56 tourism business managers operating in Samsun. The questionnaire form consists of two parts. In the first part, there are questions to determine the demographic characteristics of the participants. In the second part; There is an expectation scale regarding the 3+1 education model of tourism business managers. According to the findings obtained in the research; It was determined that only 7% of the participants knew about the 3+1 Education Model. In addition, business managers do not consider the training provided in Vocational Schools to be sufficient.

Keywords: 3 + 1 education model, university-industrycooperation, professional practice

1. Giriş

Eğitimde etkinlik ve verimliliğin en önemli kıstaslarından biri, okul ile sanayi arasında uyum ve amaç birliğinin ne derecede sağlanabildiğidir. Çünkü eğitimin en temel amaçlarından biri, bireyi mutlu kılmaktır (Hızlan, 1997). Buna gerçekleştirirken eğitim bireyi düşünmeye, araştırmaya, duyarlılığa ve girişimciliğe teşvik

¹ İlgili yazar/Corresponding author: Öğretim Görevlisi., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Turizm ve Otel İşletmeciliği Programı. murat.tekbalkan@omu.edu.tr, ORCID No: 0000-0002-5581-1500

² Öğretmen, Şaban Temuge Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, ferhat0412@hotmail.com, ORCID No: 0000-0002-9227-4556

eder. Eğitimin bir diğer önemli amacı da bireyleri verimli ve üretken yapabilmektir (Bıncı ve Arı, 2004). Mesleki eğitim kurumları eğitimin bu önemli amaçlarını gerçekleştirmede aktif rol almaktadır.

Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler, bireylerin ilgi ve taleplerindeki değişimler, iş dünyasında artan rekabet gibi durumlar dikkate alındığında ekonomik gelişim ve kalkınma için gerekli olan nitelikli işgücünün yetiştirilmesi daha da önemli hale getirmektedir. Bu bağlamda iş dünyasının ihtiyaç duyduğu eğitimli ve nitelikli işgücünün yetiştirilmesinde mesleki ve teknik eğitim önemli bir yer tutmaktadır (Sarıbyık, 2013).

Ekonomisi güçlü olan ülkelerin mesleki ve teknik eğitime yeterince önem verdiklerini görmekteyiz. Nitelikli insan gücünün yetiştirilmesinde önemli rol oynayan mesleki ve teknik eğitim kurumları özellikle 21.yüzyılın teknolojisi ile bütünleşerek hızla gelişim ve değişim sağlamıştır (Uçar ve Özerbaş, 2013). Mesleki ve teknik eğitim; bireysel ve toplumsal yaşam için zorunlu olan bir mesleğin gerektirdiği bilgi, beceri ve mesleki alışkanlıkları kazandırarak bireyi zihinsel, duygusal, sosyal, ekonomik ve kişisel yönleriyle dengeli biçimde geliştirme süreci (Şahinkesen, 1992) olarak tanımlanmaktadır. Mesleki ve teknik eğitim veren kurumlar içerisinde meslek yüksekokulları; belirli mesleklere yönelik ara insan gücü yetiştirmeyi amaçlayan, dört yarıyılık eğitim/öğretim veren bir yükseköğretim kurumu olarak tanımlanmıştır (YÖK). Bu tanıma göre meslek yüksekokullarının temel amacı iş dünyasının ihtiyaç duyduğu ara insan gücünü yetiştirmektir.

Türkiye yükseköğretim sistemi içerisinde gerek endüstri, gerek sanayi, gerekse hizmet kuruluşlarının nitelikli ara eleman ihtiyacını karşılamada önemli rol oynayan meslek yüksekokulları (MYO), özellikle son yıllarda ihtiyaç analizi yapılmadan kurulan MYO'ların ve yeni bölümlerin açılmasıyla maalesef sadece nicelik yönden gelişme kaydetmiştir. Özellikle mesleki eğitim için gerekli olan üniversite alt yapısının (atölye, laboratuvar, vb.) yetersiz olması veya hiç olmaması öğrencilerin pratik eğitimlerini tam anlamıyla gerçekleştirememesine neden olmaktadır. Ayrıca üniversite kontenjanlarının artması da MYO'ların var olan problemlerine yeni bir problem eklenmesine neden olmuştur. Bu problemin adı da kontenjanın doldurulamamasıdır. Üniversiteler bu ve benzeri sorunları çözebilmek için birtakım yeni uygulama ve stratejilere başvurmaktadır. Bu uygulamalardan biri de 3+1 eğitim modelidir.

3+1 eğitim modeli; MYO'larda ilk üç dönem okulda ders, son dönemde ise programa uygun işletmelerde işyeri eğitimi ve iş yeri uygulaması derslerini kapsamaktadır. Bu eğitim modelinin temel amacı; öğrencilerin uygulamalı eğitimlerini iş sahasında tamamlayarak istihdama hazırlamaktır (Arpat, Kalfa, Akşit ve Çamurdan, 2017). 3+1 eğitim modelinin birçok avantajı bulunmaktadır. Bu avantajlardan bazıları şunlardır (Emir, Arslan ve Kılıçkaya, 2008; Sarıbyık, 2013, Dilay, Özkan ve Kilit, 2015; Türk, Bakal ve Türk, 2016):

- Öğrenci bir işyerinde çalışma alışkanlığı ve iş disiplini kazanabilecektir.
- Öğrencinin teorik bilgilerini iş sahasında uygulama ve anında değerlendirme imkanı olacaktır.
- Öğrenci iş sorumluluğu olarak özgüveni artacaktır.
- İş tecrübesini okul döneminde kazanacağı için mezun olduğunda tecrübeli olarak iş arayabilecektir.
- Öğrenci para kazanmanın haz ve mutluluğunu yaşayabilecek.
- İş hayatında karşılaşılabileceği olası problemleri önceden görüp, hatta yaşayıp gerçek iş hayatında problemle karşılaştığında nasıl hareket etmesi gerektiğini önceden öğrenmiş olacaktır.
- İş hayatında takım olmayı ve birlikte başarı/başarısızlığı yaşamayı öğrenebilecektir.
- İşyeri tecrübesi olmayan öğrencilere göre işe alımlarda avantajlı olabilecektir.

- Öğretim elemanları sektörü yakından takip ederek, ders içeriklerini ve uygulamalarını sektörün ihtiyacına göre düzenleyebilecektir. Ayrıca öğretim elemanı bilgi ve tecrübesini sektöre daha kolay aktarabilecektir.
- Sektör yaşadığı sorunlara üniversite ile birlikte çözüm arayabilecektir.
- Üniversite-sanayi işbirliği uygulamalı olarak geliştirilebilecektir. Sadece kağıt üzerinde protokol veya anlaşma olarak kalmayacaktır.
- Üniversitenin tercih edilebilirliğini artıracak, mezunların kolay iş bulmaları ile üniversitenin reklamı yapılabilecektir.
- Sektörün nitelikli eleman ihtiyacı, özellikle de işin hem teorisini hem pratiğini bilen eleman ihtiyacı karşılanabilecek.
- Meslek yüksekokullarının uluslararası kalite ve başarısı artacaktır.
- Meslek yüksekokullarda halihazırda büyük sorun teşkil eden kontenjanların doldurulamaması ve “tabela” MYO’ların varlığı gibi problemler ortadan kalkacaktır.
- MYO öğrencilerinin okulları ile ilgili memnuniyet ve tatmin düzeyleri artacaktır.

3+1 Eğitim Modelinin Uygulanması

3 +1 Eğitim modeli; meslek yüksekokulu öğrencilerinin eğitim hayatı süresince iş tecrübesi kazanmak ve mezun olduktan sonra da daha kolay iş bulmalarını sağlamak amacıyla geliştirilmiştir. 15 ile 60 gün arasında değişen ve genellikle yaz döneminde uygulanan “zorunlu staj”, “yaz stajı” ya da “staj” eğitimleri mesleki eğitim ile istihdam arasında zayıf bir ilişki kurmaktadır (Özsoy, 2015). 14-16 hafta süren işbaşı eğitim modellerinden biri olan 3+1 eğitim modeli ile bu ilişki güçlendirilerek yenilikçi, iş dünyasının taleplerini karşılayan ve ülke ekonomisine katkıda bulunan ara eleman yetiştirmektir (Atalı, Özkan, Sarıbiyık ve Karayel, 2016).

Eğitim-öğretim dönemi içerisinde yapılan iş yeri eğitimi ve uygulaması, üniversitelerin akademik takvimine uygun olarak 4.dönem süresince yapılmaktadır. Bu dersler yaz dönemi eğitim programında yer almadığından, öğrenci ilgili dönem içerisinde tamamlamak zorundadır. Bölüm/programlara göre değişmekle beraber işyeri eğitimi ve uygulama dersleri genellikle hafta içerisinde 08.00-17.00 saatleri arasında yapılmaktadır. Ancak bu durum üniversite ile işletme arasında yapılacak protokole göre farklılık gösterebilir. Üniversitelerin Eğitim Öğretim Yönetmeliğinde belirlediği derslere devam esasları işyeri eğitimi ve uygulamasında da geçerlidir. Bu nedenle de öğrencilerin işyeri eğitimi ve uygulamalarına devam zorunluğu vardır. İşyerinin, üniversitenin ve öğrencinin görev ve sorumlulukları üniversite tarafından belirlenir ve ilgili tarafların onayı ile uygulanır.

2. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Çalışmanın amacı; henüz Türkiye’de yaygınlaşmamış 3+1 eğitim modelinden turizm işletmelerin beklentilerini, tereddütlerini ve uygulama ile ilgili düşüncelerini belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda 2018-2019 eğitim-öğretim döneminde 3+1 eğitim modelini uygulamaya başlayan Ondokuz Mayıs Üniversitesinin bulunduğu şehir olan Samsun, çalışmanın evrenini oluşturmaktadır. Samsun’da faaliyet gösteren turizm işletme yöneticilerine 3+1 eğitim modeli ile ilgili beklenti anketi uygulanmıştır.

Veri Toplama Aracı ve Analizler

Anket formu 24 sorudan oluşmaktadır. Anket formları ve çalışma ile ilgili gerekli açıklamalar elektronik posta ile turizm işletme yöneticilerine gönderilmiştir. 2022 Nisan ayı itibarıyla Samsun’da 39 Bakanlık belgeli

ve 30 belediye belgeli olmak üzere toplam 69 konaklama işletmesi bulunmaktadır. Ayrıca Samsun’da toplam 84 tane A grubu seyahat acentesi bulunmaktadır (<https://www.samsunkulturturizm.gov.tr/>). Çalışmanın kapsamına toplam 153 turizm işletmesi dahil edilmiştir. Ancak çalışmaya gönüllü katılan ve anketleri dolduran toplam 56 yönetici olmuştur.

Anket formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde katılımcıların cinsiyet, işletme türü, çalışma pozisyonu ve toplam çalışma sürelerini belirlemeye yönelik sorular bulunmaktadır. İkinci bölümde ise; turizm işletme yöneticilerinin 3+1 eğitim modeli ile ilgili olarak 20 sorudan oluşan beklenti ölçeği yer almaktadır. Hazırlanan ölçeğin güvenirlik testi sonucunda Cronbach Alpha değeri ,764 olarak saptanmıştır. Bu sonuç ölçeğin kabul edilebilir düzeyin (.60) üzerinde ve “oldukça güvenilir” ($0.60 \leq \alpha < 0.80$) olduğunu göstermektedir (Kalaycı, 2006; 405).

Araştırma verileri “SPSS 15.0 for Windows” istatistik paket programı yardımıyla analiz edilmiştir (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004). Katılımcıların demografik özelliklerini ve 3+1 eğitim modeli ilgili sorulara katılım düzeylerini belirlemek için betimleyici istatistiklerden yararlanılmıştır.

3. Bulgular

Araştırmaya katılanların %21,4’ü kadın ve %78,6’sı erkektir. Araştırma toplam 56 turizm işletmesinde yapılmıştır. Bu işletmelerin %50’si konaklama işletmesi, %25’i yiyecek-içecek işletmesi, % 10,7’si seyahat acentesi ve %14,3’ü de diğer turizm işletmelerden oluşmaktadır (Tablo 1).

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Turizm İşletme Türlerinin Dağılımı

İşletme Türü	N	%
Konaklama İşletmesi	28	50,0
Yiyecek-İçecek İşletmesi	14	25,0
Seyahat Acentası	6	10,7
Diğer	8	14,3
Toplam	56	100

Araştırmaya katılanların işletmede çalışma pozisyonlarına göre dağılımları Tablo 2’de verilmiştir. Buna göre araştırmaya katılanların %32,1’i işletme sahibi veya ortağı, %35,7’si işletme genel müdürü, % 21,5’i insan kaynakları sorumlusu ve %10,7’si de diğer pozisyonlarda çalışan ancak personelin işe alınmasına karar veren yöneticilerden oluşmaktadır.

Tablo 2. Araştırmaya Katılanların Çalışma Pozisyonlarına Göre Dağılımları

Çalışma Pozisyonu	N	%
İşletme sahibi/ortağı	18	32,1
Genel müdür	20	35,7
İnsan kaynakları sorumlusu	12	21,5
Diğer	6	10,7
Toplam	56	100

Araştırmaya katılanların toplam çalışma sürelerine göre dağılımları Tablo 3’de verilmiştir. Buna göre araştırmaya katılanların %21,5’i 1-5 yıl arasında, %32,1’i 6-10 yıl arasında, % 5,7’si 11-20 yıl arasında ve % 10,7’si de 21 yıl ve daha fazla süre ile çalıştıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 3. Çalışanların Toplam Çalışma Sürelerine Göre Dağılımları

Toplam Çalışma Süresi	N	%
1-5 yıl	12	21,5
6-10 yıl	18	32,1
11-20 yıl	20	35,7
21 yıl ve daha fazla	6	10,7
Toplam	56	100

Tablo 4’te araştırmaya katılanların 3+1 Eğitim Modeli ile ilgili düşüncelerine ait sonuçlar yer almaktadır. Buna göre:

1-Araştırmaya katılanların % 60,7’si “*Meslek yüksekokulu (MYO) mezunlarını istihdam ediyor musunuz?*” sorusuna “*Evet*” cevabını vermiştir.

2-Araştırmaya katılanların %42,9’u “*MYO’ların müfredatlarından haberdar mısınız?*” sorusuna “*Evet*” cevabını vermiştir.

3-Araştırmaya katılanların %35,7’si “*MYO’ların müfredatlarının sektörün ihtiyaçlarını karşılayabildiğini düşünüyor musunuz?*” sorusuna “*Hayır*” cevabını vermiştir.

4-Araştırmaya katılanların %42,9’u “*MYO’ların sektörün ihtiyaç duyduğu fiziki ve teknolojik donanıma sahip olduklarını düşünüyor musunuz?*” sorusuna “*Hayır*” cevabını vermiştir.

5-Araştırmaya katılanların %60,7’si “*MYO’larda verilen eğitimi yeterli buluyor musunuz?*” sorusuna “*Hayır*” cevabı vermiştir.

6-Araştırmaya katılanların % 28,6’sı “*MYO’larda görevli akademisyenlerin yeterli bilgi ve beceriye sahip olduklarını düşünüyor musunuz?*” sorusuna “*Hayır*” cevabı vermişlerdir.

7-Araştırmaya katılanların %50’si “*MYO’larda verilen yabancı dil eğitimin yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?*” sorusuna “*Kesinlikle Hayır*” cevabını vermiştir.

8-Araştırmaya katılanların %60,7’si “*Yeni mezunların mesleki bilgilerinin yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?*” sorusuna “*Hayır*” cevabını vermiştir.

9-Araştırmaya katılanların %60,7’si “*Mezunların bir dalda uzmanlaşmasını ister misiniz?*” sorusuna “*Kesinlikle Evet*” cevabını vermiştir.

10-Araştırmaya katılanların %46,4’ü “*İşletmenizde stajyer öğrenci çalıştırıyor musunuz?*” sorusuna “*Evet*” cevabını vermiştir.

11-Araştırmaya katılanların %35,7’si “*İşletmenizde çalışan stajyerlerden mesleki açıdan faydalanabiliyor musunuz?*” sorusuna “*Fikrim Yok*” cevabını vermiştir.

12-Araştırmaya katılanların %39,3’ü “*3+1 Eğitim Modeli hakkında bilginiz var mı?*” sorusuna “*Fikrim Yok*” cevabını vermiştir.

13-Araştırmaya katılanların %42,9'u "*İşyeri eğitimi derslerinin işletmenizde uygulanmasına imkan verir misiniz?*" sorusuna "*Evet*" cevabını vermiştir.

14-Araştırmaya katılanların %32,1'i "*İşyeri eğitimi derslerinin işletmenizde uygulanması süresince öğrencilere ücret öder misiniz?*" sorusuna "*Evet*" cevabını vermiştir.

15-Araştırmaya katılanların %35,7'si "*İşyeri eğitimi derslerinin işletmenizde uygulanması süresince öğrencilere mesai ücreti öder misiniz?*" sorusuna "*Evet*" cevabını vermiştir.

16-Araştırmaya katılanların %46,4'ü "*İşyeri eğitimi derslerinin işletmenizde uygulanması süresince öğrencilere ücretsiz barınma imkanı sunar mısınız?*" sorusuna "*Hayır*" cevabını vermiştir.

17-Araştırmaya katılanların %53,6'sı "*İşyeri eğitimi derslerinin işletmenizde uygulanması süresince öğrencilere yemek verir misiniz?*" sorusuna "*Evet*" cevabını vermişlerdir.

18-Araştırmaya katılanların %42,9'u "*İşyeri eğitimi derslerinin işletmenizde uygulanması süresince öğrencilere ücretsiz ulaşım imkanı verir misiniz?*" sorusuna "*Hayır*" cevabını vermişlerdir.

19-Araştırmaya katılanların %39,3'ü "*İşyeri eğitimi derslerinin işletmenizde uygulanması süresince öğrencilerin zorunlu sağlık sigorta giderlerini karşılar mısınız?*" sorusuna "*Evet*" cevabını vermişlerdir.

20-Araştırmaya katılanların %39,3'ü "*MYO'ların sektörle işbirliğinin iyi olduğunu düşünüyor musunuz?*" sorusuna "*Hayır*" cevabını vermişlerdir.

Tablo 4. 3+1 Eğitim Modeli ile İlgili İfadelere Verilen Cevapların Dağılımları

	3+1 Eğitim Modeli İle İlgili İfadeler	Kesimlikle Evet		Evet		Fikrim Yok		Hayır		Kesimlikle Hayır		Ortalama	Standart Sapma
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
1	Meslek yüksekokulu mezunlarını istihdam ediyor musunuz?	12	21,4	34	60,7	4	7,1	6	10,7	-	-	2,07	,84
2	MYO'ların müfredatlarından haberdar mısınız?	2	3,6	24	42,9	12	21,4	18	32,1	-	-	2,82	,93
3	MYO'ların müfredatlarının sektörün ihtiyaçlarını karşılayabildiğini düşünüyor musunuz?	4	7,1	12	21,4	18	32,1	20	35,7	2	3,6	3,07	1,00
4	MYO'ların sektörün ihtiyaç duyduğu fiziki ve teknolojik donanma sahip olduklarını düşünüyor musunuz?	-	-	8	14,3	14	25,0	24	42,9	10	17,9	3,64	,94
5	MYO'larda verilen eğitimi yeterli buluyor musunuz?	-	-	6	10,7	12	21,4	34	60,7	4	7,1	3,64	,77
6	MYO'larda görevli akademisyenlerin yeterli bilgi ve beceriye sahip olduklarını düşünüyor musunuz?	14	25,0	12	21,4	10	17,9	16	28,6	4	7,1	2,71	1,31
7	MYO'larda verilen yabancı dil eğitimin yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?	2	3,6	2	3,6	8	14,3	16	28,6	28	50,0	4,17	1,04
8	Yeni mezunların mesleki bilgilerinin yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?	-	-	4	7,1	8	14,3	34	60,7	10	17,9	3,89	,77
9	Mezunların bir dalda uzmanlaşmasını ister misiniz? (Önbüro, yiyecek-içecek, kat hizmetleri, vb.)	34	60,7	18	32,1	2	3,6	2	3,6	-	-	1,50	,73
10	İşletmenizde stajyer öğrenci çalıştırıyor musunuz?	10	17,9	26	46,4	6	10,7	10	17,9	4	7,1	2,50	1,19
11	İşletmenize gelen stajyerlerden mesleki açıdan faydalanabiliyor musunuz?	6	10,7	14	25,0	20	35,7	12	21,4	4	7,1	2,89	1,09
12	3+1 eğitim modeli hakkında bilginiz var mı?	-	-	4	7,1	22	39,3	16	28,6	14	25,0	3,71	,92
13	Mesleki uygulama işyeri eğitimi derslerinin işletmenizde uygulanmasına imkan verir misiniz?	20	35,7	24	42,9	4	7,1	8	14,3	-	-	2,00	1,00
14	Mesleki uygulama işyeri eğitimi derslerinin işletmenizde uygulanması süresince öğrencilere ücret öder misiniz?	6	10,7	18	32,1	14	25,0	18	32,1	-	-	2,78	1,02
15	Mesleki uygulama işyeri eğitimi derslerinin işletmenizde uygulanması süresince öğrencilere mesai ücreti öder misiniz?	6	10,7	20	35,7	16	28,6	12	21,4	2	3,6	2,71	1,03
16	Mesleki uygulama işyeri eğitimi derslerinin işletmenizde uygulanması süresince öğrencilere ücretsiz barınma imkânı sunar mısınız?	-	-	10	17,9	12	21,4	26	46,4	8	14,3	3,57	,95
17	Mesleki uygulama işyeri eğitimi derslerinin işletmenizde uygulanması süresince öğrencilere ücretsiz yemek verir misiniz?	16	28,6	30	53,6	2	3,6	8	14,3	-	-	2,03	,95
18	Mesleki uygulama işyeri eğitimi derslerinin işletmenizde uygulanması süresince öğrencilere ücretsiz ulaşım imkânı (servis, vb.) verir misiniz?			14	25,0	12	21,4	24	42,9	6	10,7	3,39	,98
19	Mesleki uygulama işyeri eğitimi derslerinin işletmenizde uygulanması süresince öğrencilerin zorunlu sağlık sigorta giderlerini karşılar mısınız?	8	14,3	22	39,3	6	10,7	16	28,6	4	7,1	2,75	1,22
20	MYO'ların sektörel işbirliğinin iyi olduğunu düşünüyor musunuz?	6	10,7	6	10,7	18	32,1	22	39,3	4	7,1	3,21	1,09

4. Sonuç ve Öneriler

Uygulamalı eğitimin yararları; teorik bilgileri hayata geçirmek, mesleğin gerektirdiği iş kültürüne kolay adapte olmak, farklı düşünce tarzlarını ve yaratıcılığı geliştirmek, sektörün gerektirdiği davranış kültürünü kazanmak, mezuniyet sonrası iş için bağlantılar kurmak, üniversite-sanayi işbirliğini geliştirmek gibi birçok faydadan bahsetmek mümkündür. Üniversiteler kısıtlı olanakları ile uygulamaları eğitimleri kendi bünyesinde laboratuvar, atölye ve diğer uygulama alanlarında yapmaya çalışmaktadır. Ancak bilindiği üzere bilim ve teknoloji hızla gelişmekte ve gelişim neticesinde de yeni üretim yöntemleri ve/veya teknolojik malzemeler endüstrinin önemli parçası haline gelmektedir. Bu gelişen teknolojiyi üniversitelerin derslerde kullanabilmesi yılları alabilmektedir. Dolayısıyla da 3+1 eğitim modeli üniversitelerde olmayan veya kısıtlı olan teknolojik araç-gereç, malzeme ve uygulamalardan öğrencilerin yararlanabilmesi için önemli bir fırsattır.

Gelişmiş ülkeler arasında yer almak ve onlarla bütünleşmek isteyen Türkiye'nin en büyük kaynağı, genç, dinamik ve eğitilmiş nüfus yapısına sahip olan insan gücüdür. Kişilere; ilgi, istek, yetenek ve yeterlilikleri doğrultusunda yeterli eğitim olanakları sunarak ekonomide etkin katılımları sağlanmalıdır (On Altıncı Milli Eğitim Şurası Kararları).

Bu araştırmada son yıllarda birçok üniversitenin de kullanmaya başladığı 3+1 Eğitim Modelinden sektör temsilcilerinin beklentileri belirlenmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda Samsun'da faaliyet gösteren turizm işletme yöneticilerinin 3+1 Eğitim Modeli ile ilgili beklentileri araştırılmıştır. Bu araştırma sonucuna göre;

- Araştırmaya katılan yöneticilerin yaklaşık %79'u erkeklerden oluşmaktadır. Bu da turizm işletmelerinde hala erkek yönetici egemenliğinin devam ettiğini göstermektedir.

- Araştırmaya katılanların yaklaşık %33'ü işletme sahibi veya ortağı ve yaklaşık %36'sı genel müdür pozisyonundadır. Bu durum 3+1 Eğitim Modelinin üst yönetim tarafından nasıl algılandığını göstermede önemlidir.

- Araştırmaya katılanların yaklaşık %46'sının 11 yıl ve daha fazla iş tecrübesinin olduğu görülmektedir.

Diğer taraftan araştırmaya katılanların 3+1 Eğitim Modeli ile ilgili sorulara verdikleri cevapların sonuçları aşağıdaki gibidir.

- Araştırmaya katılanların yaklaşık %82'si MYO mezunlarını istihdam ettiğini,
- Araştırmaya katılanların yaklaşık %46'sı MYO müfredatlarının sektörün ihtiyaçlarını karşılayabildiğini,
- Araştırmaya katılanların yaklaşık %93'ü MYO mezunlarının bir dalda uzmanlaşması gerektiğini,
- Araştırmaya katılanların yaklaşık %63'ü stajyer öğrenci çalıştırdığını,
- Araştırmaya katılanların yaklaşık %78'i işyerlerinde mesleki uygulama derslerine izin verebileceklerini,
- Araştırmaya katılanların yaklaşık %43'i işyeri eğitimi kapsamında çalışan öğrencilere ücret ödeyebileceğini,
- Araştırmaya katılanların yaklaşık %46'sı işyeri eğitimi kapsamında çalışan öğrencilere mesai ücreti ödeyebileceklerini,

- Araştırmaya katılanların yaklaşık %82'si işyeri eğitimi kapsamında çalışan öğrencilere ücretsiz yemek verebileceğini,
- Araştırmaya katılanların yaklaşık %54'ü işyeri eğitimi kapsamında çalışan öğrencilerin zorunlu sağlık sigorta giderlerini karşılayabileceğini ifade derken diğer taraftan:
 - Araştırmaya katılanların yaklaşık %53'ü MYO müfredatlarından haberdar olmadığını,
 - Araştırmaya katılanların yaklaşık %60'ı MYO'ların sektörün ihtiyacını karşılayabilecek fiziki ve teknolojik donanıma sahip olmadığını,
 - Araştırmaya katılanların yaklaşık %68'si MYO'larda verilen eğitimi yeterli bulmadığını,
 - Araştırmaya katılanların yaklaşık %36'sı MYO'larda görevli akademisyenlerin yeterli bilgi ve beceriye sahip olmadıklarını,
 - Araştırmaya katılanların yaklaşık %78'si MYO'larda verilen yabancı dil eğitimi yeterli bulmadığını,
 - Araştırmaya katılanların yaklaşık %79'u MYO mezunlarının yeterli mesleki bilgiye sahip olmadıklarını,
 - Araştırmaya katılanların sadece %7'sinin 3+1 eğitim Modeli hakkında bilgi sahibi olduğunu,
 - Araştırmaya katılanların yaklaşık %60'ı işyeri eğitimi kapsamında çalışan öğrencilere ücretsiz barınma imkanı veremeyeceğini,
 - Araştırmaya katılanların yaklaşık %53'ü işyeri eğitimi kapsamında çalışan öğrencilere ücretsiz ulaşım imkanı veremeyeceğini,
 - Araştırmaya katılanların yaklaşık %46'sı MYO'ların sektörle işbirliğinin iyi olmadığını ifade etmişlerdir.

İşbirlikleri olmayan eğitim kurumları ile işverenler misyon ve vizyonlarını en düşük maliyetle gerçekleştirmek, etkinliğini ve verimliliğini arttırmak için stratejik işbirliğine gitmeleri gerekir (Ardahan, 2010). Bunu yapabilmek için de tarafların ihtiyaçları ve durumları dikkate alınarak hazırlanmış müfredatın (Bıncı ve Arı, 2004) ve uygulamaya dayalı esnek eğitimin olması gerekir. Ayrıca bu eğitimleri verecek akademisyenlerin ve uzman kişilerin de uygulamalı eğitime tabi tutulması gerekir.

Kaynakça

- Ardahan, F. (2010). Sektör odaklı mesleki eğitim, sektörün işletmecilik eğitiminden beklentileri ve Antalya örnek uygulaması, SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 10(20), 55-76
- Arpat, B., Kalfa, V.R., Akşit, A. ve Çamurdan, B. (2017). "Meslek Yüksekokullarında Nitelikli Ara Eleman İhtiyacını Karşılama Yeni Arayışlar: 3+1 İşbaşı Eğitimi Modeli – Honaz Meslek Yüksekokulu Örneği. Çalışma İlişkileri Dergisi, Cilt 8, Sayı 2, 76-94
- Arpat, B., Tokbaş, M., Çamurdan, B. ve Akşit, A. (2017). "Meslek Yüksekokullarında 3+1 Eğitim Modeli Stajlarında Yapılan İş Teklifleri Üzerine Bir Araştırma: Honaz Meslek Yüksekokulu Örneği", International Journal of Academic Value Studies, Vol:3, Issue:14; 1-11

- Atalı, G., Özkan, S.S., Sarıbyık, M. ve Karayel, D. (2016), “Türkiye’de Yükseköğretim Kurumlarında Uygulanan Uygulamalı Eğitim Modellerinin İncelenmesi”, 5th International Vocational Schools Symposium-Prizren, 18-20.Mayıs.2016, 276-281.
- Bıncı, H.ve Arı, N. (2004). Mesleki ve teknik eğitimde arayışlar, Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 24(3), 383-396.
- Emir, O., Arslan, S., ve Kılıçkaya, S. (2008) Turizm İşletmeciliği Programı Öğrencilerinin Staj Uygulamaları Hakkındaki Görüşlerinin Değerlendirilmesi: Afyon Kocatepe Üniversitesi Örneği, Afyon Kocatepe Üniversitesi IIBF Dergisi, 10(2): 273–291.
- Dilay, Y., Özkan, A. ve Kilit, M. (2015) Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu Makine Programı Öğrencilerinin Staj Yapma Eğilimlerinin Belirlenmesi, 4th International Vocational Schools Symposium, 21-23 Mayıs, 2015, Yalova, 1-8.
- Hızlan, D. (1997). Okul-sanayi ilişkileri, İstanbul: İnkılap Yayınevi
- Kalaycı, Ş. (2006) SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri, Ankara: Asil Yayın Dağıtım
- Özsoy, C.E., (2015). “Mesleki Eğitim-İstihdam İlişkisi: Türkiye’de Mesleki Eğitimin Kalitesi ve Kantitesi Üzerine Düşünceler”, Electronic Journal of Vocational Colleges – Aralık.2015, 4. UMYOS Özel Sayısı, 173-181.
- Sarıbyık M. (2013). Meslek Yüksekokullarında Nitelikli İşgücü Yetiştirmek İçin 3+1 Eğitim Modeli APJES I-I 39- 41
- Samsun İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, <https://www.samsunkulturturizm.gov.tr/> (E.T: 16.04.2022)
- Şahinkesen, A. (1992). Eğitimde ikili sistem (Okul-işyeri işbirliğine dayalı sistem). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi. Cilt 25.
- Türk, K., Bakkal, S. ve Türk, D. (2016), “Meslek Yüksekokullarında Yeni Bir Model Olarak Uygulanan 3+1 Mesleki Uygulama Modelinin Öğrenciler Tarafından Değerlendirilmesi SAÜ Ali Fuat Cebesoy MYO Örneği”, ISVET 2016, 12-15.Ekim.2016, Hitit Üniversitesi, 249-254.
- Uçar, C.ve Özerbaş, M.A. (2013). Mesleki ve Teknik Eğitimin Dünyadaki ve Türkiye’deki Konumu, Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, 3(2), 242-253
- Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S. (2004). *SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK). <https://www.yok.gov.tr/> (E.T: 01.03.2022)
- XVI. Milli Eğitim Şura Kararları, (1999).
https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29165513_16_sura.pdf (E.T:17.03.2022)

“Müslüman Kardeşler” Bağlamında Kimlik ve Aidiyet: Suriyeli Mülteciler Örneği

Identity and Belonging in the Context of “Muslim Brotherhood”: The Case of Syrian Refugees

Zeynel KARACAGİL¹

Öz: Modernleşme sonucunda kimlik kavramı, yeni örüntüleri ile öznelerin hayatlarında daha da önemli bir konum kazanmıştır. Küreselleşmenin hızla arttığı bir dönemde kimlik ve aidiyet kavramları, toplumun temel dinamiklerinde köklü değişimlere neden olmaktadır. Kimlik, toplumsal yapıda bireylerin konumlanmasını sağlamakta ve toplumsal rollerini belirlemektedir. Bu sebeple ulus devletler için vazgeçilmez bir kavram haline gelmiştir. Kimliği kısaca kişinin kendisi hakkındaki algıları simgeleştirmesi olarak tanımlayabiliriz. Kimlik ve aidiyet kavramlarının yeni boyutlar kazanmasında birçok temel etkenler vardır. Bunların en başında göç ve savaş gelmektedir. Özellikle savaş sonucu yaşanan göçler, toplumun temel dinamiklerini yıkmakta ve yeni kimlik ve aidiyet kavramlarının oluşmasına neden olmaktadır. Bu çalışmanın amacı Suriyeli mültecilerin göç sonucunda kimlik ve aidiyet anlayışlarındaki değişimi tespit etmek ve bu değişim sonucunda yeni oluşturdukları kimlikleri ve aidiyetleri nasıl ürettiklerini saptamaktır. Araştırma Türkiye’ye göç eden Suriyeli mülteciler ile yapılmıştır. Çalışmada yüz yüze derinlemesine görüşme tekniği ve sözlü tarih yöntemi kullanılmıştır. Görüşmelerde katılımcıların onayı alınarak ses ve görüntü kaydı alınmıştır. Çalışmada görüşülen kişiler herhangi bir kritere bakılmaksızın, Türkiye’ye göç etmiş ve on sekiz yaş üstü olan mülteciler arasından kartopu örneklem yöntemi ile seçilmiştir. Suriyeli göçmenler arasında Türkçe bilme oranının düşük olması dolayısıyla, öncelikle Türkçe bilen kişiler ile görüşme yapılmıştır. Türkçe bilmeyen kişilerle ise Türkçe bilen kişilerin tercümanlığı eşliğinde görüşülmüştür. Suriyeli göçmenler Türkiye’nin her iline yayılmış durumdadır fakat bu çalışma için coğrafi sınır olarak Ankara ili belirlenmiştir. Görüşmelerde elde edilen işitsel ve görsel kayıtlar deşifre edilerek, çalışmanın sorularına yorumsamacı paradigma ile cevap aranacaktır. Araştırmada azınlık olmanın getirmiş olduğu güvenlik korkusu nedeniyle, Suriyeli mültecilerin yeni cemaat grupları oluşturdukları tespit edilmiştir. Suriyeli mülteciler için kimlik, bir statü belirlemekten öte, azınlık oldukları gruba karşı bir savunma aracı haline dönüşmüştür. Yani, kimlik toplumsal normlar içerisinde özneler için vazgeçilmez ideolojiler olarak kolektif hafızalara kodlanmış bir kavramken, Suriyeli mülteciler için bu durum daha işlevsel bir boyuta dönüşmüştür.

Anahtar Kelimeler: Kimlik, aidiyet, göç, Suriyeli

Abstract: The notion of identity gained even more important position in people’s lives with its new patterns as a result of modernism. In an era in which globalisation increases by leaps and bounds, the notions of identity and belonging causes radical changes in the basic dynamics of the society. Identity allows individuals to position themselves in the social structure and determines their social roles. Therefore, it has become an irreplaceable notion for nation states. Identity can briefly

¹ İlgili yazar/Corresponding author: Dr., Sosyal Antropoloji. zeynelkaracagil@gmail.com, ORCID No: 0000-0001-6210-1534

be defined as a persons way of symbolising the perceptions of himself/herself. There are many fundamental factors related to belonging and identity acquiring dimentions. Initially migration and war can be counted as two of these factors. Especially migration that happens due to a war destroys the fundamental dynamics of the society and causes to form a new notion of identity and belonging. The aim of this study is to detect the alteration of understanding identity and belonging in Syrian immigrants as a result of migration and to determine how do they form these new identities and belongings after this alteration. The study has been conducted with Syrian immigrants that migrated to Turkey. Face to face in-depth interview technique and oral history method have been used in the study. Visual and audio recordings have been taken in the interviews by the approval of the participants. The participants are chosen within Syrian immigrants that migrated to Turkey and over eighteen years old by snowball sampling without any additional criteria. The interviews have been conducted with Turkish speakers first, due to Turkish knowledge ratio being low within Syrian immigrants. The interviews with non-Turkish speakers have been conducted with the help and translation of Turkish speakers. Even though Syrian refugees are distributed all over Turkey, the city of Ankara and its borders has been determined as the geographical borders of the study. The answers of the study will be seeked through the transcriptions of visual and audio recordings of the interviews by paradigm. We have found in the study that the fear of security due to by being a minority caused the Syrian refugees to form new communities. The identity became more of a defence tool against the majority than a way to determine status. Therefore, while the identity is an irreplaceable ideology for individuals in social norms, for Syrian refugees it has transformed to a much more functional aspect.

Keywords: Identity, belonging, migration, Syrian

1. Giriş

26 yaşındaki Muhammed Buazizi işsizlikten dolayı pazarda meyve – sebze satarak ailesine gelir sağlamaya çalışıyordu. 10 Aralık 2010 yılında ruhsatsız satış yaptığı gerekçesiyle zabıtalardan tarafından tezgâhına el konulmak istenmesi üzerine, güvenlik güçleri ve zabıtalara karşı direnen Buazizi, gördüğü şiddet sonucunda o gün kendisini ateşe verdi. Muhammed Buazizi, vücudunun yüzde doksana yakın kısmının yanması sonucunda hastaneye kaldırıldı ama 4 Ocak 2011’de hayatını kaybetti. Bunun üzerine olaylara kayıtsız kalmayan Tunus halkı protesto için sokaklara döküldüler. Muhammed Buazizi’nin kendisini yakması aslında toplumun yıllardır var olan ve gösterilemeyen çaresizliğin ilk umut kıvılcımı olmuştur. Bu olayla birlikte başlayan Tunus’taki protestolar, domino etkisi gibi tüm Ortadoğu ve Kuzey Afrika’ya yayılarak literatürde “*Arap Baharı*” olarak adlandırılan bir özgürlük hareketini başlatmıştır. Arap Baharı harekâtı ile başlayan özgürlük mücadelelerinden Suriye’de payına düşeni almıştır. Suriye’de özgürlük için devlete karşı verilen mücadele sonucunda çıkan iç savaş sonucunda büyük bir göç dalgası başlamıştır. Halk, savaştan kaçmak için Türkiye başta olmak üzere birçok ülkeye sığınmacı olarak göç etmiştir.

Göç olgusu, tarihsel süreç içerisinde çok farklı nedenlerin sonucunda kazandığı çeşitli boyutlar ile toplumun temel dinamiklerini etkilemektedir. Bu olgu toplumun dinamikleri hem yıkan hem de yeniden inşa eden bir güç olarak literatürde yerini almıştır. Göç olgusu, küreselleşme sonucunda çok boyutlu bir yapıya bürünerek, toplumların değişmesi ve gelişmesi için önemli bir argüman konumuna gelmiştir. Ulus devletler küreselleşmenin sonucunda iş gücü piyasasında yaşanan gelişmeler, göçü tetikleyerek sınırların belirsizleşmesine ve toplumların kimlik aidiyetlerine yeni referans noktaları eklemelerine neden olmuştur (Danış, 2008). Göç, her zaman beraberinde yeni bir kimlik aidiyeti getirerek, toplumsal dinamiklerin sürekli canlı kalmasını sağlamaktadır. Göçerlik, bireyin kesintili bir var olma mücadelesi olup, geride bıraktığı yerle bir kavga içinde olma durumudur. Göçerler bilir ki göçtükleri yerdeki evleri her zaman geçicidir (Chambers, 2005).

Türkiye’nin bulunduğu Anadolu coğrafyası, tarihsel süreç içerisinde büyük göç dalgaları ile değişimlerin yaşandığı ve çeşitli etnik grupların savaştığı bir bölge olmuştur (Şahin, 2006). İktidar mekanizmaları, göçün bu potansiyel gücünü her dönem kullanarak toplumları şekillendirmiştir. Türkiye’nin, yakın tarihine bakıldığında büyük göç dalgalarına maruz kaldığı görülmektedir. Tarihsel süreç içerisinde Osmanlı İmparatorluğu’nun yıkılma sürecine girmesi ile başlayan bu göç dalgaları, Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulması ile çok farklı boyut ve amaçlar doğrultusunda yeniden şekillenerek günümüze kadar taşınmıştır (Duman, 2008). Osmanlı

İmparatorluğu döneminde yaşanan uzun savaşlar hem kitlesel hem de bireysel göçü tetiklemiş ve halkın kimlik ve aidiyet konusundaki söylemsel referans noktalarının sürekli değişken kalmasını sağlamıştır. Bulut'a göre insanların kendi grupları ile diğer grupları karşılaştırarak algılaması da sosyal sınırların çizilmesinde ve referans noktalarının belirlenmesinde etkilidir (2017:26-31).

Türkiye, küreselleşme ile birlikte düzensiz göçlerin odak noktası ve transit ülkesi konumuna gelmiştir. Küreselleşme ile birlikte Türkiye'nin komşularında yaşanan siyasal değişimler sonucunda Türkiye'ye gelen göçmenler, ülkede yeni bir hareketliliğin kapılarını aralamışlardır (Lordoğlu, 2015). Günümüzde yaşanan küresel sermaye savaşları, Türkiye için içinden çıkılmaz boyutlara ulaşacak olan **Göçmen-Mülteci** sorunu doğurmuştur. Literatürlere Arap Baharı olarak geçen özgürlük mücadelesi sonucunda; Suriye'de yaşanan iç savaş, yeni bir göç dalgasını başlatarak, Türkiye başta olmak üzere Avrupa ülkelerini de kapsayan çok boyutlu bir küresel göç-mülteci sorununu ortaya çıkartmıştır.

Türkiye'ye ülkelerindeki iç savaştan kaçmak için gelen Suriyeli mülteciler, beraberinde birçok sorunu getirerek, yeni bir toplumsal dinamiğin inşasını başlatmışlardır. Bu temel dinamiklerden birinci derece, göçmenler etkilense de aslında en büyük etkiyi göçtükleri bölgelerdeki yaşayan topluluk (yerleşikler) yaşamaktadır. Göçer, göç sonucunda bir değişime maruz kalacağını bilir ve buna göre savunma mekanizmaları üretir. Ama göç edilen bölgede yaşayan kişilerde ise durum tam tersidir. Yerleşiklerle² yeni gelenler arasında sürekli bir toplumsal damgalama mevcuttur ve bu damgalama ile yeni toplumsal dinamikler inşa edilmektedir. Bu iki grubun toplumsal yapısı ne kadar da birbirine benzese, yerleşikler her zaman yeni gelenleri damgalayarak, bu karşıtlığı canlı tutmaktadırlar. Çünkü bu damgalama ve söylemler ile yeni gelen gruplar üzerinde simgesel bir baskıya hâkim olurlar (Danış, 2008). Şöyle ki; daha önce gelmiş olma durumunu temsil eden simgesel kaynaklar ile yeni gelen gruptan farklılıklarını her zaman sürdürerek bu karşıtlığı devam ettirirler. Karşıtlık, kendilerinin sahip olduğu gizli iktidar gücünün kanıtlayıcısıdır. Yerliler; her zaman mültecileri öteki olarak görececek, hiçbir zaman onları yerli kategorisine sokmayacak ve en küçük sorunları bile çok büyük problemler olarak gösterip bu karşıtlığı canlı tutacaklardır.

“Elbette onlarda Müslüman bizde Müslümanız ama onlar ülkelerini, korkaklıklarından dolayı terk ederek buraya gelmişler. Biz bunu kabul edemeyiz hiçbir şekilde... ‘Vatan Haini’ bana göre bunlar. Türk milleti olsa ölür ama vatanını terk etmez... Madem savaştan kaçıyorlar neden erkekleri geliyor, erkekleri kalıp neden savaşmıyor... bana göre buraya kaçanlar vatan millet nedir bilmiyor, onların böyle bir aidiyet duygusu yok...”³

şeklindeki yerlilerden dinlediğimiz kısa bir hikaye, anlatmak istediğimiz durumu özetlemektedir. Söylemsel damgalamalar yerlilerin zihinlerinde o kadar ileri boyutlara ulaşmıştır ki, kolektif hafızalarında gruplar keskin bir şekilde ayrıştırılmıştır. Aslında bu ayrıştırmanın temelinde milliyetçilik söylemi vardır. Aidiyet, öncelikli olarak mekânsal bir bütünleşme ile başlayıp, toplumsal yapı pratikleri ile çeşitlenen bir mekanizmadır. Bireyler bu mekânlar ile aidiyetleri oluşturmaktadır. Bundan dolayı göçer her zaman geride bıraktığı yer ile kavga halinde ve var olma mücadelesi içindedir. Aidiyetin temelinde, bireyin kendisini güvende hissetme duygusu vardır (Edney, 1976). Birey, kendisini bir bölgede güvende hissetmiyorsa o bölgeye aidiyet hissedememektedir. Kısacası özne, egemenliğini kuramadığı yere aidiyet hissedememektedir.

Göçerler, toplumun temel dinamiklerini etkileyerek, onların değişime uğramasına ve tekrar inşa edilmesine sebep oldukları için her toplulukta çatışmacı grup olarak damgalanmaktadırlar. Ayrıca göçerler; var olan düzeni ele geçirmede, kendi kimliklerini yeniden icat etmede ve bunun neticesinde şehrin yaşam tarzını belirleyen etken bir konuma gelmede başarılıdırlar. Suriyeli mültecilerin göçtükleri bölgelerdeki yaşamı etkileme konusundaki baskın rolleri, yerliler için büyük bir tehlike olarak görülmektedir. Bundan dolayı yerliler ile göçerlerin toplumsal özellikleri ne kadar da birbirlerine benzese, her zaman aralarında ki çatışma devam

² Göç edenlerin göç ettikleri bölgede yaşayan topluluğu tanımlamak için yerleşikler/yerliler kavramı kullanılmıştır.

³ Yerlilerden Hatice K. 39 yaşında, lise mezunu, evli bir kız iki erkek çocuğu olan bir ev kadınıdır.

edecektir. Bu durum toplumsal damgalamada öyle ileri boyutlara ulaşacak ki gruplar ayrışarak, toplumsal alanlar belirlenecektir. Şöyle ki;

“Suriyeliler gelmeden önce herkes evlerinde daha rahattı ve mahallede her hangi bir sıkıntı yaşanmıyordu. Çocuklarımız sokaklarda güvenli bir şekilde oynuyorlardı. Ama Suriyeliler geldikten sonra çocuklarımızı tek başlarını dışarıya göndermiyoruz ve artık evde oynamalarını sağlıyoruz. Artık kendimizi güvende hissetmiyoruz. Suriyeliler geldikten sonra sokaklar daha çok karıştı ve olaylar arttı. Bundan dolayı Suriyelilerin olduğu yerlere gitmemeye ve onlarla aynı yerde bulunmamaya çalışıyoruz...”⁴

Görüldüğü üzere toplumsal damgalama çok ileri boyutlara ulaşmış ve bölgesel ayrışmalar ortaya çıkmıştır. Göçerlik her zaman göçenleri etkiler gibi gözükse de aslında bunun en büyük etkisini yerliler yaşamaktadır.

Araştırmanın Yöntemi, Kapsamı ve Sınırları

Araştırmanın tarihsel sınırlaması; 2016 yılının Nisan ve Mayıs ayları olup, coğrafi sınırlaması ise Ankara ili olarak belirlenmiştir. Bu sınırlamada Ankara ilinin seçilmesinin başlıca nedeni; kendim Ankara ilinde ikamet ediyorum olmamdır. Böylece Suriyeli mültecilerle daha yakından bir iletişim kurulacaktır.

Araştırmanın temel sorunsalını; Ankara’ya göç eden Suriyeli mültecilerin, kimlik ve aidiyetleri oluşturmaktadır. Kısaca; Suriyeli göçmenlerin, göç ile birlikte kimlik ve aidiyetlerindeki dönüşümü ve yeniden inşasını yakalamaktır. Öncelikli olarak bu dönüşüm sonucunda kimlik ve aidiyetlerin yeniden inşasında rol oynayan mekanizmaların neler olduğu tespit edilecektir.

Araştırmada kendisini Suriyeli mülteci olarak tanımlayan göçmenler ve göçerlerin gittiği bölgedeki yerliler ile yapılan görüşmelerde derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır. Evlerde ve sokaklarda on sekiz yaş üstü erkek ve kadınlardan kartopu seçimi yöntemiyle göçmenlerden 13 kadın 15 erkek ile yerlilerden ise 8 kadın 9 tane erkek ile görüşmeler yapıldı ve araştırmanın temel sorunsalı olan kimlik ve aidiyet konusundaki görüşleri dinlendi. Çalışmada, konuşulan kişinin izni dâhilinde alınan görsel ve işitsel kayıtlar daha sonra deşifre edilerek kullanılmıştır.

Derinlemesine görüşme tekniğinde, araştırmacı önceden sormayı planladığı soruları içeren görüşme protokolünü hazırlamaktadır. Görüşmenin akışına bağlı olarak değişik yan ya da alt sorularla görüşme desteklenir ve kişinin yanıtlarını açmasını ve ayrıntılandırması sağlanır. Eğer kişi görüşme esnasında belli soruların yanıtlarını başka soruların içerisinde yanıtlamış ise bu sorular tekrar görüşmeciye sorulmamaktadır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği sahip olduğu belirli düzeyde standartlık ve aynı zamanda esneklik nedeni ile çalışmada kullanılmıştır (Kümbetoğlu, 2008).

Kimlik ve Aidiyetin Dönüşümü ve Yeniden İnşası

İlk olarak belirtilmelidir ki kimlik insana özgü bir kavram olup iki temel dinamiği vardır. İlk temel dinamiği “tanıma ve tanımlama”, ikinci temel dinamiği ise “aidiyettir” (Aydın, 2009). Kısacası kimlik, bireylerin ve toplumsal grupların “kimsiniz, kimlersiniz” gibi sorularına verdikleri cevaptır. Bu soruyla muhatap olan özneler, kendilerine yönelttikleri “ben kimim?” sorusunun cevabının bir hayatı temsil etmesidir. Ben kimim sorusunun doğmasına neden olan “ben”in tanınması ve tanımlanması, bireysel kimliğin temelini inşa eden kaynağı oluşturur. Bu kimliğin sınırları içerisine, özneye ait bütün değerler ve anlamlar girmektedir (Güleç, 1992). Tanımlanan bu kimliğin doğmasının özünde “kendisini ne olarak ve neye dayandırarak” tanımladığı yatmaktadır. Kimlik, bireyin başka şeye dâhil olma ihtiyacından doğmuş olup bireyin en temel referans noktasıdır (Aydın, 2009). Çünkü bireyi tanımlayarak ve tanıtarak cemaatlere kabul edilmesini sağlamaktadır.

⁴ Yerlilerden Tuğba D. 28 yaşında, üniversite mezunu, evli bir kız çocuğu olan çalışan bir kadındır.

Bu dâhil olma ile kimlik, bireysellikten uzaklaşarak bir gruba ait/aidiyet olma boyutu kazanmaktadır. Böylece aidiyet ve kimlik bir çember üzerinde bir birini takip eden ayrılmaz iki öge haline gelir.

Suriyeli mülteciler, savaştan önce kendilerini Suriyeli kimliği ile tanıtır, Suriye'ye aidiyet olma duygusu etrafında bütünleşirlerken; savaştan sonra Suriyeli kimliği yerini Göçerliğe/Mülteciliğe, Suriye'ye duyulan aidiyet ise dağılan aidiyet cemaatinin yokluğunu ortadan kaldırmak için meydana getirilmiş olan “**yabancılık**” cemaatine aidiyet duymaya bırakmıştır. Azınlık olma, topluluk ve ortaklık duygularını diğer gruplara göre daha güçlü kılmaktadır (Danış-İrtiş, 2008). Azınlık olma, kolektif hafızayı güçlendirir (Ricoeur, 2012), hayali cemaatler etrafında bütünleşmeyi kolaylaştırır ve geride bırakılan aidiyet duygusunu bu cemaatlerde tekrar inşa edilmesini kolaylaştırır.

“Kimse istemez yaşadığı yerden, çevreden tanımadığı yerlere göç etsin. Burada biz yabancıyız, korkuyoruz herkes bize kötü gözle bakıyor. Bundan dolayı akrabalık bağı olmayan aileler ile bile çok yakın ilişkiler kuruyoruz. Çünkü onlar bizden biri en azından aynı şeyleri yaşadık. Bir birimize daha iyi destek ve yardım ederiz...”

Hikâyeden de anlaşıldığı üzere göçerlik, her zaman azınlık olmanın getirdiği duygu etrafında bütünleşerek, yeni hayali cemaatler kurmaktadır. Hayali cemaatler her zaman aktörlerin ihtiyaçları doğrultusunda şekillenerek hayatlarında etken konumda olmaktadır. Hayali cemaatler sadece hayal edilerek oluşturulmuştur. Çünkü en küçük ulusun ya da topluluğun üyesi olan kişiler, diğer cemaatin üyelerini tanımayacaklar, onlarla her hangi bir şekilde görüşmeyecek, hakkında hiçbir şey işitmeyecekler olmasına rağmen her birinin zihninde o cemaatlerin hayali var olacaktır (Benedict, 1995).

Mültecilerin göç öncesi aidiyet duydukları milli kimlik, savaş ile yerini hayali cemaatlerin oluşturduğu kimlik aidiyetine bırakmıştır. Milli kimliğin temelinde bir ideoloji ve hareketin çevresinde bütünleşen milliyetçilik yatmaktadır (Smith, 1994). Görüşmeciler bu durumu;

“Savaştan önce inancımız gereği devlete bağlılığımız bir dini görev gibiydi. Çünkü inancımız, devlete karşı çıkmanın günah olduğunu söylüyor. Ama iç savaş sonucu devlet, vatandaşları öldürmeye başlayınca bu düşüncemiz değişti. Çünkü insan, evladını öldüreni hiçbir zaman affetmez ve onu öldürmek ister. Buda doğrudan sizi ülkenize düşman eder. Artık ben kendimi buraya ait hissediyorum. Çünkü bize sahip çıkıldı ve bakıldı. Hem başka çaremizde yok...”

şeklinde anlatmaktadır.

Zorunlu göç, kimlik ve aidiyetin sorgulanmasına neden olmaktadır. Ama Suriyeli göçmenlerin zorunlu göçe maruz kalmalarına neden olan savaş olduğu için durum daha da ileri bir boyutlara taşınmıştır. Şöyle ki; göçmenlerin göçmesine neden olan devletin siyasi savaşı, onlara büyük acılar yaşatmasından ötürü göçmenlerin, kimlik kargaşası yaşamalarına neden olmuştur. Bundan dolayı milli kimlikte bütünleşme sağlayamayan mülteciler, kimlik ve aidiyetin dayandığı iki temel referans olan dil ve dinde, dili kaybettikleri için din belirteç yol gösterici konumuna gelmiştir. Çünkü dil, azınlık ortamda aktarılması ve devamının sağlanması zor bir kimlik ögesi olduğu için çoğunluğun içinde kaybolmaktadır (Danış-İrtiş, 2008). Dil, milli kimlik için olmazsa olmaz bir öge olduğu için mültecilerin milli kimliğe karşı aidiyetlerini kaybetmeleri normaldir. Ama Suriyeli mültecilerde milli kimlik aidiyetini kaybetmelerinin altında dilden başka sebeplerde vardır. Bu sebeplerin en büyüğü siyasi savaş ve göçtür;

“Üç tane çocuğum vardı. Biri on iki, biri beş diğeri dört yaşındaydı. Şuan ise sadece küçük oğlum var. Diğer iki çocuğum Esat rejiminin atmış olduğu bomba yüzünden öldüler. Benim canımı aldılar. Ben artık Suriyeliyim diyemiyorum. Dilim varmıyor bunu demeye. Suriyelim dediğimde sanki çocuklarıma ihanet etmiş oluyorum... Buraya göç ettiğimize bizlere Suriyeli dediklerinde ben ağlıyorum ve ölmek istiyorum. Her şeyini geride bırakıp, bilmediğiniz bir yere gelmek kolay değil. Artık ben doğduğum yerliyim demiyorum. Ben artık Türkiyeliyim. Çünkü bana doğduğum ülkeden daha iyi davranıp değer veriyorlar...”

Bu anlatıdaki durumu Wheelis’in kimlik ve aidiyet tanımı ile özetleyebiliriz; kimliğin birlik ve bütünlük etkileşimi sonucunda olması, kişi açısından birlik ve bütünlüğün zarar verici bir boyutlara ulaşması, öznedeki kimlik ve aidiyetin reddini doğurur (Weigert-Teitge, 1986), bunun sonucunda kimlik ve aidiyet yeni referans noktaları ile tekrar inşa edilir.

Toplumsal normaler içerisinde özne, doğduktan sonra milli kimlik örüntüleri içerisinde büyüyerek, milli kimlik aidiyetini kazanmaktadır. Savaştan dolayı zorunlu göç yapan Suriyeli göçmenler, milli kimlik ve aidiyetlerini ret ederek, kendilerini bütünleştirecek bir hayali cemaat kurmaktadırlar. Şöyle ki göçerler, göçtükleri yerlerde ayrı hanelere çıkmak yerine akrabaları ile aynı haneyi paylaşmaktadır. Bunun altında birçok sebep var ama temeli azınlık olmanın getirdiği zorluklar ve kaybolan cemaat aidiyetidir. Bu durum Suriyeliler tarafından şöyle anlatılmaktadır;

“Biz bu mahalleye geldiğimizde savaş daha yeni başlamıştı. Ama savaşın şiddeti arttıkça mahalleye göç arttı ve şuan mahallenin yarısı kadar haneyiz. İlk zamanlar çok zorlanıyorduk çünkü bizi koruyacak kimse yoktu. Şuan ise öyle değil... En azından Türklerden biri ile kavga edersek ya da sorun yaşarsak komşularımız hemen koşup geliyorlar...”

Göçmenlere “kendinizi nasıl tanımlarsınız?” sorusunu yönelttiğimizde çoğunluk Türkiye’ye vurgu yaparak “Müslüman kardeş” kimliği ile kendisini tanımlamaktadır. Milli kimlik bağlamında yönettiğimiz sorulara, içselleştirilmemiştir olsa Türkiyelii denilmektedir. Şöyle ki;

*“Kendimi ne olarak görüyorum? Devlet olarak soruyorsanız ben kendimi Türkiyeli olarak görüyorum ama Türkler bizi öyle görmüyor. Biz onları **Müslüman kardeşler** olarak görüyoruz. Çünkü hepimiz Müslümanız ve İslam dinini yaşıyoruz. Artık Suriyeliyiz diyemiyoruz çünkü böyle bir ülke artık kalmadı. Kalsa da yaşanacak bir ortamı kalmadı...”*

Anlatılardan anlaşılacağı gibi kimlik her zaman özne için bir cemaate girişin anahtarı olmuştur. Suriyeli göçmenler bu cemaate girişin anahtarını “**Müslüman Kardeş**” kimliğinde bulmuşlardır. Bu kimlik sayesinde; yerli halk ile ne kadar çatışmada yaşasalar topluluk tarafından kabul edilmişler ve yaşamlarının devamını sağlayacak toplumsal alanların inşasına izin verilmişlerdir. Suriyeli mültecilerin yerinde başka dine mensup bir grup olsaydı durum çok farklı olabilirdi. Çatışma ileri boyutlara taşınarak; grubun, topluluk içerisindeki yaşam alanları yok edilebilir ve yeni bir göçe zorlanmalarına neden olacak boyutlara ulaşabilirdi. Çünkü millik kimliğin temel referansı olan dil ve din unsurlarını Suriyeli göçerler tehdit etmemektedir. Bundan dolayı farklı bir dine mensup gruplarda gerçekleşebilecek büyük çatışmalar Suriyeli mültecilerde yaşanmamıştır. Suriyeli mülteciler bu durumu “**Müslüman Kardeşler**” söylemi ile belirtmektedir. Bulut’a göre kültürel, siyasi, ekonomik, coğrafi, dini etmenler, kültürel kimlikler arası farklılıkların dayanak noktalarını oluştururlar. Bu etmenlerin biri ya da tümü, toplumsal grupların ayrışmasının yolunu açar. Göç edenlerin kimliği kaybetme endişesi çoğunluğa göre daha güçlüdür. Kimliğin temel dinamiklerini en önemli unsurların başında dil ve din gelir (2019:87-88).

Göçmenlere bireysel kimlik aidiyetine yönelik sorulan sorulardan alınan cevapların hepsi “**Türkiyeli Müslüman kardeşler**” cevabı olmuştur.

“Ben göç ettikten sonra ülkeme dair bir hissim ve bağlılığım kalmadı. Bunu söylemek zorda olsa artık kendime yeni bir hayat kurdum burada. Bu hayatımı Türk devletine borçluyum. Türk değilim ama Müslümanım... Müslüman bir ülke Türkiye... ama bana kendimi ne olarak görüyorsun diye soruyorsunuz? Ben kendimi Türkiyeli Müslüman kardeş olarak görüyorum.”

Smith’in milli kimlik tanımında vurguladığı milliyetçilik söylemini bu hikâyede görebilmekteyiz. Göçmenler kendilerini Türkiyeli görebilmekte ama Türk Müslüman olarak görememektedirler. Ama anlatıları kimlik ve aidiyet inşası boyutunda incelendiğinde bütün göçmenler kendilerini Müslüman kardeş olarak tanımlamaktadırlar. Göçmenlerin aidiyet süreçlerinde mekânsal değişimi ağır olarak yerlilere hissettirmektedirler. Göç, bazı hallerde mekânsal değişimin hızını kesen argüman olarak işlevsellik kazanırken (Tekeli, 2011), Suriyeli mültecilerin göç politikasında mekânsal bir değişimi hızlandıran bir argüman

konumundadır. Mekânsal değişim Suriyeli mültecilerin kimlik ve aidiyet algılarında önemli bir yere sahiptir. Şöyle ki;

“Buraya göç ettiğimizde mahallede göç eden iki aileydik. O zamanlar çok zor geçiyordu bizim için. Çünkü buranın hep geçici olduğu hissini yaşıyorduk. Ama şimdi öyle değil mahallede bizim gibi göç eden aile çok fazla var. Buda bizi buranın bir parçası olarak görmemizi sağlıyor. Yabancılık hissimizi yok ediyor kısacası!”

Mekan, kimlik ve aidiyet için her zaman önemli bir argüman olarak göçerlerin hayatında konumlanmıştır. Göçerlerin, kimlik ve aidiyet örüntülerinin hepsi mekânın merkezde olduğu bir mekanizma modelini göstermektedir. Özne yaşadığı mekânı ne kadar benimserse kimlik ve aidiyet bağlarını o kadar güçlendirmektedir. Suriyeli mültecilerde de bunu anlatılarından ve yaşadıkları mekânlarda ki hızlı artıştan yakalayabilmekteyiz.

Sonuç Yerine;

Göçerlik, toplumsal örgütlenmeler içerisinde her zaman bir çatışmacı grup olarak kültürel kodlarda yerini koruyacak ve kimlik-aidiyet hislerinin canlı tutulması için bir yakıt olarak her dönem kullanılacaktır. Suriyeli mültecilerin kimlik inşası süreçlerinde çok farklı toplumsal ve siyasal etkilerin mevcudiyetini anlatılarda görebilmekteyiz. Bu toplumsal ve siyasi mekanizmaların başında İslam dini ve küreselleşme gelmektedir. Mülteciler için kimlik ve aidiyet vazgeçilmez ideolojiler kategorisinden, yaşamı devam ettirmenin temel ihtiyaçları kategorisine geçiş yapmıştır. Bundan dolayı mültecilerde kimlik ve aidiyet kalkan görevinde bir işlevsellik boyutuna taşınmıştır. Şöyle ki; yerli grubun tepkisini ve baskını azaltmak için Müslüman kardeş söylemi ile gruba dâhil olunmaya çalışılmaktadır. Suriyeli mülteciler Müslüman kardeş kimliğinin koruması ile yerli grubun aidiyet bütünleşmesi içerisine girmeye çalışmaktadır.

Suriyeli mülteciler neredeyse tamamen düşman olarak görüldükleri mekânlarda, yarattıkları “**Müslüman Kardeş**” kimliği ile yerliler kadar yoğun bir aidiyet duygusu üretmişlerdir. Kimlik, mülteciler için ideolojik ve öznel anlamlar dizgesinden uzaklaşarak, kültürel sermaye dizgeleri içerisinde kendine yeni bir boyut kazandırmıştır. Mülteciler kaybettikleri kimlik ve aidiyeti, kültürel sermaye olarak tekrar inşa etmişlerdir. Toplum içinde bu kimliğin ekonomik getiri olarak kullanılması sonucunda kimliğin, sermayeye dönüşümünü görebilmekteyiz.

Kaynakça

- Aydın, S. (2009). Türk kimliğinin yaratılması ve ulusal kimlik sorunu üzerine – terzinin biçtiği bedene uymazsa. Türkiye ve Orta – Doğu Forumu Vakfı.
- Bulut, M. (2017). Identity belonging changes through migration. New Trends and Issues Proceedings on Humanities and Social Sciences. [Online]. 05, pp 26-31.
- Bulut, M. (2019). Göç, kimlik ve ritüel. Dikili’de sosyal antropolojik bir araştırma. Gece Kitaplığı.
- Chambers, I. (2005). Göç, kültür, kimlik. Ayrıntı Yayınları.
- Danış, D. ve İrtiş, V. (2008). Türkiye’den Fransa’ya göç ve göçmenlik halleri. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Duman, Ö. (2008). Atatürk döneminde Romanya’dan Türk göçleri (1923-1938), Bilig, 45, 23-44.
- Edney, J.J. (1976). Human territories: Comment on functional properties. Environment & Behaviour 8, 31-47.
- Güleç, C. (1992). Türkiye’de kültürel kimlik krizi. V Yayınları.
- Güvenç, B. (1993). Türk Kimliği, Kültür Tarihinin Kaynakları. Kültür Bakanlığı Yayınları.

- Lordoğlu, K. (2015). Türkiye'ye yönelen düzensiz göç ve işgücü piyasalarına bazı yansımalar. *Çalışma ve Toplum*, 44, 29-44.
- Kümbetoğlu, B. (2008). *Sosyolojide ve Antropolojide niteliksel yöntem ve araştırma*. Bağlam Yayıncılık.
- Ricoeur, P. (2012). *Hafıza, tarih, unutuş*. Metis Yayınları.
- Smith Anthony, D. (1994). *Millî Kimlik*. (Bahadır Sina Şener, Çev.). İletişim Yayınları.
- Şahin, N. (2006). XIX. Yüzyıl sonrasında Anadolu'ya Yapılan Göç Hareketleri ve Anadolu Coğrafyasındaki Sosyo-Kültürel Etkileri, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1), 63-82.
- Tekeli, İ. (2011). *Göç ve ötesi*. Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Weigert, A. J., Teitge, J. S., ve Teitge, D. W. (1986). *Society and identity: Toward a sociological psychology* (pp. 22-26). Cambridge: Cambridge University Press.

Sürdürülebilir Gastronomide Standart Reçete ve Coğrafi İşaretlerin Önemi

The Importance of Standard Recipe and Geographical Indications in Sustainable Gastronomy

Nurten ÇEKAL¹, Esradeniz DOĞAN²

Öz: Sürdürülebilir gastronomiyi etkileyen faktörler ekolojik, sosyolojik, ekonomik ve kültürel olarak sıralanabilir. Bir toplumun yemek kültürünün bileşenlerinden olan kültür, nesiller arası aktarımın sağlanmasıyla gastronominin sürdürülebilirliğine önemli katkılarda bulunmaktadır. Yemek kültürü; ekolojik, toplumsal, ekonomik ve kültürel vb. faktörlerin etkisiyle oluşmakta ve kuşaklararası aktarılmaktadır. Yemek tarifeleri zaman içerisinde birçok nedenden dolayı unutulmakta ve geleceğe taşınamamaktadır. Gastronominin sürdürülebilirliğini sağlamada en iyi yöntem yemeklere ait standart reçetelerin geliştirilmesidir. Standart reçeteler yemeğin standartlaşmasını sağlayarak tarifelerinin zaman içerisinde kaybolmasını önleyecek ve geleceğe aktarılmasını sağlayacaktır. Standart reçetelerin bir diğer fonksiyonu ise yemeklerin coğrafi işaret almasına zemin hazırlamasıdır. Bu çalışmada sürdürülebilir gastronomi açısından standart reçete ve coğrafi işaretlerin önemi üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Coğrafi işaret, standart reçete, gastronomi, sürdürülebilirlik.

Abstract: The factors that affect sustainable gastronomy can be listed as ecological, sociological, economic and cultural. Culture, which is one of the components of a society's food culture, contributes significantly to the sustainability of gastronomy by ensuring intergenerational transmission. Food culture is formed under the influence of ecological, social, economic and cultural factors and is transmitted between generations. Meal recipes are forgotten over time due to many reasons and cannot be transferred to the future. The best method to ensure the sustainability of gastronomy is to develop standard recipes for meals. Standard recipes will ensure the standardization of the food, prevent the loss of the recipes over time and ensure that it is transferred to the future. Another function of standard recipes is to prepare the ground for the dishes to receive geographical indication. In this study, the importance of standard recipes and geographical indications in terms of sustainable gastronomy is emphasized.

Keywords: Geographical indication, standard recipe, gastronomy, sustainability.

1. Giriş

Türk Dil Kurumu Gastronomiyi “yemeği iyi yeme merakı” ve “sağlığa uygun, iyi düzenlenmiş hoş ve lezzetli mutfak, yemek düzeni ve sistemi” olarak tanımlamaktadır (TDK, 2022). Gastronomi kavramı ilk olarak Antik Yunan’da Milattan Önce 4. Yüzyılda Sicilyalı Yunan Arcestratus tarafından kullanılmış (Özşeker Bağırhan, 2016), iyi yemek yeme sanatı olarak da 1835 yılında Fransız Mutfak Literatürüne eklenmiştir (Yılmaz,

¹ İlgili yazar/Corresponding author: Prof. Dr., Pamukkale Üniversitesi, Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü, ncekal@pau.edu.tr, ORCID No: 0000-0002-7596-9129

² Doktora Öğrencisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü, dogan.esradeniz@hbv.edu.tr, ORCID No: 0000-0002-1615-9564

Geliş Tarihi/Received Date: 18.02.2022
Kabul Tarihi/Accepted Date: 27.07.2022
Yayımlanma Tarihi / Published Date: 31.07.2022

2016). Gastronomi, gıda bilimi ve yemek sanatının bir sentezi olarak beslenme zevkini ortaya çıkartmaktadır (Gökdeniz, Erdem, Dinç ve Çelik Uğuz, 2015). Birçok kişi için mutluluk olan gastronomi, bazıları için sağlıklı beslenmeyi ifade etmektedir. Gastronomi, nesiller arası iletilen bir bilim dalıdır (Uyar ve Zengin, 2015).

Gastronomi, yiyecek ve içeceklerin hazırlanmasını ve sunumunu kapsayan bir kavram olmasının yanında, kültür, ekonomi, sosyoloji ile de iç içedir (Sandıkcı, Boyraz, Mutlu ve Gökçe, 2018). Gastronomi yalnızca yemeklerin hazırlanması ve servisi değil aynı zamanda bir kültür, bilim, sanat ve iletişim biçimidir. Gastronominin özellikle son yıllarda önem kazanması, insanların gastronomi turizmine eğilimini artırmakta ve yeme içme kültürünün gelecek nesillere aktarılmasını sağlamaktadır (Yılmaz, 2016).

Yemek yeme, tarihsel süreçte insanların hem en temel fizyolojik ihtiyaçlarından hem de psikolojik tatmin sağlayan bir öğe olmuştur. Yemek, kültür, ekonomi, sosyolojik yapı ve politikayla daima ilişki içinde olmuş aynı zamanda bireyler tarafından sosyal statünün de bir göstergesi olma misyonunu sürdürmüştür. Yemek kültürü; ait olduğu toplumun dini inançlarını, yaşam biçimlerini, ekonomik ve coğrafi koşullarını ve beslenme alışkanlıklarını yansıtmaktadır (Sormaz, Akmeşe, Güneş ve Aras, 2016).

Gastronominin nesilden nesile aktarılmasını yani sürdürülebilirliğini etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Bunlar ekonomik, sosyolojik, ekolojik ve kültürel faktörler olarak sayılabilir. Gastronominin sürdürülebilirliğini sağlayan kültürel faktörlerden yemek kültürünün gelecek nesillere aktarılması oldukça önem kazanmaktadır. Ulusal düzeyde tanınırlığı olmayan bir yemeğin uluslararası düzeyde tanıtımı mümkün değildir. Bir ülkenin mutfak kültürü ne kadar zengin olursa olsun sürdürülebilir olmadığı takdirde yaşaması olanaksızdır. Ülkede bulunan yemekler, teknolojinin gelişmesi, endüstriyel üretim ve küreselleşmenin etkisiyle unutulmakta ve kuşaklararası aktarım sağlanamamaktadır. Bu soruna çözümde en önemli yol yemeklerin standart reçetelerinin oluşturulmasıdır. Standart reçetelerin maliyet kontrolü, israfı önleme, menü planlamayı kolaylaştırma gibi olumlu yönlerinin yanı sıra tarifelerin koruma altına alınmasını sağlama, yemek kültürünün sürdürülebilmesi yani kuşaklararası iletiminin sağlanması gibi önemli bir görevi bulunmaktadır.

Türk Hukukunda coğrafi işaretin tanımı CoğİŞKHK (Coğrafi İşaretler Koruması Konusunda Kanun Hükmündeki Kararname) m. 3/1'de ve Yönetmeliğin 2. Maddesinde yer almaktadır. Buna göre, "coğrafi işaret, belirgin bir niteliği, ünü veya diğer özellikleri itibarıyla kökenin bulunduğu bir yöre, alan, bölge veya ülke ile özdeşleşmiş bir ürünü gösteren işaretlerdir." Coğrafi işaret, ürünün ait olduğu coğrafyayı belirlemektedir (Gündoğdu, 2006). Ürünün ulusal ve uluslararası tanıtımını sağlayan ve dolayısıyla değerini artıran coğrafi işaretler sürdürülebilir ve bölgesel kalkınmada oldukça önemlidir (Güler ve Saner, 2018).

Coğrafi işaret korumasının birçok yararı bulunmaktadır. Coğrafi işaretler yoluyla belirli bir yöreye özgü ürünlerin doğallığı ve kalitesinin sürdürülebilirliği sağlanmaktadır (Akın, 2006). Coğrafi işaretler, yerel değerler ile geleneksel mirası koruma altına almak açısından oldukça önem arz etmekte aynı zamanda coğrafi işaret alan ürünlerin yetiştiği/üretildiği bölgenin/alanın tanıtımına da katkı sağlamaktadır (Şentürk, 2011). Coğrafi işaretli ürünlerin üretiminin yapıldığı çevrelerde bölgesel ve kırsal kalkınma da gerçekleşmektedir (Çalışkan ve Koç, 2012). Coğrafi işaretler, tüketicileri ürünün bulunduğu coğrafyaya çekerek turizmin hareketlenmesine de katkıda bulunmaktadır (Mercan ve Üzülmüş, 2014). Coğrafi işaretler, kırsal kalkınma, kadın istihdamı ve toplam iş gücü istihdamında, işsizliğin önlenmesinde, tüketiciler açısından ürün kalitesinin teminatı ve ürün seçiminin kolaylaştırılmasında oldukça önemli bir katma değere sahiptir. Sürdürülebilir gastronominin bileşenlerinden olan kültürün yani yemek kültürünün devamlılığının sağlanmasında en önemli faktör, yemeklerin coğrafi işaretinin bulunmasıdır. Bu anlamda hem sürdürülebilir gastronomi turizmi hem de kırsal kalkınma sağlanmış olacaktır.

2. Kavramsal Çerçeve

Sürdürülebilirlik Kavramı

Sanayi devrimi sonrası dünya genelinde artan kaynak israfı ve bilinçsiz tüketimden dolayı ekolojik, toplumsal ve kültürel değerlerin zarar görmesi sürdürülebilirlik kavramının ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Üretim ve tüketim, sanayileşme, teknolojik gelişmeler nüfus artışı nedeniyle artmış bu durum ekosistemi olumsuz etkilemiştir. Bunların yanı sıra üretimde çok fazla su kaynaklarının tüketilmesi, kimyasal madde kullanımı, fazla miktarda atık oluşumu ve bu atıkların bilinçsizce doğaya bırakılması, çevreye ve canlılara zarar vermekte ve dünyanın sürdürülebilirliğini olumsuz etkilemektedir (Özgün ve Ayvaz, 2017; Duran, 2011; Demir ve Çevirgen, 2006). Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 2015 yılında Devlet Başkanları, Dünya Liderleri, Üst düzey BM temsilcileri ve sivil toplumun bir araya gelmesiyle toplanmış ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerini kabul etmişlerdir. UNESCO'nun aktif katılımıyla sürdürülebilir kalkınma gündemi belirlenmiş "İnsanlar tarafından insanlar için" bir gündem oluşturulması hedeflenmiştir. Toplantıda 2030 yılına kadar gerçekleştirilmesi gereken 3 önemli konuyu başarmak için 17 küresel hedef üzerinde uzlaşılmıştır. Aşırı yoksulluğu sona erdirmek; eşitsizlik ve adaletsizlik ile mücadele; iklim değişikliğini düzeltme gibi ana hedefler belirlenmiş ayrıca açlığın önlenmesi, gıda güvenliğinin sağlanması, beslenme olanaklarının geliştirilmesi, sürdürülebilir tarımın desteklenmesi de hedefler arasında yer almıştır (<https://www.unesco.org.tr>). Sürdürülebilirlik, teknolojik gelişme, ekonomik büyüme vb. sonucu gerçekleşen çevre sorunlarının önlenmesi amacıyla ortaya çıkan bir kavramdır (Karakurt Tosun, 2009). İnsan gereksinimlerinin karşılanmasına yönelik faaliyetlerin devamı ve kaynakların gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlayan sürdürülebilirlik kavramının son dönemlerde önemi artmaktadır (Çamlıca ve Akar, 2014).

Ekosistem üzerinde özellikle 20. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren devam etmekte olan olumsuzluklar, çevre sorunları açısından farkındalık oluşturmuş, 1980'lerin sonlarından itibaren ilk kez tanımlandıkları güçlü söylem Brundtland Raporu (Birleşmiş Milletler Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu, 1987) sürdürülebilir konulara dikkat etmeye başlamıştır. BM Binyıl Zirvesi'nde hükümetler tarafından 2000 yılında kabul edilen ve 2015 yılını hedefleyen Binyıl Bildirisi ve Binyıl Kalkınma Hedefleri, kalkınma için evrensel bir çerçeve ortaya koymuş, ortak geleceğimiz için gelişmekte olan ülkelerin, gelişmiş ülkelerle birlikte iş birliği içinde çalışmasını uygun bulmuştur. Binyıl Kalkınma Hedeflerinde çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması için, sürdürülebilir kalkınma ilkelerinin ulusal politika ve programlarla uyumlu hale getirilmesi ve çevresel kaynaklarda yaşanan kayıpların önlenmesi, biyolojik çeşitlilik kaybının azaltılması, sağlıklı içme suyuna ulaşımın sağlanması konuları yer almıştır (<https://www.mfa.gov.tr>).

Birleşmiş Milletler tarafından 1983 yılında sürdürülebilirlik kavramı yayınlanan "Ortak Geleceğimiz" başlıklı raporundan sonra yaşamımızda yer almaya başlamıştır. Rapor, hızlı nüfus artışı ve sanayileşme gibi faktörlerin yarattığı sorunların çözülmesi amacıyla yayınlanmış olup, ekonomik büyüme ve küreselleşmenin çevre üzerinde yaratmış olduğu olumsuz sonuçları içeren bir uyarı özelliği taşımaktaydı (Uslu 1991; Nemli 1998).

Gastronomi

Gastronomi kavramı ilk olarak Antik Yunan döneminde kullanılmıştır. Etimolojik olarak gastronomi sözcüğü Yunanca gastro (mide) ve nomos (yasa) sözcüklerinden meydana gelmiştir. Gastronomi, ulusal ve uluslararası mutfakların özelliklerini ve bir ülkenin yemek kültürünü ifade etmektedir (Akman, 2019; Hjalager ve Richards, 2002). Gastronomi genellikle yemek pişirme sanatı ve iyi yemek yapma sanatı olarak anılmakla beraber kültür ve yemek arasındaki ilişkinin incelenmesini kapsamaktadır. Gastronomi aynı zamanda yemeği tatma, hazırlama, deneyimleme, deneme, araştırma, keşfetme ve yazma ile de ilgilenmektedir (Kivela ve Crotts, 2006). Gastronomi; pratik gastronomi, teorik gastronomi, teknik gastronomi ve gıda gastronomisi olarak dört ana alana ayrılabilir (Harrison, 1982):

1. Pratik gastronomi: Pratik gastronomi, dünya mutfaklarından çeşitli yiyecek ve içeceklerin üretimi ve servisi ile ilgilidir. Pratik gastronomi aynı zamanda tekniklerle ve ham ürünün estetiğe dönüştürülmesiyle ilgili ulusal hatta bölgesel standartlar ve yemek kültürü ile ilgilidir.

2. Teorik gastronomi: Teorik gastronomi, pratik gastronomiyi destekler. Yemeklerin reçetelerini, yemek kitaplarını ve yemekle ilgili yazınlara odaklanır. Teorik gastronomi, dünya kültürüne ilham veren ve onu destekleyen yaratıcılığın kaynağıdır.

3. Teknik gastronomi: Teknik gastronomi pratik gastronominin temelini oluşturur. Tesis ve makineler için ve bunların etkileri ile ilgilidir (mekansal mühendislik).

4. Gıda gastronomisi: Gıda gastronomisi, yiyecek ve içecekler ve bunların oluşumu ile ilgilidir.

Gastronomi, gıdalar ve gıdalarla ilgili çeşitli faktörlerin tanınması ile ilgilidir. Bir yörede, bölgede ve hatta bir ulusta bir grup tarafından yenen ve tüketilen yiyecek ve içecekleri konu alır. Gastronomi aynı zamanda, yiyeceklerin lezzetini etkileyen faktörlerin incelenmesini ve bu zevkin nasıl en üst düzeye çıkarılabileceğini araştırır. Gastronomi, açıkça tanımlanmış bir sınırı olmayan bir konudur.

Gastronomi ve Sürdürülebilirlik

Gastronomiden ilk olarak 1801 yılında bahsedilmiştir (Scarpato, 2002). Yunancada gastro (mide) ve nomos (kural, yasa veya düzenleme) şeklinde ifade edilen gastronomi birçok disiplinle etkileşim içindedir. Literatürde gastronominin birçok tanımı mevcut olup bu tanımlardan bazıları şu şekildedir; gastronomi, yerli ürünler, kültür, yaşam şekli ve sürdürülebilirlik olarak da tanımlanabilmektedir (Akgöl, 2012). Gastronomi 1825 yılında yiyeceklerin üretiminden sunumuna kadar geçen süreç olarak tanımlanmıştır (Brillat-Savarin, 1994).

Gastronomi; yiyecek ve içeceklerde kullanılan malzemelerin niteliklerini ve kullanım amaçlarını, mutfak kültürleri kapsamındaki benzerlikleri ve çeşitlilikleri meydana getiren yemeğin lezzetinin artırılmasını etkileyen tarih, kültür ile yemeğin bir arada sunmayı hedeflemektedir (Üner ve Şahin, 2016). Sürdürülebilir gastronomi, çevresel sürdürülebilirliği de dikkate alan, toplumun sağlığını, sosyo-kültürel yapısını koruyan ve geliştiren bir kavram olarak tanımlanmaktadır (Scarpato, 2002). Sürdürülebilir gastronomi, bir destinasyonun çekiciliğini artırmada yiyecekler konusunda marka ve kimlik oluşumunda oldukça önemlidir (Yurtseven ve Kaya, 2010). Gastronomi, yerel üretim ve tüketimi artırmakta ve ekonomik gelişime katkıda bulunmaktadır. Ayrıca destinasyonlar arasında rekabete yol açarak da ekonomik gelişime katkı sunmaktadır (Correia vd., 2008). Özellikle batı toplumlarında bireylerin McDonald's gibi fast food restoranları ve Coca Cola gibi içecekleri tercihlerinin artmasına (Ritzer, Dean ve Jurgenson, 2012) bağlı olarak insan sağlığı olumsuz etkilenmektedir. Bu durumu önlemek için sürdürülebilir ve organik gıda tüketimi Batılı kentsel toplumların bir parçası olmayı sürdürmekte, artan sağlık endişelerine bağlı olarak üretim ve çiftçilik artmaktadır (Macleod ve Carrier, 2010). Ancak sürdürülebilir gıda tüketimi çabaları gelişmiş ülkelerde olduğu gibi gelişmekte olan ülkelerde aynı ilgiyi çekmemektedir. Gastronominin sürdürülebilirliği, temiz bir çevrenin devamlılığı ve toplumun sağlığı için hem eko beslenme kaynaklarını korumakta hem de halkın sosyo ekonomik durumunun gelişmesini sağlamaktadır (Yurtseven ve Kaya, 2010; Bucak ve Ateş, 2014).

Son yıllarda artan çevre kirliliği, yanlış tarım uygulamaları, nüfus artışı, tarım ve hayvancılık alanında teknoloji kullanımı sonucunda çevreye verilen zararın artması sürdürülebilir gastronomi konusunun önemini vurgulamaktadır. Bu nedenle insanlar organik üretim, sağlıklı beslenme, geleneksel beslenme konularına önem vermektedir. Sürdürülebilir gastronomi için yeşil restoranların sayısı artmakta hatta bazı restoranlar kendi ürünlerini kendi bahçelerinde üretmektedirler. Bu sayılan faktörler sürdürülebilirliğin sağlanmasında ekolojik faktörlerdir. Sürdürülebilir gastronominin bileşenleri ekonomi, sosyoloji, ekoloji ve kültürdür. Yemek kültürünün sürdürülebilirliği de oldukça önemlidir. Özellikle kırsal kesimde bazı yemeklerin tarifelerinin kaybolması, yeni nesil tarafından tanınmamasına yol açmaktadır. Yemek kültürünün ulusal anlamda korunması ve uluslararası düzeyde tanınmasında yemek kültürünün sürdürülebilirliği oldukça önem arz etmektedir.

Sürdürülebilir Gastronominin Bileşenleri

Ekonomi

Toplumların mutfaklarını ekonomik yapıları ve yaşam biçimleri belirlemektedir (Beşirli,2010). Sürdürülebilirliğin ekonomik boyutu refahın artırılmasını hedeflemekte olup yenilenemeyen kaynakların israfının doğurabileceği sonuçlara, çevre kirliliğinin yaratabileceği zararların mali kısmına odaklanarak ekonomik büyümenin karşı karşıya kaldığı sorunların çözümünü konu almaktadır. (Kuter ve Ünal, 2009; Eryılmaz, 2011; Gümüş Dönmez, 2016; Demircan, 2016; Şanlıöz Özgen, Dilek, Türksöy ve Kaygalak Çelebi, 2016).

Ekonomik açıdan sürdürülebilir bir sistem, sürekli üretimi desteklemeli, borçlanmayı önleyebilmeli ve üretime zarar veren dengesizliklerden kaçınabilmelidir (Gedik, 2020). Gastronomi, turizmin gelişmesini, yöresel gıdaların ulusal ve uluslararası düzeyde tanıtımını ve satışını ve şehirlerin gastronomi markası haline gelmesini sağlayabilecek güce sahiptir. Ekonomide deneyim ekonomisi olarak adlandırılan bu durum direkt olarak gastro ekonomi ile ilişkilidir. Tüketicinin yaşadığı bir deneyimi bir kez daha yaşamak istediğinde ilk deneyimi ve son deneyiminin aynı olması için ürün devamlılığı ve standart reçete oluşturulması oldukça önemlidir (Gürsoy ve Özer, 2022).

Sosyoloji

Sosyoloji, sosyal yaşamın, sosyal değişimin ve bireylerin sosyal davranışlarının nedenlerinin ve sonuçlarının biçimsel yolla araştırılmasıdır (Bahar, 2009). Sosyal açıdan sürdürülebilirliğin sağlanmasında eşitlik, sağlık, eğitim, toplumsal cinsiyet eşitliği ve siyasi hesap verebilirlik ve katılım dahil olmak üzere yeterli sosyal hizmetlerin sağlanması oldukça önemlidir (Gedik, 2020). Yemek, bir toplumun yeme içme konusundaki farklılık ve benzerlikleri ortaya koymasının yanı sıra toplumların ve bireylerin kimliğini de yansıtır (Fischler, 1988).

Dünyada her mutfağın kendine has ve diğer mutfaklardan ayıran özellikleri bulunmaktadır. Bunlar dini inançlar, tarım ve hayvancılık olarak sıralanabilir (Şavkay, 2000). Yemek, sosyoloji teorilerinde doğal bir eylem olarak nitelendirilmektedir. Birçok sosyolog yemeğin insanların bir araya gelme nedeni olduğundan söz etmektedir (McIntosh, 1996). Yemek sadece fizyolojik ya da biyolojik bir eylem olmayıp yiyeceklerin üretimi, taşınması, depolanması ve tüketimi sürecinde oluşan farklı sosyalleşme ve törenler kültürün beslenme konusundaki önemini vurgulamaktadır (Beşirli, 2010).

Yemek bireysel ve toplumsal yönleri olan ve birçok faktörden etkilenen kültürel bir unsurdur. Yemek, fizyolojik bir ihtiyaç olmakla beraber sosyalleşmeyi de sağlamakta olup insanların yaşadığı toplumun kültürü onların yemek kültürünü de etkilemektedir. Yaşanan fiziki ve kültürel coğrafya yemek kültürünü etkilemektedir. İnsanların yaşam biçimindeki değişim yemek kültürünün de değişmesine neden olmaktadır (Çetin, 2006). Bireylerin beslenme alışkanlıkları, yemek hazırlama ve pişirme yöntemleri onların sosyal statülerine göre değişmektedir (McIntosh, 1996).

Yemek kültürünü dolayısıyla gastronominin temelini insan faktörü oluşturmaktadır. Bir toplumun yemek kültürü o bölgede yaşayan bireylerin yaşam biçimleriyle doğrudan ilişkilidir. Yemek kültürünün dolayısıyla gastronominin sürdürülebilirliği toplumun sosyolojik yapısıyla oldukça bağlantılıdır. Tarihsel süreçte gerçekleşen göçler, savaşlar, dini inançlardaki değişiklikler, diğer toplumlarla kültürel etkileşim, coğrafi değişiklikler, yemek kültürünün kuşaklararası aktarımını etkilemektedir.

Ekoloji

İnsanların yaşamlarını ve sağlıklarını sürdürebilmeleri için yeterli miktarda ve güvenli gıdayı alabilmeleri gerekmektedir. Dünya nüfusunun hızla artması, artan çevre kirliliği, güvenli gıdaya ulaşımı zorlaştırmaktadır. Güvenli (sağlıklı) gıda, besin değerlerini kaybetmemiş, fiziksel, kimyasal ve biyolojik tehlikeler açısından temiz ve bozulmamış gıdalar olarak tanımlanabilir. Gıda güvenliği birçok faktörün etkisiyle tehdit altında kalmakta ve

gıdaların sağlığı bozmasına neden olabilmektedir. Çiftlikten çatala kadar geçen tüm aşamalarda gıdalar farklı kaynaklardan çeşitli zararlı unsurlarla bulaşabilmektedir. Gıda güvenliğini, fiziksel, kimyasal ve biyolojik tehlikeler tehdit etmektedir (Giray ve Soysal, 2007).

İnsanların ihtiyaç duydukları tüm doğal kaynaklar sınırlıdır. Bu kaynaklar yenilenebilir olmasına rağmen tüketimleri sonrasında hızla tükenmektedirler. Bu nedenle sürdürülebilirlik kapsamında; yenilenemeyen kaynaklar kadar çevresel unsurların da dengeli tüketimine dikkat edilmesi gerekmektedir. Bu açıdan bakıldığında; sürdürülebilirliğin çevresel boyutu, doğal ve çevresel kaynakların korunması, tüketilmesi ve kuşaklararası aktarımıyla ilgilenebilir (Kuter ve Ünal, 2009; Eryılmaz, 2011; Gümüş Dönmez, 2016; Demircan, 2016; Şanlıöz Özgen, Dilek, Türksoy ve Kaygalak Çelebi, 2016).

Gastronominin sürdürülebilirliği de tarım ve hayvancılığın kontrollü şekilde devamı, zirai ilaçların denetlenebilir bir şekilde kullanımı, iyi bir atık yönetim sisteminin hayata geçirilmesi, yemek tarifelerinin kuşaklararası aktarımıyla sağlanabilecektir.

Kültürel Boyut

Türklerin toplumsal yapısında yiyecek-içecek faktörünün önemli bir yeri olduğu ve yemeğin toplumu birleştirici rol üstlendiği bilinmektedir (Avcıkurt, Sarıoğlu ve Girgin, 2007). Toplumların beslenme alışkanlıkları ya da davranışları yaşanan coğrafyanın kültürel, ekonomik, ekolojik yapısı ve geçirdiği tarihsel sürecin özelliklerine göre şekillenmektedir. Türk Mutfağı denildiğinde Türkiye’de yaşayan insanların kullandıkları besin maddeleri, besinlerin hazırlanması, pişirilmesi, muhafazası, mutfakta çeşitli işlemler için gerekli araç-gereç ve teknikler ile yemek yeme düzeni, sofrada adabı ve mutfakla ilgili her türlü uygulamalar ve inanışlar anlaşılmalıdır (www.kultur.gov.tr).

Yemek, dünya üzerinde farklı toplumların tercihleri ve olanakları doğrultusunda şekillenmiş ve gelişmiştir. Lezzet, kültürel ve tarihsel faktörlerin etkisiyle belirlenmiş bir kültürdür (Montanari, 2006). Yemek alışkanlıkları, toplumun kimliğinin belirlenmesinde oldukça önemlidir (Goody, 1982; Lévi-Strauss ve Moore, 1974). Beslenme yalnızca fizyolojik ihtiyaç olmayıp sosyalleşme açısından da önemlidir. (Caplan, 1997).

Yiyecekler, kültürün bütünleyici parçalarındandır. Yemek kültürü küçük yaşlarda öğrenilir ve yaşam boyu unutulmaz. Dünyada her mutfağın kendine özgü özellikleri bulunmaktadır. İnsan hem fizyolojik yapısı itibarıyla hem de sosyal yönüyle yaşadığı kültürün etkisi altında bir yemek anlayışına sahiptir. Yaşanan coğrafya yemek kültürünü doğrudan etkileyen faktörlerdendir. İnsanların yaşam biçiminde meydana gelen değişimler onların yemek kültürlerini de değiştirmektedir (Tezcan, 2000). Gıda, sadece açlığı giderici bir ürün değil kültürel bir değerdir. Her kültürün kendine özgü yiyecek hazırlama, pişirme yöntemleri ve beslenme alışkanlıkları bulunmaktadır (Çağlı ve Kerimoğlu, 2012).

SÜRDÜRÜLEBİLİR GASTRONOMİ

EKONOMİ

SOSYOLOJİ

EKOLOJİ

KÜLTÜR

Şekil 1. Sürdürülebilir Gastronominin Bileşenleri.

Coğrafi İşaret

Taşıdığı özellikleri ve ününden dolayı kökenin bulunduğu coğrafi alanla özdeşleşmiş bir ürünü gösteren coğrafi işaretler (TPE, 1995) coğrafi kaynağa anlam yüklenen, o coğrafi bölgeyi simgeleyen sınırlı mülkiyet hakkıdır (Bulut ve Fural, 2018; Oraman, 2015; Kan ve Gülçubuk, 2008; Dayısoylu, Yörükoğlu ve Ançel, 2017). Coğrafi işaret uygulaması, belirli yasalar çerçevesinde bir ürün ya da değer koruma altına alınmasını ifade etmektedir. Coğrafi işaret kavramı 1995 yılından bu yana var olmasına karşın geçmişi yüzlerce yıl öncesine dayanmaktadır. Coğrafi işaret, sahip olunan değerlerin kuşaklararası aktarımını ve ürünün ya da değer tanıtımını sağlayan önemli bir uygulamadır (Şahin, 2013).

Menşe adı, “bir ürünün coğrafi sınırları belirlenmiş bir yöre, alan, bölge veya çok özel durumlarda ülkeden kaynaklanması, üretimi, işlenmesi ve diğer işlemlerinin tümüyle bu yöre, alan veya bölge sınırları içinde yapılması koşulu ile o yöre, alan veya bölge adını belirten işaret” olarak tanımlanmıştır. Mahreç işareti ise “bir ürünün coğrafi sınırları belirlenmiş bir yöre, alan veya bölgeden kaynaklanması, belirgin bir niteliği, ünü veya diğer özellikleri itibarıyla bu yöre, alan veya bölge ile özdeşleşmiş olması, üretimi, işlenmesi ve diğer işlemlerinden en az birinin belirlenmiş yöre, alan veya bölge sınırları içinde yapılması koşulu ile o yöre, alan veya bölge adı” olarak ifade edilmiştir. Bununla birlikte, 2082/92 sayılı tüzüğe göre korunan “geleneksel özellikli ürünler” de taslağın kapsamına alınmıştır (TPE, 2010).

Yerel gastronomik ürünlerin coğrafi işaret tescili alması bir yörede ünlenmiş ürünlerin kayıt altına alınmasını ve o yöreye özgü olduğunun belgelenmesini sağlamaktadır. Bu durum sürdürülebilir gastronominin sağlanmasında oldukça önemlidir. Yerel mutfağın yozlaşmasını önlemek ve koruma altına alınmasını sağlamak gastronomik ürünlerin unutulmasını önleyerek yemek kültürünün yeni kuşaklara aktarımını ve sürdürülebilirliği sağlamaktadır. Bir yöreye özgü yiyecek ve içecekler, teknolojik gelişme, endüstriyel üretim vb. nedenlerle artık yapılmadığı için yeni nesil tarafından bilinmemekte ve zaman içerisinde bu yiyecek ve içecekler unutulmaktadır. Coğrafi işaret tescili alındığı takdirde bu gastronomik ürünler kayıt altına alınmakta, ön plana çıkarılmakta ve gelecek kuşaklara aktararak ölümsüzleşmekte yani sürdürülebilmektedir.

Coğrafi işaretlerin kişiye değil bölge ya da yöreye ait olması oldukça önemli bir özelliktir. Bu nedenle tescilli bir coğrafi işaretin bilinirliği yöreye katkı sağlamaktadır. Coğrafi işaretler kırsal ve bölgesel kalkınmaya önemli katkılarda bulunmaktadır. Coğrafi işaret sayesinde bölgeler çekiciliğe sahip olmakta yılın belirli dönemlerinde ya da sürekli olarak bölgeye misafir çekebilmektedir. Böylelikle bölge sürekli bir ekonomik ve kültürel faaliyet içinde yer almaktadır (Esen, 2017). Geleneksel gıdaların üretiminde sürdürülebilirliğin en önemli teminatlarından birisi ürünlerin coğrafi etiketlenmesidir (Dikici, Koluman ve Aktaş, 2013).

Coğrafi işaretler, ürün ve değerlerin kökeni belirleme, onları diğer ürünlerden ayırma, kalite ve garanti güvence altına alma, kültürü ve geleneksel değerleri koruma vb. işlevleri bulunmaktadır. Ayrıca sahip olunan ürün ve değerlerin ulusal ve uluslararası alanda tanıtımını da sağlamaktadır (Gündoğdu, 2006). Coğrafi işaretli ürünler topluma ekonomik katkı sağlamaktadır (Doğanlı, 2020).

Son yıllarda sağlıklı beslenme konusundaki algının artması tüketicileri yiyecek ve içeceklerin orijinleri konusunda bilgi almaya sevk etmiştir. Tüketicilerin sağlık ve beslenme konusundaki bilinçlerinin artması onların yöresel ve coğrafi ürünler konusunda farkındalıklarının artmasına neden olmuştur (Özdemir ve Dülger Altın, 2018). Günümüzde yöresel değerlerin korunması ve nesiller arası aktarımı tüm dünyada önem kazanmıştır (Üzümcü, Alyakut ve Akpulat, 2017).

Sahip olduğumuz ürün ve değerlerimizin korunması ve kuşaklararası aktarımı oldukça önemlidir. Bu konuda yapılan çalışmalar arasında coğrafi işaret tescili söz konusu olmaktadır. Coğrafi işaret tescilinin bir ülkeye ekonomik ve kültürel katkıları olmakla birlikte markalaşmanın sağlanması, alternatif turizm, istihdam ve altyapı yatırımlarının oluşturulması konusunda fonksiyonları bulunmaktadır (Tanrıku ve Doğandor, 2021).

Standart reçete

Standart Reçete; yemekte kullanılan malzemelerin miktarını, türlerini hazırlama ve pişirme yöntemlerine ilişkin işlem basamaklarını, yiyeceğin hazırlanması ve pişirilmesinde kullanılan araç gereçleri ve ekipmanları, yiyeceğin maliyetini, porsiyon miktarını, gramajını gösteren bir tarifedir (Gönen ve Ergun, 2008; Altınel, 2014). Standart reçete, aynı zamanda standart lezzet ve sunum anlamına gelmektedir (Rızaoğlu ve Hançer, 2013).

Yöresel yemeklerin sürdürülebilirliği için standart reçete uygulamaları önem taşımaktadır. Son zamanlarda yerleşmenin oldukça önemli bir değer haline gelmesiyle standart reçetelerin elzem hale gelmesi söz konusu olmuştur (Aydoğdu ve Mızrak, 2019). Standart reçeteler menü planlama ve maliyet analizinde oldukça katkı sağlamakta ve israfı önlemekte atık yönetimini kolaylaştırmaktadır (Tandoğan ve Şahin, 2014).

Standart reçeteler bilimsel olarak bir yemeğin, reçetesinin oluşturulup kayıt altına alınmasını sağlamaktadır. Böylelikle bir yiyecek veya içecek, Türkiye'nin neresinde yapılırsa yapılsın aynı lezzet ve kaliteye sahip olabilmektedir. Bu durum yemek tarifelerinin kayıt altına alınmasını sağlamakta hem işletmelerde maliyet kontrolünü kolaylaştırmakta hem de mutfak şeflerine kolaylık sağlamakta ve de müşteri memnuniyetini artırmaktadır. Standartlaştırılan tarifeler yemeklerin orijinalliği bozulmadan yeni nesillere aktarılmasını kolaylaştırmakta ve coğrafi tescil alınması sürecinde kolaylık sağlamaktadır.

Yemek tarifelerinin deneysel çalışmalar sonucu standartlaştırılmasına "standart reçeteler" denmektedir. Standart reçeteler, aşçıya rehberlik eden kılavuzlardır. Standart Reçetelerin hazırlanması uzun süren ve yoğun çalışma temposu gerektirmesine rağmen standart reçetelerin kullanılması zamandan tasarruf sağlamaktadır. Standart Reçetelerin hazırlanmasında aşağıdaki adımlar izlenir (Aksoy, 2019):

- Kaynak taraması yapılır,
- Yemeğin hazırlama ve pişirilmesinde kullanılacak araç gereç ve ekipman temin edilir,
- İlk önce 10 porsiyonluk denemeler yapılır,
- Daha sonra panel düzenlenir,
- Kalitesi onaylanan ürünler iki katı yani 20 porsiyonluk yapılır,
- Çoğaltılma işlemi 100 porsiyon olarak yapılır,
- Son olarak, hazırlanan standart reçeteler, belli kurallara göre yazılır ve böylece yemekler kayıt altına alınmış olur.

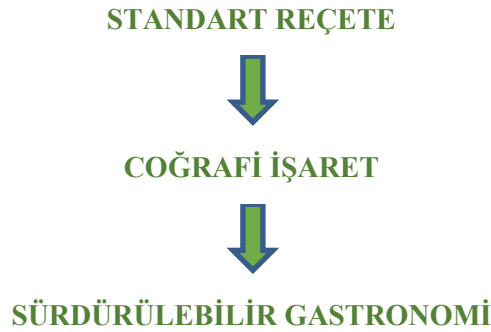
Standart reçeteler menü planlama ve maliyet analizinde oldukça katkı sağlar ve israfı önler atık yönetimini kolaylaştırır (Tandoğan ve Şahin, 2014).

3. Sonuç ve Öneriler

Günümüz teknoloji çağında hızlı nüfus artışına paralel olarak besin ihtiyacının gün geçtikçe artması, artan çevre kirliliği ve benzeri nedenlerle besin tedariki ve sağlıklı beslenme zorlaşmaktadır. Ekonomik, ekolojik, sosyal ve kültürel faktörler sürdürülebilir gastronomiyi etkilemektedir. Bunların yanı sıra sürdürülebilir gastronominin önemli bileşenlerinden birisi ise yemeğin kültürel boyutudur. Yemek kültürü, yaşanan coğrafi bölgenin özellikleri ile ilişki içerisinde bulunan toplumların bir sentezidir. Yemek kültürü; besinlerin tedariki de dahil olmak üzere, yiyeceklerin hazırlanması, pişirilmesi, sunulması gibi süreçleri kapsar. Bir bölgeye özgü yemekler zaman içerisinde toplumun sosyoekonomik kültürel yapısındaki değişiklikler ve teknolojik gelişmelerle de değişime uğramakta hatta bazı yemekler zaman içerisinde yok olmakta ve tarifleri de kaybolmaktadır. Yemek tarifelerinin kayıt altına alınması sürdürülebilirlik açısından oldukça önemlidir. Bu nedenle özellikle yaşlılardan yemek kültürü konusunda bilgi alınıp yöreye özgü yemeklerin tarifeleri toplanıp standart reçeteleri oluşturulmalıdır.

Sürdürülebilir gastronominin bileşenlerinden olan ekonomi, yerel gastronomik ürünlerinin tanınırlığının ve üretiminin artması kırsal ve bölgesel kalkınmaya katkı sağlayacak, üretim ve istihdamı özellikle de kadın istihdamını artıracaktır. Sürdürülebilir gastronominin gerçekleştirilmesinde elzem olan standart reçete ve coğrafi işaret tescili, yerel kalkınma, gastronomi turizmi, ekonomik kalkınmayı sağlayarak yerel üretimi destekleyecek, çekiciliği artıracak ve bölge halkının dolayısıyla ülkenin ekonomik refahını artıracaktır.

Standart reçete yemeklerin daima aynı lezzette ve kalitede üretilmesini sağlar. Standart reçete oluşturulması coğrafi işaretin ilk adımı olarak düşünülebilir. Standart reçetelerin, maliyet kontrolünü sağlama, israfı önleme, sürdürülebilirliği sağlama ve kaliteyi sağlama gibi çok önemli fonksiyonları bulunmaktadır. Standart reçetesi oluşturulmuş bir yemek herhangi iki farklı şehirde tüketildiğinde yemeğin lezzet ve sunumunun aynı olduğu görülmektedir. Coğrafi işaret bir yemeğin ait olduğu bölge ile özdeşleştiğinin bir göstergesidir. Böylece yemek kültürünün gelecek nesillere aktarılması sağlanmış olur.

Şekil 2. Sürdürülebilir gastronomi turizminde izlenmesi gereken adımlar.

Son yıllarda coğrafi işaret konusu önem kazanmaya devam etmektedir. Yöresel ürünler, coğrafi işaret tescili aldıklarında daha fazla tercih edilmektedirler (Toprak ve Oğuz, 2017). Yemek kültürümüzün korunması ve gelecek nesillere aktarılması açısından standart reçete ve coğrafi işaret tescili oldukça önemlidir (Tanrıku ve Doğandor, 2021). Bu nedenle bu konuda bilimsel çalışmalara önem verilmeli, bölgesel bazda standart reçete oluşturma ve coğrafi işaret tescili konusunda halkı ve yerel yönetimi bilinçlendirecek çalışmalar yapılmalıdır.

Kaynakça

- Akgöl, Y. (2012). Gastronomi turizmi ve Türkiye'yi ziyaret eden yabancı turistlerin gastronomi deneyimlerinin değerlendirilmesi (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Akın, E. B. (2006). Coğrafi İşaret Olarak Tescil Edilmiş Malatya Kayısısının Teknolojik Özelliklerinin Saptanması ve Gıda Güvenliği Açısından Araştırılması, Hacettepe Üniversitesi Fen Bil. Ens. Gıda Mühendisliği ABD, Doktora Tezi, Ankara.
- Akman, M. (2019). Turizm Sektöründe Türk Mutfağının Yeri ve Önemi (Diyetisyen Gözüyle). Ed. Şanlıer, N., Sürücüoğlu, (Ed.), Türk Mutfağı (s. 148-158) Hedef Yayıncılık. Ankara.
- Aksoy, M. (2019). İkram Hizmetleri Standart Reçeteler. Erişim Adresi: <https://slideplayer.biz.tr/slide/14900921/rundad%C4%B1r.%20%C4%B0kram%20Hizmetleri%20Standart>

art%20Re%C3%A7eteler%20Yrd.%20Do%C3%A7.%20Dr.%20Mustafa%20AKSOY. Erişim tarihi: 10.01.2022.

- Altinel, H., (2014). Menu Yönetimi ve Menu Planlama. Detay Yayıncılık, Ankara.
- Avcıkurt C., Sarıoğlan M., Girgin G. K. (2007) Yiyecek-İçecek Olgusuna Sosyolojik Bir Bakış 1. Ulusal Gastronomi Sempozyumu ve Sanatsal Etkinlikler, Antalya.
- Aydoğdu, A., ve Mızrak, M. (2019). Yöresel Yemeklerin Sürdürülebilirliğinde Standart Reçetelendirmenin Önemi: Kastamonu Mutfağı Örneği. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt.9 Sayı.20 2017 Eylül (s. 366-394)
- Bahar, H. İ. (2009). Sosyoloji (Vol. 31). Usak Books.
- Beşirli, H. (2010). Yemek, kültür ve kimlik. Milli Folklor, 22 (87), 159-169.
- Brillat-Savarin, J.-A. (1994). The Physiology of Taste. (A. Drayton, Çev.). Harmondsworth: Penguin.
- Bucak, T., ve Ateş, U. (2014). Gastronomi turizminin il turizmine etkisi: Çanakkale örneği. The Journal of Academic Social Science Studies, 28, 315-328.
- Bulut, İ., ve Fural, Ş. (2018). Serik Bıçağı'nın Coğrafi İşareti Tescili Kapsamında Değerlendirilmesi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 557-580.
- Caplan, P. (Ed.). (1997). Food, health and identity. Routledge Press. Civitello, L. (2011). Cuisine and culture: A history of food and people. John Wiley & Sons.
- Correia, A., Kim, S. ve Kozak, M. (2020). Gastronomi deneyimsel özellikler ve bunların tavsiye edilme niyetleri üzerindeki etkileri: Bulanık küme yaklaşımı. Uluslararası Turizm Araştırmaları Dergisi, 22 (3), 351-363.
- Çağlı, I. B. ve Kerimoğlu, Y.E., (2012). Türkiye'de Yerel Kültürün Turizm Odaklı Kalkınmadaki Rolü: Gastronomi Turizmi Örneği. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)", İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Çalışkan, V., ve Koç. H. (2012). Türkiye'de Coğrafi İşaretlerin Dağılışı Özelliklerinin ve Coğrafi İşaret Potansiyelinin Değerlendirilmesi. Doğu Coğrafya Dergisi, 17(28), 193-214.
- Çamlıca, Z., ve Akar, G. S. (2014). Lojistik sektöründe sürdürülebilirlik uygulamaları. Gümüşhane University Electronic Journal of the Institute of Social Science/Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi, 5(11).
- Çetin, A. (2006). Memluk Devletinde Yemek Kültürüne Genel Bir Bakış. Milli Folklor, cilt 1, S.18, ss. 107-117.
- Dayısoylu, K. S., Yörükoğlu, T., ve Ançel, T. (2017). Kahramanmaraş'ın Coğrafi İşaretli Ürünleri ve İlin Potansiyel Durumu. KSÜ Doğa Bilimleri Dergisi, Cilt 20 (1), s. 80-88.
- Demir, C., ve Çevirgen, A. (2006). Turizm ve çevre yönetimi: Sürdürülebilir gelişme yaklaşımı. Nobel Yayınları.
- Demircan, Ş. (2016). Sürdürülebilirliğin Boyutları (Çevresel, Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Boyutlar). İçinde H. Çeken (Ed.) Sürdürülebilir Turizm (Temel Kavramlar ve İlkeler), Ankara: Detay Yayıncılık.
- Dikici, A., Koluman, A., ve Aktaş, R. (2013). Gıdaların coğrafi işaretlenmesi. İstanbul Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, 39(1), 136-138.
- Doğanlı, B. (2020). Coğrafi İşaret, Markalaşma ve Kırsal Turizm İlişkileri. İnsan ve Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 3, Sayı 2, 525-541.
- Duran, E. (2011). Turizm, Kültür ve Kimlik İlişkisi; Turizmde Toplumsal ve Kültürel Kimliğin Sürdürülebilirliği. İ.T.İ.C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl. 10, Sayı. 19. ss, 289-313.
- Eryılmaz, T. (2011). Sürdürülebilir Kalkınma Kavramı ve Türkiye'de Sürdürülebilir Kalkınma. Doktora Tezi, Başkent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Esen, Ş. (2017). Turizmde sürdürülebilirlik ve coğrafi işaretler. Proceedings Book, s. 528.
- Fischler, C., (1988). Food, self and identity. Social Science Information 27:275-293.

- Gedik, Y. (2020). Sosyal, Ekonomik ve Çevresel Boyutlarla Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilir Kalkınma. *Uluslararası Ekonomi Siyaset İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 3(3), 196-215.
- Giray, H., ve Soysal A. (2007). Türkiye’de gıda güvenliği ve mevzuatı. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni* 2007; 6: 485-4903.
- Goody, J. (1982). *Cooking, class and cuisine. A Study in Comparative Sociology*.
- Gökdeniz, A., Erdem, B., Dinç, Y., ve Çelik Uğuz, S. (2015). Gastronomi Turizmi: Ayvalıkta Yerli Turistler üzerinde Görgül bir araştırma. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*. 3/1. ss. 14-29.
- Gönen, S., ve Ergun, Ü. (2008), Otel İşletmelerinin Yiyecek İçecek Bölümünde İç Kontrol Sisteminin Etkinliğinin Değerlendirilmesine Yönelik Bir Uygulama. *Ege Akademik Bakış, Ege Academic Review*, Cilt. 8, Sayı. 1, (183-204).
- Güler, D., ve Saner, G. (2018). Türkiye’de Hayvansal Gıdaların Coğrafi İşaret Korumalarının Avrupa Birliği Çerçevesinde Değerlendirilmesi. *International Journal of Agricultural and Natural Sciences*, 11 (1), s. 50-55.
- Gümüş Dönmez, F. (2016). Sürdürülebilirlik Kavramı, Tanımı ve Sürdürülebilirliğin Tarihsel Gelişimi. İçinde H. Çeken (Ed.) *Sürdürülebilir Turizm (Temel Kavramlar ve İlkeler)*, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Gündoğdu, G. (2006). 555 Sayılı CoğuşKHK'nın Uygulamasında Ürün Kavramı ve Bazı Sorunlar. *Journal of Istanbul University Law Faculty-Hukuk Fakültesi Mecmuası (İÜHFİM)*, Vol.63, s. 213-238.
- Gürsoy, Ç., ve Özer, Ç. (2022). Sürdürülebilir unsurların gelişmesine katkıda bulunan bir yaratıcı ekonomi alanı, Gastroekonomi. *Journal of Tourism Intelligence and Smartness*, 5(1), 11-23.
- Harrison, A. F. (1982). *Gastronomy*. New Horizon Publishing Company. ISBN 978-0861166930.
- Hjalager, A. M., ve Richards, G. (Ed.). (2002). *Tourism and Gastronomy* (11). Londra: Routledge.
- <http://www.kultur.gov.tr/TR/belge/1-3272/turkmutfak-kulturu.html> (01.07.2011).
- <https://www.mfa.gov.tr/surdurulebilir-kalkinma.tr.mfa>. Sürdürülebilir Kalkınma.
- <https://www.unesco.org.tr/Pages/108/219/S%C3%BCrd%C3%BCr%C3%BClebilir-Kalk%C4%B1nma-2030-Hedefleri-%C4%B0htisas-Komitesi>.
- Kan, M., ve Gülçubuk, B. (2008). Geographical indications for recovery and Local owned of rural economy. *Journal of Agricultural Faculty of Uludağ University (Turkey)*.
- Karakurt Tosun, E. (2009). Sürdürülebilirlik Olgusu ve Kentsel Yapıya Etkileri. *Paradoks, Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi*, (e-dergi), <http://www.paradoks.org>, ISSN 1305-7979, Yıl: 5 Sayı: 2.
- Kivela, J., ve C. Crotts, J. (2006). Tourism and Gastronomy: Gastronomy's Influence on How Tourists Experience a Destination. *Journal of Hospitality & Tourism Research* 2006 30: 354.
- Kuter, N., ve Ünal, H. E. (2009). Sürdürülebilirlik kapsamında ekoturizmin çevresel, ekonomik ve sosyo-kültürel etkileri. *Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 9(2), 146-156.
- Lévi-Strauss, C., & Moore, F. C. T. (1974). How myths die. *New Literary History*, 5(2), 269-281.
- MacLeod, D. V., ve Carrier, J. G. (2010). Tourism, power and culture: insights from anthropology. In *Tourism, Power and Culture: Anthropological Insights* (pp. 3-19). Channel View Publications.
- McIntosh, A. (1996). *Sociologies of Food And Nutrition*. New York: Plenum Press.
- Mercan, Ş. O., ve Üzülmez, M. (2014). Coğrafi işaretlerin bölgesel turizm gelişimindeki önemi: Çanakkale ili örneği. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 29(2), 67-94.
- Montanari, M. (2006). *Food is culture*. Columbia University Press.
- Nemli, E. (1998). Sürdürülebilir kalkınma ve işletmelerin rolü. *Öneri*, c; 2 (9): 287-294.
- Oraman, Y. (2015). Türkiye’de Coğrafi İşaretli Ürünler. *Balkan and Near Eastern Journal of Social Sciences, Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, s. 76-85.
- Özdemir, G., ve Dülger Altınar, D. (2018). Türkiye’de üretilen coğrafi işaret ile tescillenmiş peynir çeşitleri. *Uluslararası Gastronomi Turizmi Araştırmaları Kongresi*, 1 (11).

- Özgün, C., ve Ayvaz, K. M. (2017). Tekstil ve modada sürdürülebilirlik. *Akademia Doğa ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 3(1), 110-119.çeşitleri. Uluslararası Gastronomi Turizmi Araştırmaları Kongresi, Kocaeli, 1-11.
- Özşeker Bağırhan, D. (2016). Gastronomi Kavramı: Tanımı ve Gelişimi. Ed. Kurgun, H ve Özşeker Bağırhan, D. "Gastronomi ve Turizm (Kavramlar-Uygulamalar-Uluslararası Mutfaklar-Reçeteler içinde. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Rızaoğlu, B., ve Hançer, M. (2013). Menü ve Yönetim (2. b.). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Ritzer, G., Dean, P., ve Jurgenson, N. (2012). The coming of age of the prosumer. *American behavioral scientist*, 56(4), 379-398.
- Sandıkçı, M., Boyraz, M., Mutlu, H., ve Gökçe, F. (2018). Gastronomi Araştırmaları Bibliyografisi, Bildiri, Makale, Tez 2013-2017. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Scarpato, R. (2002). Gastronomy as a tourist product: The perspective of gastronomy studies. *Tourism and gastronomy*, 11(2), 51-70.
- Sormaz, Ü., Akmeşe, H., Güneş, E., ve Aras, S. (2016). Gastronomy in Tourism. *Procedia Economics and Finance*. 39. ss. 725-730.
- Şahin, G. (2013). Coğrafi işaretlerin önemi ve Vize (Kırklareli)'nin coğrafi işaretleri. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (15), 23-37.
- Şanlıöz Özgen, H., Dilek, S. E., Türksoy, S. S., ve Kaygalak Çelebi, S. (2016). Sürdürülebilir Turizm. İçinde, N. Koçak (ed.) *Sürdürülebilir Turizm Yönetimi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Şavkay, T. (2000). Osmanlı Mutfacı. İstanbul: Şekerbank Yayınları.
- Şentürk, B. (2011). Coğrafi işaretlerin ekonomik etkileri: mikro ve makro açıdan bir değerlendirme. (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Tandoğan, U., ve Şahin, Ö. (2014). Yiyecek-İçecek İşletmelerinde Standart Reçetelerin ve Hedef Maliyetlemenin Stratejik Kararlarda Kullanılmasına Yönelik Bir Uygulama. *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi*, 2014, Cilt: 7, Sayı: 1, s. 242-259.
- Tanrıkulu, M., ve Doğandor, E. (2021). Coğrafi İşaretleri ve Coğrafi İşaret Potansiyeliyle Bolu İli. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12 (1), s. 223-257.
- TDK. (2022). Türk Dil Kurumu Sözlükleri. <https://sozluk.gov.tr/>.
- Tezcan, M. (2000). Türk Yemek Antropolojisi. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Toprak, L., ve Oğuz, Z. (2017). Coğrafi işaretler ve Siirt ili örneği. 18. Ulusal Turizm Kongresi, s. 18-22.
- Türk Patent Enstitüsü (TPE). (1995).
- Türk Patent Enstitüsü (TPE). (2010).
- Uslu, O. (1991). Sanayileşme ve kentleşmenin Getirdiği Çevre Sorunları, *Sürdürülebilir Kalkınma El Kitabı*, Ankara: TÇSV Yayını s.20.
- Uyar, H., ve Zengin, B. (2015). Gastronomi turizminin alternatif Turizm çeşidi olarak değerlendirilmesi bağlamında gastronomi turizm indeksinin oluşturulması. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*. Yıl :3, Sayı:17.
- Üner, E. H., ve Şahin, G. G. (2016). Türkiye Gastronomi Turizmi Potansiyelinin Her Şey Dâhil Satış Sistemi İçinde. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 4 (3), 76-100.
- Üzümcü, T. P., Alyakut, Ö., ve Akpulat, N. A. (2017). Coğrafi işaretleme kapsamında Kocaeli gastronomik ürünlerinin değerlendirilmesi. *Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 19 (32), 132.
- Yılmaz, H. (2016). Bir İletişim Biçimi Olarak Gastronomi. Ankara: Detay yayıncılık.
- Yurtseven, H. R., ve Kaya, O. (2010). Eko-gastronomi ve sürdürülebilirlik. 11. Ulusal Turizm Kongresi, 57-65.

Olmayan Müze: Kripto Sanat (Museum of Non: Crypto Art). *Turizm Çalışmaları Dergisi*, 3(1), 1-14.

Yaşar Özrili¹.

¹Yüzüncü Yıl Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, 100/2000 YÖK Doktora Bursiyeri, Van/Türkiye

2021 yılı 3. Cilt 1. Sayıda yayınlanan; “Olmayan Müze: Kripto Sanat” başlıklı makalede yapılan düzeltmeler aşağıdaki gibidir.

Düzeltilme Açıklaması: Turizm Çalışmaları Dergisi’nin 2021 yılı 3. Cilt 1. Sayısında yer alan “Özrili, Y. (2021). Olmayan Müze: Kripto Sanat. *Turizm Çalışmaları Dergisi*, 3(1), 1-14. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tucade/issue/64366/913288>” referanslı makalenin bir paragrafında yapılmış olan atıfların görünmediği beyan edilmiştir. Makalede yer alan hataların giderilmesi amacıyla bu düzeltme metni sunulmuştur.

Akdoğan (2021), “Dünyanın en büyük ikinci sanat müzesi olan Rusya Ermitaj Müzesi, 2021 yılında bir NFT sanat sergisine ev sahipliği yapacağını duyurmuştur. NFT’leri “günümüz çağdaş sanat alanındaki en acil gündem” olarak tanımlayan müzenin duyurusu, küresel sanat camiasının dikkatini de çekmektedir. Duyuruya göre projenin stratejik ortağı, kültürel ve sosyal inovasyona odaklanan Askenov Aile Vakfı olmaktadır. Vakfın web sitesinde, “Kültür sektörünün kapsamı ve sınırlarının araştırılması, çağdaş sanat ve kültürün özel toplumsal katkısının değerlendirilmesi için çeşitli sistemlerin geliştirilmesine yönelik çalışıyoruz.” ifadesi yer almaktadır. Ayrıca geleneksel sanat dünyası da NFT sanatının olanaklarını araştırmaktadır. Rus Fütürist ressam Wladimir Baranoff-Rossin’in ailesi, eserlerinden birini kripto müzayede sitesi Mintable’ da bir NFT ile müzayedeye çıkarmayı planlamaktadır. Aslında, Eyalet Ermitaj Müzesi’nin sergisi NFT sanatının ilk fiziksel sergisi olmamaktadır. Pekin’deki bir kripto sanat grubu, “Sanal Niş: Aynada Hiç Caps Gördünüz mü?” başlıklı bir gösteriye ev sahipliği yapacağını duyurmuştur”.

İçöz (2021) “Bu durumda NFT’ ye aktarılan bir sanat eserinin özgünlüğü kolayca doğrulanabilmekte ve eserlerin kopyalanmasının önüne geçilebilmektedir. NFT’ ye aktarılan sanat eserleri, dijital pazar yerlerinde alıcılarla buluşmaktadır. Bu dünyanın en geniş sanat eseri tabanına sahip olan (OpenSea, ERC721 ve ERC1155) dijital sanal platformları, koleksiyonerler için geniş bir sanat yelpazesi sunmaktadır. Bu sanal müzelerde ya da odalarda (Axies, ENS names, CryptoKittie ve Decentraland) diye isimlendirilen dijital sanat eserlerini keşfetmek, almak, satmak muhtemeldir. Günümüzde birçok kişi Blokzincir tabanlı, dijital nesnelere OpenSea platformu üzerinden pazarlayabilmektedir. OpenSea dijital platformu üzerinden bir sanal müze tasarlanabilmektedir ve bu müzede kişi kendi eser koleksiyonlarını düzenleyebilmekte” olduğunu dile getirir.

Özkan (2019), “Blokzincir terimi, verilerin yer aldığı şifrelenmiş bilgi kümesi olan “blok” ile bu blokların hemen önceki bloklara şifrelenmiş imzalar yoluyla bir araya gelmesini ifade eden “zincir” ifadelerinin birleştirilmesiyle ortaya çıkmıştır (Tablo 1). Blokzincir platformu, kripto varlıkların üretilip dağıtılmasına ya da kullanıcıların birbirleri arasında dijital varlıkları takas edebilmesine aracılık eden çok amaçlı blokzincirini ifade etmektedir (Ethereum, Waves, Neo vb.) (s. 7).

Makale URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1698127>

Atıf/Cititaion: Düzeltilme, D. (2022). Düzeltilme. *Turizm Çalışmaları Dergisi*, 4(1),61.